

คู่มือศึกษาธรรมชาติ เขาค้อ

KHOHONG HILL

HANDBOOK OF NATURE STUDY

ประกาศ สว่างโชติ • สายใจ จรเอียด • จรัส สิริตองศ์
ศันสรียา วังกลางกูร • นาวิ นุมนอนต์ • อัมพร พลัมพลิง
พิพัฒน์ สร้อยสุข • นุบผา เพชรรัตน์ • ศ็อนจิต ศรีทองช่วย
วุฒิพร กักดี และ อภัย จันทร์ชูโต

2556
(ฉบับปรับปรุง)

คำนิยม

คู่มือศึกษาระรรมชาติเขาคองหงส์ เป็นผลงานทางวิชาการที่สำคัญของนักชีววิทยามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ทำได้ง่าย เหมาะสมสำหรับคนทั่วไปได้อ่านค้นคว้า ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงเบื้องต้นเมื่ออ่านแล้วจะเห็นถึงความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ป่าเขาคองหงส์ซึ่งนับวันจะถูกทำลายจากน้ำมือมนุษย์โดยตรงและโดยทางอ้อม

ถ้าเราอนุรักษ์และฟื้นฟูเขาคองหงส์ได้ดี เราก็จะเห็นความหลากหลายในอนาคตมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ถ้าเราทำลายรุกรานป่าเขาคองหงส์ พืชและสัตว์ที่นักชีววิทยาเหล่านี้บันทึกไว้ ก็คงจะเป็นเพียงประวัติศาสตร์อันไม่สามารถย้อนกลับ การเผยแพร่ผลงานครั้งแรกเช่นนี้จึงเป็นฐานสำหรับเทียบกับอนาคต และเทียบกับป่าอื่นๆ ที่อยู่ใกล้มีมนุษย์

ในนามของชาวหาดใหญ่คนหนึ่ง ผมขอขอบคุณนักวิชาการทุกคนที่ช่วยให้หนังสือคู่มือศึกษาระรรมชาติฉบับนี้จัดทำได้สำเร็จ ข้อมูลเหล่านี้จะมีส่วนให้ประชาชนหวงแหนสภาพนิเวศของเขาคองหงส์ และช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกต้อง ผลดีทั้งหลายก็จะกลับคืนสู่พวกเราในอนาคตในรูปแบบต่างๆ

ศ.นพ.วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ัดฉันทใจและติดตามข่าว “โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคองหงส์” ซึ่งดำเนินการโดย ดร. ทันทแพทย์ ประภาศ สุว่าโชติ และคณะมาโดยตลอด รู้สึกชื่นชมทั้งความสามารถ แนวคิด และวิธีการดำเนินงานของคณะนักวิจัยกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมให้โอกาสชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการ ได้เห็นและศึกษาร่วมกันของธรรมชาติที่ถูกทำลาย และผลกระทบที่ตามมาเป็นการปลุกฝังให้ชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนเกิดความรัก ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

หนังสือ **“คู่มือศึกษาระรรมชาติเขาคองหงส์”** ซึ่งเป็นผลผลิตจากงานวิจัยนี้ นับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างมากในเรื่องที่เกี่ยวกับธรรมชาติ นอกจากข้อมูลความรู้ด้านสภาพภูมิประเทศและสังคมพืชในพื้นที่เขาคองหงส์แล้ว ที่สำคัญคือได้ให้ความรู้ด้าน ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ได้บรรจุความหลากหลายของชนิดพืชและสัตว์บนเขาคองหงส์ที่พบได้ในปัจจุบัน พร้อมด้วยคำอธิบายและภาพสีประกอบที่สวยงาม ได้สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ของสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในระบบนิเวศเขาคองหงส์

หนังสือเล่มนี้จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นคู่มือศึกษาระรรมชาติในพื้นที่เขาคองหงส์ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์มากต่อผู้ใช้หนังสือเล่มนี้ และขอแสดงความยินดีกับผลงานที่มีคุณค่านี้ด้วย

ศ.พวงเพ็ญ ศิริรักษ์

อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่

ไทรจืดพัน (Strangling fig) ในป่าขึ้นสภาพจากการทำสวนยาง
ดอกไม้สีชมพูที่ไม้ประดับต้นนี้คือ เขืองหอมยมนา (*Costus speciosus*)

สารบัญ

	หน้า
● คำนิยม	1
● คำนำ	4
● บทที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเขาคอหงส์	6
● บทที่ 2 สังคมพืชและพรรณพฤกษชาติ	26
● บทที่ 3 แมลง แมงมุม และสัตว์รยางค์เป็นข้อ อื่น ๆ	104
แมลง	106
มดและปลวก	134
แมลงปอ	150
แมงมุม	170
สัตว์ขาข้ออื่นๆ	178
● บทที่ 4 สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน	182
● บทที่ 5 นก	204
● บทที่ 6 สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	224
ดัชนี	235
ประวัติผู้วิจัย	256

คำนำ

โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Help Conserve Khohong Hill Project: www.rakkhakhohong.psu.ac.th) ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนรอบเขาคอหงส์และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมสภาพของระบบนิเวศป่าไม้ และเกิดความตั้งใจร่วมกันที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูเขาคอหงส์ให้คงสภาพที่ดีที่สุดเพื่ออนุชนรุ่นหลัง โดยมีคณะทำงานหลักเป็นคณาจารย์จากภาควิชาชีววิทยาคณะวิทยาศาสตร์ จากคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม และคณะทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา โครงการฯ ได้ดำเนินกิจกรรมภายใต้ยุทธศาสตร์สี่ประการคือ 1 การวิจัยแบบบูรณาการ 2 การพัฒนาเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู 3 การรณรงค์ให้เกิดการรับรู้ ความตระหนักและความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟู และ 4 การขับเคลื่อนกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้เกิดขึ้นจริง

คู่มือศึกษาธรรมชาติเขาคอหงส์นี้ เป็นผลผลิตจากการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องของคณาจารย์และนักศึกษาจากภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นักชีววิทยาจากพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา ๕๐ พรรษา สยามบรมราชกุมารี และทีมงานโครงการฯ การจัดทำฉบับแรก (2555) ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำหรับฉบับปรับปรุงนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) โครงการศึกษาเพิ่มเติมจัดทำต้นฉบับและจัดพิมพ์หนังสือ “คู่มือศึกษาธรรมชาติเขาคอหงส์” ซึ่งได้เพิ่มเติมส่วนที่แสดงรายละเอียดของสิ่งมีชีวิตกลุ่มต่างๆ ไว้เพื่อผู้ที่ศึกษาด้วยตนเองจะเข้าใจเนื้อหามากขึ้น และยังได้เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมรายชื่อสิ่งมีชีวิตกลุ่มต่างๆ ไว้อีกตามสมควร

โครงการฯ ตั้งใจให้คู่มือนี้เป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณพืช พรรณสัตว์ ที่มีอยู่มากมายบนเขาคอหงส์ และเนื่องจากโครงการฯ ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องระบบนิเวศเขาคอหงส์ เพื่อใช้สอนในโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่รายรอบเขาคอหงส์ คู่มือนี้จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นนี้ นอกจากนี้ คู่มือนี้ยังใช้ประกอบการเดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่ได้จัดทำไว้แล้ว โดยพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา ๕๐ พรรษา สยามบรมราชกุมารี ในพื้นที่อนุรักษ์พันธุกรรมสิ่งมีชีวิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติส่วนขยายที่กำลังจะจัดทำขึ้นในอนาคต

นอกเหนือจากการเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ดังกล่าวแล้ว โครงการฯ หวังอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะ เป็นเครื่องมือซ่อมและสร้างสายใยสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสรรพชีวิตที่ดำรงอยู่ร่วมกันบนโลกใบเดียวกันนี้ และเกิดความตระหนักรู้ว่า “ที่ทางบนโลกใบนี้ไม่ได้มีไว้เพื่อหมู่มนุษย์เท่านั้น แต่มีไว้เพื่อสรรพชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนานก่อนมนุษย์และมีสิทธิ์และความปรารถนาเดียวกันกับมนุษย์ที่จะดำรงอยู่บนโลกนี้อย่างมีความสุข”

ประกาศ สว่างโชติ

โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ธันวาคม 2556

บทที่ 1

ข้อมูลพื้นฐาน

เขาคอหงส์

(Basic Information of Khohong Hill)

ดร.ทพ. ประกาศ สว่างโชติ

เขาคอหงส์ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ เห็นเมืองหาดใหญ่ทางฝั่งตะวันตก
ป่าบริเวณนี้ยังสมบูรณ์ แต่จะเห็นส่วนยอดจากเสาถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์แทรกอยู่

ที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ

(Location and geography)

ดอกหญ้าหนุตัน (*Dianella ensifolia*)

เขาคอหงส์ ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคอหงส์และตำบลทุ่งใหญ่ เขาคอหงส์ทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ มีความยาวตามสันเขา (ระหว่าง 7°03' 9.0" N 100° 30' 51.1" E ถึง 6° 30' 50.88" N 100° 30' 42.1"E) ประมาณ 6.75 กิโลเมตร ส่วนที่กว้างที่สุด (ระหว่าง 7° 00' 59" N 100° 30' 21" E ถึง 7° 01' 2.29" N 100° 32' 23.16" E) ประมาณ 3.5 กิโลเมตร มียอดสูงอยู่สองยอด ยอดที่สูงที่สุดเรียกว่า "ยอดคอหงส์" สูง

ประมาณ 375 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล และยอดที่เรียกว่า "ยอดชุมสลัก" สูงประมาณ 325 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล (Maxwell, 2006) (รูปที่ 1 และ 2)

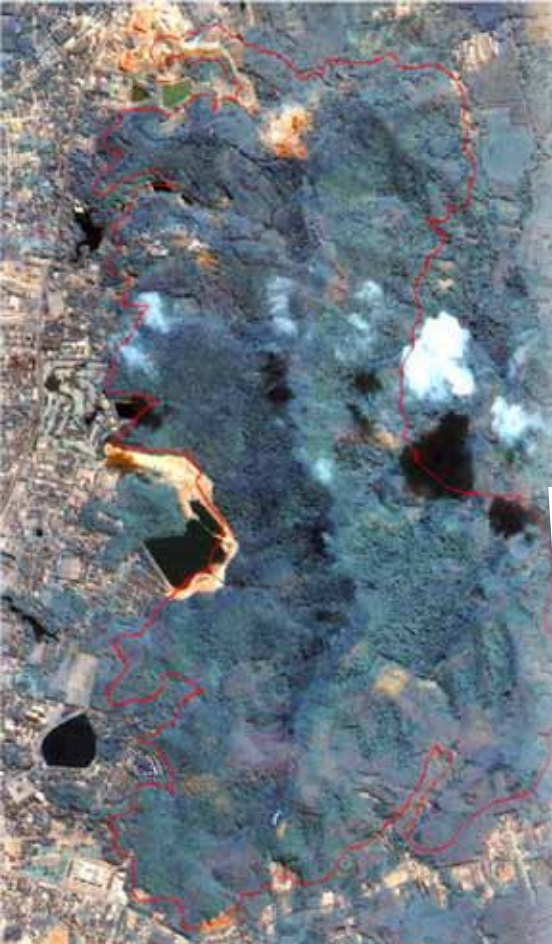

รูปที่ 1. เขาคอหงส์ด้านตะวันออก ทอดตัวตามแนวเหนือใต้ (จากซ้ายไปขวามือ) ยอดคอหงส์ อยู่ทางซ้ายมือสุด อันเป็นที่ตั้งของสถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ช่อง 11 (ถ่ายภาพจาก ตำบลท่าข้าม)

สภาพภูมิอากาศในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิต่ำสุดและสูงสุดเฉลี่ยในรอบปี 24.1°C - 32.5°C , อุณหภูมิเฉลี่ยในรอบปี 28.3°C ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยในรอบปี 72% ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี 2,118 มิลลิเมตร ปกติจะมีช่วงแล้งซึ่งฝนน้อยกว่า 100 มิลลิเมตร อยู่สามเดือน

คือ กุมภาพันธ์ ถึง เมษายน และฝนตกมากที่สุดในเดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม (สถานีอุตุนิยมวิทยาคอหงส์, 2004 อ้างถึงใน Bumrungsri, *et al.*, 2006) จากปริมาณน้ำฝนและ อุณหภูมิ พื้นที่บริเวณเขาคอหงส์นี้จัดเป็นเขตภูมิอากาศร้อนชื้นมีฝนทิ้งช่วง (tropical wet seasonal)

รูปที่ 2. แสดงพื้นที่เขาคอหงส์

จากเส้นความสูง 50 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล (น้ำฝน พลอยนิลเพชร, 2555) พื้นที่ทางด้านตะวันตกของเขาคอหงส์ (ซ้ายมือ) คือ เมืองหาดใหญ่ ขณะที่ด้านตะวันออกยังเป็นชุมชนเกษตร ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ ในภาพจะเห็นอ่างเก็บน้ำของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ตะวันตกเฉียงใต้) ของค่ายเสนาณรงค์ และของสวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งรับน้ำจากเขาคอหงส์

สภาพป่าบริเวณยอดคอหงส์ มีเสม็ดแดง ก่อเขี้ยวหมู และสักเขาเป็นไม้เด่น

ตามการจำแนกของ Walsh (1966) ถ้าพิจารณา ชีวิตภาคของ Holdridge (Holdridge's life zones) บริเวณเขาคอหงส์นี้เป็นรอยต่อระหว่างเขตภูมิอากาศแบบชื้นกับกึ่งชื้น (humid และ subhumid) ชนิดของป่าในเขตภูมิอากาศดังกล่าวมีลักษณะระหว่างป่าดิบแล้งและป่าดิบชื้น (dry

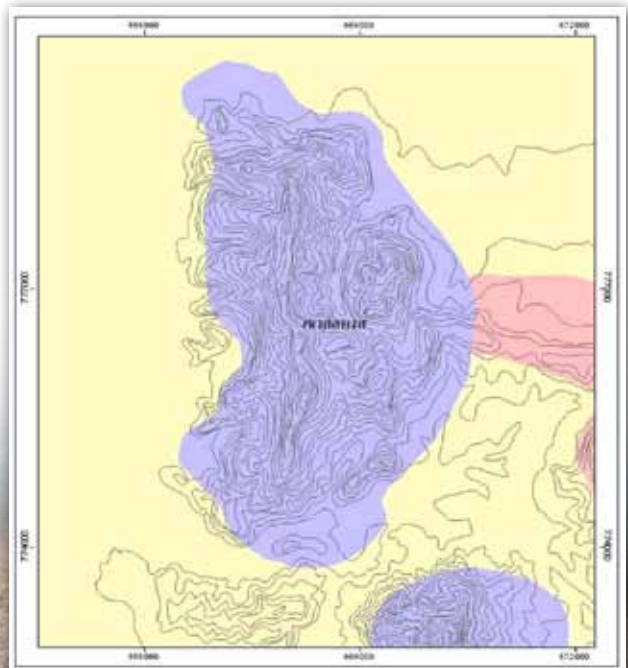
forest และ moist forest) การจำแนกของสองระบบดังกล่าวนั้นสอดคล้องกัน ประกอบกับพรรณไม้หลากหลายชนิดในพื้นที่เขาคอหงส์เป็นไม้ผลัดใบ (ดูรายละเอียดในเรื่องสังคมพืชและพรรณไม้)

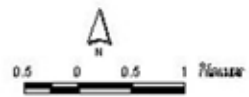
ข้อมูลทางธรณีวิทยา (Geology)

ลักษณะทางธรณีวิทยาของเขาคองหงส์ หินเกือบทั้งหมดเป็นหินชั้นและหินแปร ในยุคคาร์บอนิเฟอรัส (362 - 290 ล้านปี) บริเวณโดยรอบบางส่วนเป็นหินชนิดเดียวกัน แต่อยู่ในยุคควอเทอร์นารี (1.64 ล้านปี - ปัจจุบัน) (รูปที่ 3) ทางตอนกลางของฝั่ง ตะวันออกมีหินอัคนียุคไทรแอสสิก (248 - 205 ล้านปี) และจูแรสสิก (205 - 144 ล้านปี) เชื่อมต่ออยู่

รูปที่ 3 ข้อมูลทางธรณีวิทยาของเขาคองหงส์ (ข้อมูลจากสถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

- สัญลักษณ์
- เส้นชั้นความสูง ช่วงชั้น 20 เมตร
 - ลักษณะธรณีวิทยา
 - ควaternary (หินชั้นและหินแปร)
 - คาร์บอนิเฟอรัส (หินชั้นและหินแปร)
 - จูแรสสิก-ไทรแอสสิก (หินอัคนี)

ที่มาข้อมูล : กรมแผนที่ทหาร
แก้ไข : สถาบันวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การใช้ประโยชน์พื้นที่ (Land use)

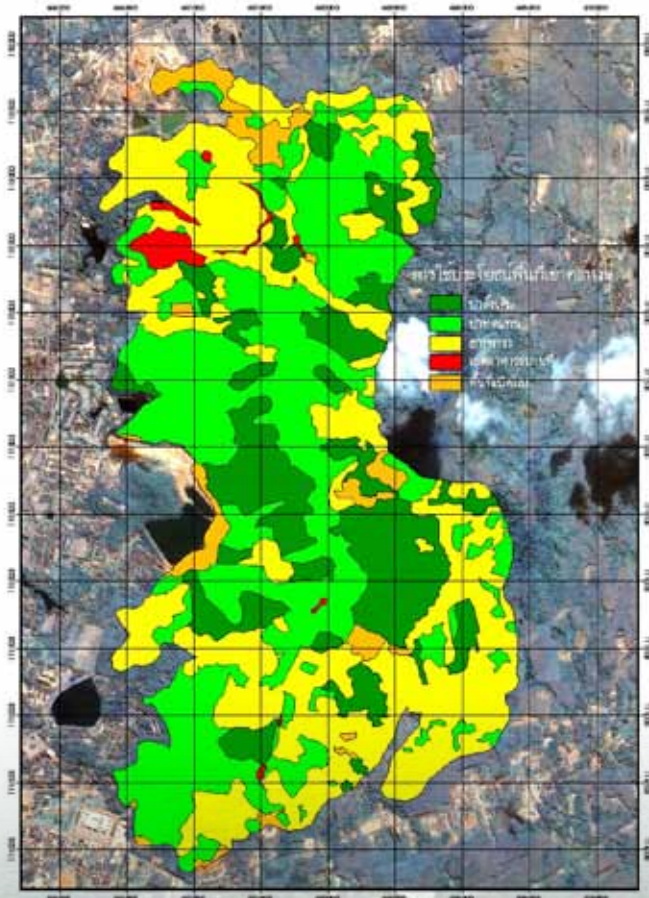
การใช้ประโยชน์พื้นที่เขาคองส์มีความหลากหลาย ตั้งแต่การก่อสร้างสวนสาธารณะโดยเทศบาลนครหาดใหญ่ การใช้เป็นสถานที่ราชการของมณฑลทหารบกที่ 42 (ค่ายเสนาณรงค์) ศูนย์วิจัยยางสงขลา และของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในส่วนของภาคเอกชนนั้นมีการใช้พื้นที่เพื่อทำสวนยางเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ยังมีการสร้างที่อยู่อาศัยบ้าง ส่วนที่เหลือมีสภาพเป็นป่า ข้อมูลจากงานวิจัย (น้ำฝน พลอยนิลเพชร, 2555) ระบุว่า มีพื้นที่ป่าดั้งเดิม ประมาณ 1,548.26 ไร่ และป่าทดแทน ประมาณ 2,824.88 ไร่ สวนยางพารา ประมาณ 2,757.35 ไร่ นอกนั้นเป็น พื้นดินเปิดโล่งและสิ่งก่อสร้างประมาณ 342.29 ไร่ และ 104.82 ไร่ ตามลำดับ (รูปที่ 4 และ ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1

แสดงตัวเลขการใช้ประโยชน์พื้นที่บนเขาคองส์ที่แสดงใน รูปที่ 4 (น้ำฝน พลอยนิลเพชร, 2555)

การใช้ประโยชน์	พื้นที่ (ตร.ม.)	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่ทั้งหมด
ป่าดั้งเดิม	2,477,214.66	1,548.26	20.43
ป่าทดแทน	4,519,808.91	2,824.88	37.28
ยางพารา	4,411,761.05	2,757.35	36.39
พื้นที่เปิดโล่ง	547,661.52	342.29	4.52
เขตอาคารสถานที่	167,716.13	104.82	1.38
รวม	12,124,162.26	7,577.60	100.00

รูปที่ 4

แผนที่แสดงรูปแบบการใช้พื้นที่บริเวณเขาคอหงส์จากเส้นความสูง 50 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลขึ้นไป (หน้าฝน พ.ศ. 2555) (ภาพถ่ายดาวเทียมธีออส เดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 จากสถานวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

- สีเขียวเข้ม = ป่าดั้งเดิม
- สีเขียวอ่อน = ป่าทดแทน
- สีเหลือง = สวนยางพารา
- สีแดง = เขตอาคารสถานที่
- สีส้ม = พื้นที่เปิดโล่ง

อ่างเก็บน้ำ มอ. ซึ่งรับน้ำจากลำธารที่ไหลจากเขาคอหงส์ (ภาพโดย ผศ.ดร. สาระ บำรุงศรี ถ่ายจากเฮลิคอปเตอร์ ของมณฑลทหารบกที่ 42 ค่ายเสนาณรงค์)

เขาคอหงส์เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(Khohong Hill: A Part of Songkla Lake Basin Watershed)

เขาคอหงส์เป็นแหล่งน้ำที่ยังมีความสำคัญต่อชุมชนโดยรอบไม่ว่าจะเป็นสายน้ำที่ไหลสู่ผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงหรือไหลไปลงสายน้ำอื่นก็ตาม ขณะนี้มีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กทางฝั่งตะวันตกที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ค่ายเสนาณรงค์ และที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่ ส่วนทางฝั่งตะวันออกมีฝายกั้นน้ำคลองคอกช้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือนและการเกษตรที่บ้านพรุเตาะ ตำบลทุ่งใหญ่ ระหว่างทางของคลองสายนี้มีน้ำตกขนาดเล็กชื่อ น้ำตกโดนหญ้าปล้อง อันเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่ นอกจากนี้เขาคอหงส์ยังเป็นต้นน้ำของคลองหลายสาย เช่น คลองเรียน คลองสายย่อยที่ไหลลงคลองอู่ตะเภาและคลองสายย่อยที่ไหลลงสู่คลองวง ซึ่งทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปกติลำคลองทุกสายทางฝั่งตะวันตกน้ำจะลดลงมากในฤดูแล้ง (กุมภาพันธ์-เมษายน) ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์นั้นน้ำมักจะหยุดไหลประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนทางฝั่งตะวันออก ป่ายังมีสภาพดีอยู่ จึงมักมีน้ำไหลตลอดปี แม้จะไหลน้อยในช่วงฤดูแล้งก็ตาม

ลำธารที่ไหลลงอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปัจจุบันพื้นที่ป่ายังคงถูกบุกกรากแผ้วถางเพื่อทำสวน โดยเฉพาะสวนยาง และเพื่อจัดสรรที่ดินสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้ศักยภาพในการเป็นแหล่งน้ำสะอาดถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่น่าเสียดายว่าในสภาวะที่เราต้องเผชิญกับภาวะโลกร้อนและภัยแล้งที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นนั้น เขาคอหงส์กลับต้องเผชิญกับการสูญเสียสภาพความเป็นแหล่งน้ำที่ดี โดยขาดการเหลียวแลจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)

เขาคอหงส์มีพรรณพืชและพรรณสัตว์ที่หลากหลายมากที่หนึ่ง จากคำบอกเล่าของคนดั้งเดิมในพื้นที่ เขาคอหงส์ มีทั้งเสียดำ เสียดาว กวาง เก้ง กระจง และหมูป่า วันเวลาที่ผ่านไป ทำให้พื้นที่ป่าถูกแปลงเป็นสวนยางและการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ จนสัตว์เหล่านั้สูญหายไปหมด เหลือแต่สัตว์ขนาดเล็ก เช่น นางอาย อีเห็นข้างลาย และกระแต ซึ่งลดน้อยลงทุกที สัตว์ที่เหลืออยู่ยังคงอยู่ในภาวะเสี่ยงจากการล่าอยู่เนืองๆ สำหรับไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ นั้นยังเหลืออยู่บ้างในพื้นที่ป่าสมบูรณ์หลังค่ายเสนาณรงค์ พื้นที่อนุรักษ์

ช่อดอกของต้นเสียดาว (Galearia fulva (Tul.) Miq.)

ผีเสื้อสีน้ำเงิน

เต่าใบไม้

ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และพื้นที่ป่าบริเวณชุมชนพรุเตาะ บางส่วน สำหรับรายละเอียดของ พรรณพืช พรรณสัตว์นั้น ในคู่มือ ศึกษาระรรมชาตินี้ ประกอบด้วย เรื่องสังคมพืชและพรรณพฤกษชาติ เรื่องแมลงและสัตว์ขาข้อ (บาง ส่วน) เรื่องสัตว์สะเทินน้ำสะเทิน บกและสัตว์เลื้อยคลาน และเรื่องนก และ เรื่องสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ซึ่งทั้งหมดนี้ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มสัตว์ทั้งหมด นอก เหนือจากพืชและสัตว์ในกลุ่มที่นำเสนอ ในคู่มือนี้แล้ว ยังมีการศึกษาเพิ่มเติม อยู่ตลอดเวลา ในโอกาสข้างหน้าจะได้มี การปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมให้มีความ สมบูรณ์และครบถ้วนมากขึ้น

ค้างคาวหูหูตีนโตเล็ก

ลิงลมใต้

นกกระเต็นน้อยธรรมดา

ความสำคัญและคุณค่าของเขาคอหงส์ (Significance and values of Khohong Hill)

เขาคอหงส์ ปกคลุมด้วยพื้นที่ป่าขนาดใหญ่ผืนสุดท้ายที่อยู่ใกล้กับนครหาดใหญ่ที่สุด เขาคอหงส์มีความสำคัญทั้งในเรื่องการเป็นสัญลักษณ์ของเมืองหาดใหญ่และชุมชนโดยรอบ เป็นแหล่งนันทนาการทางด้านการศึกษาระรรมชาติสำหรับเยาวชนหรือผู้สนใจทั่วไป เป็นแหล่งบริการทางนิเวศวิทยา (ecological services) เช่น เป็นพื้นที่ซับน้ำและเป็น

แหล่งต้นน้ำที่เชื่อมโยงกับคลองหลายสายที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ชุมชนโดยรอบได้อาศัยน้ำจากเขาคอหงส์ในการอุปโภคบริโภคคิดเป็นมูลค่าไม่น้อยในแต่ละปี เช่นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 3.35 ล้านบาท (ข้อมูลจากงานประกาศของอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) หากคิดมูลค่าทั้งหมดที่ชุมชน

โดยรอบใช้ มูลค่าด้านนี้คงไม่ต่ำกว่า 20 ล้านบาท นอกจากนี้เขาคอหงส์ยังเป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์และเป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งอาจมีศักยภาพในตลาดโลกเรื่องการซื้อขายคาร์บอนเครดิตในอนาคต ช่วยลดอุณหภูมิของชุมชนโดยรอบ (ลดปรากฏการณ์ เกาะร้อน หรือ heat island) และเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพรรณพืชและสัตว์นานาชนิดที่สามารถพัฒนาให้มีคุณค่าเชิงเศรษฐศาสตร์

นอกจากนี้จากคุณค่าทางธรรมชาติดังกล่าวแล้ว เขาคอหงส์ยังมียุทธศาสตร์ด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย ชุมชนรอบเขาคอหงส์มีความผูกพันกับเขาคอหงส์อย่างใกล้ชิดมาหลายชั่วอายุคน เนื่องจากมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงอาศัยทรัพยากรธรรมชาติบนเขาคอหงส์ ทั้งอาหาร และสมุนไพร ซึ่งได้จากพรรณพืชและพันธุ์สัตว์ที่เคยมีอยู่อย่างหลากหลายและอุดมสมบูรณ์บนเขารวมทั้งสายน้ำที่ไหลลงมาหล่อเลี้ยงให้เกิดผลผลิตในไร่นาของชุมชน ความสำคัญของน้ำที่เกิดจากฝนฟ้าที่ตกต้องตามฤดูกาลและความสมบูรณ์ของต้นไม้ใหญ่บนเขาคอหงส์ จึงเป็นที่มาของประเพณี “ไหว้เจ้าป่าว่น้อยเจ้าป่าวใหญ่” ซึ่งเป็นการนำน้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านไปขอฝนจากต้นไม้ใหญ่สองต้นในบริเวณยอดควนสูง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ เขาคอหงส์(ข้อมูลเบื้องต้นจากโครงการวิจัย “การสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อคุณค่าและปัญหาของเขาคอหงส์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เขาคอหงส์ของชุมชนรอบเขาคอหงส์” โดยมี ผศ.ดร.เยาวนิจ กิตติธรรมกุล เป็นหัวหน้าโครงการ)

สถานการณ์ปัจจุบันและความต้องการในการอนุรักษ์

(The present situation and need for conservation)

พื้นที่ป่าเขาคองหงส์ถูกแผ้วถางหรือทำให้เสื่อมโทรมด้วยความรุนแรงหลายระดับมาโดยตลอด ตั้งแต่ การล่าสัตว์ การตัดไม้ การถางป่าเพื่อปลูกยางพารา การทำเหมืองหิน การรुकคืบของเมือง และโครงการพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน สถานการณ์เหล่านี้นำไปสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ บริการทางนิเวศวิทยาและภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นดังที่ชุมชนโดยรอบรับรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง เช่น น้ำท่วมใน

ฤดูฝน ภัยแล้งในฤดูแล้ง อากาศที่ร้อนขึ้น การสูญเสียหน้าดิน ดินถล่ม การสูญเสียความงามและคุณค่าทางวัฒนธรรมอื่นๆ

แม้จะเกิดผลกระทบตามมาจากการสูญเสียพื้นที่ป่าดังกล่าว เขาคองหงส์ก็ยังคงเผชิญกับความเสี่ยงในการทำให้เสื่อมโทรมด้วยการล่าสัตว์ ตัดไม้ โดยเฉพาะการแผ้วถางเพื่อทำสวนยางเป็นความเสี่ยงที่สูงยิ่งเนื่องจากความต้องการยางในตลาดโลกและราคาที่สูงมาก

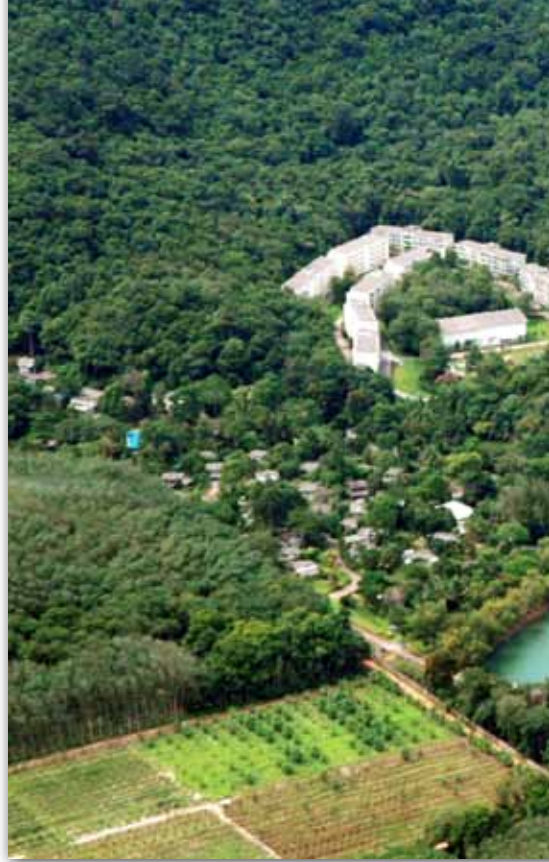

การอนุรักษ์เขาคอหงส์ให้คงสภาพ
อุดมสมบูรณ์นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งทั้ง
ในมิติทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม สังคม
และการอยู่ดีกินดีของมนุษย์ การอนุรักษ์ที่
ได้ผลต้องการการศึกษาวิจัยที่เป็น
สหวิทยาการ ต้องการกระบวนการสร้าง
การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และต้องการ
การคุ้มครองทางกฎหมายและนโยบาย
สาธารณะที่เกิดจากการประสานมาตรการ
ทางกฎหมายและวิถีชุมชนเข้าด้วยกัน

แนวทางอนุรักษ์ (Conservation strategies)

ในปี พ.ศ. 2545 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ทำหนังสือถึงเลขาธิการพระราชวัง เพื่อขอรับสนองพระราชดำริและถวายสิทธิการใช้ที่ดินบนเขาคอหงส์ประมาณ 400 ไร่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมปกป้องพันธุ์กรรมสิ่งมีชีวิตเพื่อเป็นแหล่งที่ใช้ในการศึกษาและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและสิ่งมีชีวิตในเขตภาคใต้ รวมทั้งติดตามการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมพืชและสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ป่าชายที่ถูกปล่อยร้างและมีการฟื้นฟูสภาพของป่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญทางวิชาการ และเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติสำหรับเยาวชนนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ต่อมาในช่วงเดือนกรกฎาคม 2551 พิพิธภัณฑธรรมชาติวิทยาได้จัดทำโครงการฝึกอบรมตามกิจกรรมปกป้องพันธุ์กรรมพืช (พ.ศ. 2551-2554) ขึ้นเป็นครั้งที่ 1 และเนื่องจากเขาคอหงส์เป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐและประชาชนได้เข้าครอบครองอยู่ด้วยจึงมีการเชิญบุคคลและตัวแทนหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเขาคอหงส์ให้มาร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดและสะท้อนถึงปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้และพรรณพืชที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างความ

ตระหนักต่อปัญหาและจิตสำนึกการอนุรักษ์เขาคอหงส์ รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นในแสวงหาความร่วมมือและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งพรรณพืช สัตว์ป่า และป่าในพื้นที่ดังกล่าว การประชุมดังกล่าวถือเป็นการเริ่มต้นสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคี ทั้งนักวิชาการสาขาต่างๆ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ครูและนักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่โดยรอบเขาคอหงส์ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่

เทศบาลเมืองคอหงส์ เทศบาลนครหาดใหญ่ และมณฑลทหารบกที่ 42 ค่ายเสนาณรงค์ ตลอดจนตัวแทนภาคประชาสังคมที่มีบทบาทด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลจากการประชุมและการเดินสำรวจพื้นที่เขาคอหงส์บางส่วนของกลุ่มผู้เข้าร่วมการประชุมในครั้งนั้น รวมทั้งการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากตัวแทนของภาคีฝ่ายต่างๆ ในช่วงเวลาต่อมา ทำให้ทุกฝ่ายทวีความตระหนักและความห่วงใยต่อสภาพความเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าบริเวณเขาคอหงส์ เนื่องจากพบว่าการบุกรุกทำลาย

ป่าเพื่อทำการเกษตรและจับจองเป็นที่ดินส่วนบุคคลในพื้นที่ป่าดังกล่าวกำลังขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหานี้แล้ว ในอนาคตอันใกล้พื้นที่ป่าเขาคอหงส์ทั้งหมดจะกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมที่ไม่อาจฟื้นฟูสภาพได้อีก และจะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยรอบ รวมทั้งก่อให้เกิดผลเสียหายต่อวิถีชีวิตของชุมชนในบริเวณรอบเขาคอหงส์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เป้าหมายสำคัญซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนด ก็คือ มุ่งอนุรักษ์เขาค้อหงส์ไว้เป็น “ต้นทุน” ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ ชนิดพรรณพืชและสัตว์ การเป็นต้นน้ำ พื้นที่ซับน้ำ และแหล่งอากาศบริสุทธิ์ให้กับชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้สาธารณชนได้ “ตระหนักถึงคุณค่า” ของเขาค้อหงส์ ซึ่งหมายถึงการเข้าใจคุณค่าของเขาค้อหงส์อย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ความรัก ห่วงแหน และการต้องการดูแลรักษาให้เป็นทรัพยากรของตนหรือของชุมชนในท้องถิ่นของตน โดยให้เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในทุกภาคส่วนเข้ามา “มีส่วนร่วม” ในการอนุรักษ์ ทั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติดังนี้

- อนุรักษ์พื้นที่ป่าเขาค้อหงส์ที่มีสภาพดีให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและความหลากหลายทางชีวภาพภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่การเกษตรในพื้นที่เขาค้อหงส์ โดยหลักการทางนิเวศวิทยาเพื่อการอนุรักษ์และทางวนเกษตร
- ผลักดันให้มีการจัดตั้งพื้นที่ป่าเขาค้อหงส์เป็นเขตอนุรักษ์เฉพาะตามความเป็นไปได้แห่งศักยภาพของพื้นที่ ตามกฎหมายกำหนด

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น จะต้องใช้เวลาและการร่วมมือกันระดมทรัพยากรด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องจากแต่ละภาคี ทั้งในด้านข้อมูลเชิงวิชาการ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกของประชาชน การกำหนดนโยบายสาธารณะ การกำหนดและบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มนักวิชาการสาขาต่างๆ ในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะวิทยาศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงได้ริเริ่มร่วมกันบูรณาการแนวคิดเพื่อพัฒนางานวิจัย เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินงานในหัวข้อต่อไป ต่อมาในกลางปี พ.ศ. 2552 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงได้ตั้งคณะทำงาน “โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์” เพื่อขับเคลื่อนงานในนามของมหาวิทยาลัย คณะทำงานได้บูรณาการยุทธศาสตร์ 3 ด้านในการขับเคลื่อนไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูเขาคอหงส์ ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุดโครงการวิจัยแบบบูรณาการ 2) การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร 3) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ซึ่งทั้ง 3 ยุทธศาสตร์นี้เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด

ปัจจุบัน โครงการได้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 4) คือ ยุทธศาสตร์สร้างปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ 1 การนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน 2 การสร้างวนเกษตรในพื้นที่สวนยาง 3 การสร้างนโยบายสาธารณะและโครงสร้างการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู

มาตรการทางกฎหมาย (Legal Measures)

เขาคองหงส์ได้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ดังนั้นจึงมีกฎหมายหลายฉบับที่มีส่วนเกี่ยวข้องและอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รัฐธรรมนูญ 2550 (มาตราที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ) และนอกจากนั้นยังมี ประมวลกฎหมายที่ดิน

การที่ไม่ถูกคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกฎหมายเฉพาะ ทำให้เขาคองหงส์ตกอยู่ในสถานภาพที่ถูกแผ้วถาง บุกรุกทำลายตลอดมา ด้วยข้อจำกัดที่หลายประการตั้งแต่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่อาจเผชิญกับอิทธิพลหลายรูปแบบในท้องถิ่น และ/หรือ ผลประโยชน์จากผู้ที่ทำผิดกฎหมาย

เนื่องจากเขาคองหงส์เป็นพื้นที่ทำกินของชุมชนมาเป็นเวลานาน ดังนั้น การอนุรักษ์ที่ได้ผลยั่งยืนและยังความสงบสุขภายในชุมชนจึงต้องใช้กระบวนการที่สามารถสร้างนโยบายสาธารณะ ที่ผสมหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ประกาศ สว่างโชติ และคณะ, 2554)

บรรณานุกรม

- น้ำฝน พลอยนิลเพชร. 2555. การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ ด้านเนื้อไม้ ไม้หนุ่ม ถูไม้และกล้าไม้ บนเขาคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ประกาศ สว่างโชติ เยาวนิจ กิตติธรรกุล เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี, ศันสรียา ว่างกลางกูร นาวิ หนูนอนันต์ จรัส สิริตวงค์ อริยา เดชธรรดล และธานินทร์ ชูศรี. 2554. เขาคอหงส์นิเวศวิทยาและการอนุรักษ์. เอกสารวิชาการ เพื่อใช้ในการดำเนินงานอนุรักษ์และฟื้นฟูเขาคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา. โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- Maxwell, J. F. 2006. Vascular Flora of Ko Hong Hill, Songkla Province, Thailand. The Biodiversity Research and Training Program (BRT).
- Bumrungsri, S., Sripao-roya, E., and Leelatiwong, C. 2006. A quantitative analysis of plant community structure in an abandoned rubber plantations on Kho-Hong Hill, southern Thailand. Songklanakarin J. Sci. Technol. Vol.28 No.3.
- Walsh, R.P.D. 1996. *Climate* in Richards, P.W.(ed).The Tropical Rain Forest: an Ecological Study. Second Edition with contributions by R.P.D. Walsh, I.C. Baillie, and P. Greig-Smith. Cambridge University Press, Cambridge. pp. 159-205.

บทที่ 2

สังคมพืชและ พรรณพฤกษชาติ

(Plant Communities and Flora)

ดร.นพ. ประกาศ สว่างโชติ ผศ.ดร. จรัส สิริตวงค์
สายใจ จรเอียด

เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้นมีฝนทิ้งช่วง ป่าบนเขาคองหงส์จึงเป็นป่ากึ่งดิบแล้งหรือกึ่งดิบชื้น ที่มีไม้ผลัดใบผสมอยู่หลากหลายชนิด เช่น ก่อเขี้ยวหมู (*Castanopsis schefferiana*) กระทงลอย (*Crypteronia paniculata*) ส้านใหญ่ (*Dillenia obovata*) ทังใบใหญ่ (*Litea grandis*) ก่อหน่อง (*Lithocarpus elegans*) มังตาน (*Schima wallichii*) โปบาย (*Sepium baccatum*) มะค่าแต้ (*Sindora echinoclayx*) ไทรบางชนิด ที่รัดพันต้นไม้อื่น (strangling fig) และ โมกขน (*Wrightia pubescens*)

เป็นที่ทราบกันว่าลักษณะภูมิประเทศนั้นมีอิทธิพลอย่างสูงต่อลักษณะอากาศทั้งในระดับกว้างและระดับเฉพาะถิ่น และยังมีผลต่อลักษณะของดิน ทั้งทางกายภาพและทางเคมี ด้วยเหตุนี้เขาคองหงส์ที่แม้จะ

มีอาณาเขตไม่กว้างใหญ่มากนัก จึงมีสังคมพืชที่หลากหลาย

สังคมพืชบริเวณเขาคองหงส์อาจแบ่งออกได้เป็น 3 แบบใหญ่ ตามสภาพการถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่

1. สังคมพืชกึ่งดั้งเดิม (semi primary forests) ซึ่งถูกรบกวนจากการตัดไม้ไปใช้ประโยชน์เพียงเล็กน้อยหรือการเก็บหาของป่า สังคมพืชชนิดนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ 42 ค่ายเสนาณรงค์ ตำบลคองหงส์อำเภอหาดใหญ่ ทางลาดเขาฝั่งตะวันตกโดยเฉพาะบริเวณขนาบลำธาร (รายละเอียดในเรื่อง สังคมพืชสันเขา)

2. สังคมพืชแบบป่าฟื้นฟูสภาพหรือป่ารุ่นสองในพื้นที่สวนยางพาราร้าง (secondary forests regenerated in abandoned rubber plantation) ซึ่ง

สังคมนา รูนสองในพินที่สวนยางพาราบริเวณริม
ลำธารในพินที่อนุรักษ์พันธุกรรมสิ่งมีชีวิต
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สังเกตต้นยางพารา
ด้านขวามือ

สังคมนา พืชในพินที่สวนยางมักพบไม้เบิกนำที่ชอบ
แสงมากเช่น ไทรรัดพัน (Strangling fig) ต้นนี้ ที่
ขึ้นและเติบโตบนต้นไม้อื่น ดอกไม้ที่สีกลีบดอกสี
ขาว และใบประดับสีแดงเป็นดอกเอื้องหมายนา
(*Costus speciosus*)

อาจแบ่งเป็นสองสังคมนา ย่อย คือ สังคมนา
ที่ระดับเรือนยอดของไม้ป่าบางกลุ่มสูง
เท่าหรือเลยเรือนยอดของต้นยางพารา
และสังคมนา ที่ไม้ชั้นเรือนยอดยังคงเป็น
ไม้ยางอยู่

3. สังคมนา พืชแบบป่า รูนสองใน
พินที่ตัดทิ้งหมดหรือแบบเลือกตัด
(secondary forests regenerated in
clear-cutting or selective-logging ar-
eas) สังคมนา ชนิดนี้โดยปกติจะมีการพิน
ตัวช้ากว่าแบบที่สองถ้าหากมีการตัด
ต้นไม้ทั้งหมดลง (ดูสังคมนา เสม็ดแดง
และมังคุด ในภาพถัดไป)

หากจะแบ่งสังคมนา พืชตามสภาพ
ภูมิประเทศ สามารถแยกสังคมนา พืช
ในพินที่เขาคอหงส์เป็นสังคมนา พืชตาม
หุบเขาและไหล่เขาใกล้ทางน้ำ (มัก
แห้งในหน้าแล้ง) และสังคมนา พืชตาม
สันเขาที่มีดินตื้นและมีหินโผล่อยู
่ทั่วไป สังคมนา พืชตามหุบเขาและไหล่
เขาใกล้ทางน้ำประกอบด้วยไม้ยืนต้น
ในเรือนยอดชั้นบน เช่น น่องขาว
หรือตีนเป็ดเขา (*Alstonia rostrata*)
ไม้หอมหรือกฤษณา (*Aquilaria ma-
laccensis*) ขนุนป่าหรือขนุนปาน (*Ar-
tocarpus rigidus*) กะอออก (*A. elas-
ticus*) หลุมพอ (*Intsia palembanica*)
เลือดแรด (*Knema globularia*) ไข่
เขี้ยว (*Parashorea stellata*) สยาขาว
(*Shorea assamica*) มะค่าแต้ (*Sindora*

echinoclayx) และ ก้านทอง (*Swintonia schwenkii*) สำหรับไม้ยืนต้นในชั้นถัดลงมาได้แก่ พิกุลป่า (*Adinandra integrima*) มะไฟฝรั่ง (*Baccaurea motleyana*) มะไฟกา (*B. parviflora*) ไกรทอง (*Erythroxylum cuneatum*) นากبود (*Mesua kunstleri*) นูดตัน (*Prunus grisea*) และ เงาะป่า (*Rinorea anguifera*) ไม้พื้นล่างประกอบด้วย เข็มพระราม (*Chassalia curviflora*) หญ้าหนูตัน (*Dianella ensifolia*) สามสิบ (*Peliosanthes teta*) เต่าหลังลาย (*Pseuderanthemum glaciiflorum*) หูหมี (*Thottea parviflora*) และ ตีเมียเมื่ออย่าง (*Dendrotrophe buxifolia*) ซึ่งเป็นพืชเบียน

บริเวณลาดเขาบางบริเวณ ที่มีการตัดฟันต้นไม้เกือบทั้งหมดไปใช้ประโยชน์ จะเกิดสังคมพืชที่มีเสม็ดแดง และ มังตานเป็นไม้เด่น และต้นไม้ส่วนใหญ่จะมีลำต้นขนาดเล็กและมีหลายลำต้นที่แตกจากตอไม้เดิม

บริเวณลำธารประกอบด้วย พรรณไม้วงศ์บอนและไม้จำพวกเฟินหลากหลายชนิด รวมทั้งพรรณไม้ที่พบได้น้อย เช่น พิศวง (*Thismia arachnites*) และ วาน้ำ (*Cryptocoryne cordata*) ในป่าทุติยภูมินี้ยังมีไม้เถาเนื้อแข็งหลากหลายชนิด ตัวอย่างเช่น พรรณไม้สกุลชงโค (*Bauhinia spp.*) กำแพงเจ็ดชั้น (*Fibraurea tinctoria*) ชิงชันเครือ (*Dalbergia rostrata*) และ พรรณไม้สกุลมะเมื่อม (*Gnetum spp.*)

บริเวณลาดเขาในบางแห่งสังคมพืชมีความแตกต่างออกไป โดยมี

ไม้ยืนต้นที่เด่นมากคือ มังตาน (*Schima wallichii*) และ เสม็ดแดง (*Syzygium gratum*) ไม้ยืนต้นส่วนใหญ่ไม่สูงใหญ่เท่ากลุ่มที่อยู่ในสังคมพืชหุบเขาและไหล่เขาและมักจะไม่พบไม้พื้นล่างที่พบในสังคมพืชหุบเขาและไหล่เขา เช่น กลุ่มบอนและเฟินชนิดต่าง ๆ ที่ชอบความชื้น ไม้พื้นล่างชนิดหนึ่งที่พบมากบริเวณสันเขาได้แก่ ตีเมียเมื่ออย่าง

พื้นที่สันเขาที่ทอดตัวตามแนวเหนือใต้และมีหินโผล่โดยทั่วไป มีไม้ยืนต้นประกอบด้วยไม้เด่น เช่น ก่อเขี้ยวหมู (*Castanopsis schefferiana*) สัก

หิน (*Vatica cinerea*) เสม็ดแดง มังตาน
 ละมุดคอกหงส์ (*Pouteria cf. maingayi*)
 งาไซ (*P. obovata*) หัวชี้กว้าง (*Syzy-
 gium claviflorum*) ไม้อื่นๆ ประกอบด้วย
 พลองใหญ่ (*Memecylon ovata*) ปลา
 ไหลเผือก (*Eurycoma longifolia*) สะตอ
 (*Parkia speciosa*) ตีนเป็ดเขา (*Alstonia
 rostrata*) ชันทอง (*Swintonia floribunda*)
 เปரியง (*S. schwenkii*) จิกเขา (*Bar-
 ringtonia pendula*) ตาเป็ดหิน (*Ardisia
 crenata*) ลิเฮอร์ง (*Livistona speciosa*)
 นากบุด (*Mesua kunstleri*) กะทังหัน
 ใบเล็ก (*Callophyllum cf. pisiferum*)
 มะปริง (*Bouea oppositifolia*) จิกนม
 (*Palaquium obovatum*) แกงเลียงใหญ่
 (*Psidax dicocca*) คันทแลน (*P. nitida*)
 กะอวม (*Acronychia pedunculata*) ราง
 นาง (*Syzygium cerasiformis*) แดง (*S.
 glaucum*) ขวาด (*S. lineatum*) นูดตัน
 (*Prunus grisea*) บุหรง (*Dasymacheron
 blumei*) จันทนาเขา (*Tarenna wallichii*)
 สั่งท่า (*Diospyros buxifolia*) และ ชี
 หนอน (*Chaetocarpus castanocarpus*)

ไม้หายาก เช่น มะม่วงใบดาบ
 (*Mangifera macrocarpa*) บุนนาค (*Me-
 sua ferrea*) มวกกอ (*Olea brachiata*)
 พญาไม้ (*Podocarpus neriifolium*) และ
 หัวเต่า (*Metzettia leptopoda*)

ไม้อื่นๆ ที่เป็นไม้ขนาดเล็ก ไม้
 พุ่ม ไม้เถาเนื้ออ่อน ไม้เถาเนื้อแข็ง
 เช่น เจ็ดข้างสาร (*Larsianthus sp.*) เข็ม
 พระราม (*Chassalia curviflora*) เข็มทอง
 (*Ixora javanica*) และ ตูมาลูลี (*Linos-
 toma pauciflorum*)

ต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลาง
 ประเภทไม้เบิกน้ำที่มักพบตามขอบป่า
 ได้แก่ ทุงฟ้า (*Alstonia macrophylla*) ลัง
 คำ (*Commersonia bartramia*) กระทง
 ลอย (*Crypteronia paniculata*) ส้าน
 ใหญ่ ซึ่งขาว (*Ficus fistulosa*) มะเดื่อ
 ปล้อง (*F. hispida*) สอยดาว (*Mallotus
 paniculatus*) ข้าวสารหลวง (*Maesa ra-
 mentacea*) ยอเถื่อน (*Morinda elliptica*)
 สุ่มตัน (*Pittosporum ferrugineum*) และ
 ตีนนก (*Vitex pinnata*)

คำแสด (*Mallotus philippensis* (Lam.) Muell.Arg.) ผลแก่มีรงควัตถุสีแดงใช้ย้อมผ้าได้

ได้มีการสำรวจและเก็บตัวอย่าง พรรณพฤกษชาติบนเขาคอหงส์มา อย่างต่อเนื่องโดยนักพฤกษศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ และอาจารย์ และนักศึกษาในสาขา พฤกษศาสตร์ ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แต่การ ศึกษาอย่างจริงจังเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาควิชาชีววิทยาและ **J. F. Maxwell** เมื่อปี พ.ศ. 2527 ถึง พ.ศ. 2529 ผลการสำรวจพบพรรณไม้ทั้งสิ้น 637 ชนิด ใน 130 วงศ์ จำแนก เป็นเฟินและพืชไถสไค้ยงกลุ่มเฟิน 19 วงศ์ พืชเมล็ดเปลือย 2 วงศ์ พืช ดอกใบเลี้ยงคู่ 90 วงศ์ และพืชดอกใบ เลี้ยงเดี่ยว 19 วงศ์ (**Maxwell, 2006**) ในจำนวนนี้มีพืชที่ตกอยู่ในสภาวะถูก คุกคามมีความเสี่ยงสูงต่อการสูญพันธุ์ (threatened plants) ของประเทศไทย (ตามรายชื่อใน **Pooma et al. 2005**) อยู่ 20 ชนิด (ตรวจสอบจาก **Maxwell, 2006** และจากการสำรวจเพิ่มเติมโดย ผู้เขียน (ที่มี *) ได้แก่ มะขามคอหงส์ (***Albizia splendens***) กฤษณา (***Aquilaria malaccensis*** Lamk.) ก้าย (***Artabotrys suaveolens*** (Blume) Blume) มะไฟฝรั่ง (***Baccaurea motleyana*** (Müll. Arg.)

สั้นเขาที่ทอดตัวในแนวเหนือใต้ มีสังคมพืชหลายแบบ เช่น สังคมที่มีกอข้าวหมุ่และเสม็ดแดงเป็นไม้เด่น และสังคมที่สีไม่สีไม้เด่นชัดเจน

Müll. Arg.) จำไร* (*Baccaurea polynuera* Hook.f.) สิงโตกำมแดง (*Bullbophyl- lum patens* King & Hook.f.) สมอขน (*Canarium pilosum* A.W.Benn.) ลูกห้วน (*Diospyros confertiflora* (Hiem) Bakh.) เมื่อยุดก (*Gnetum macro- stachyum* Hook.f.) เมื่อยนก (*Gnetum microcarpum* Blume) เมื่อยนก (*Gnetum tenuifolium* Ridl.) หมากเจ (*Iguanura polymorpha* Becc.) ต้นไม้จำพวกหลอด เตียน หรือมะกายคัต (*Mallotus mon- tanus* (Müll. Arg.) Airy Shaw) หมาก แจ้ (*Pinanga polymorpha* Becc.) จำปา ขอม* (*Polyalthia cauliflora* var. *wrayi* (Hemsl.) J. Sinclair) เคียนทราย (*Shorea gratissima* (Wall. ex Kurz) Dyer) โคลงเคลงหิน (*Sonerila obliqua* Korth) ปอขน (*Sterculia cordata* Blume) มังกรเหลือง (*Strophanthus perakensis* Scort. ex King & Gamble) และ หูหมี (*Thottea parviflora* Ridl.) การศึกษา สังคมพืชเชิงปริมาณ (Sara Bumrungsri et al., 2006) พบว่า วงศ์ไม้ที่พบ จำนวนต้นไม้มาก คือวงศ์ชมพู่ (*Myrta- ceae*) วงศ์ชา (*Theaceae*) วงศ์มังคุด (*Clusiaceae*) วงศ์ก่อ (*Fagaceae*) และ วงศ์เข็ม (*Rubiaceae*)

จากการศึกษาพรรณไม้เพิ่มเติม ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.) ใน พื้นที่ปกปักพันธุกรรมสิ่งมีชีวิตเขาคอ หงส์และพื้นที่อื่นๆ บนเขาคอหงส์ ใน เบื้องต้นพบว่า มีพรรณไม้ที่ไม่ปรากฏ อยู่ในการสำรวจ โดย Maxwell (Max- well, 2006) หลายชนิด ที่เป็นไม้หายาก และ/หรือ มีค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กฤษณา หนึ่งหนาดอกใหญ่ (*Enicosanthum* sp.) บุงงาล่าเจียก (*Gon- iothalamus tapis*) หลุมพอ มะม่วงใบ ดาบ บุนนาค หัวเต่า มวกกอ พญาไม้ ไม้ยาง (*Dipterocarpus* sp.) ไข่เขียว แคน ยอดดำ (*Stereospermum fimbriatum*) และ โมกขน เป็นต้น เมื่อมีการศึกษา อย่างต่อเนื่อง คาดว่าอาจมีจำนวนเพิ่ม ขึ้นอีกมาก

คู่มือศึกษาธรรมชาติเขาคอหงส์ ฉบับนี้ ได้นำเสนอตัวอย่างพรรณไม้ ให้ผู้สนใจได้ศึกษาจำนวน 60 ชนิด ซึ่งมักจะพบได้ตามเส้นทางเดินศึกษา ธรรมชาติ ในอนาคตอันใกล้นี้จะได้มี การจัดพิมพ์หนังสือคู่มือภาพ พรรณไม้ เขาคอหงส์ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุม พรรณไม้ เกือบทั้งหมดที่มีอยู่บนเขา คอหงส์

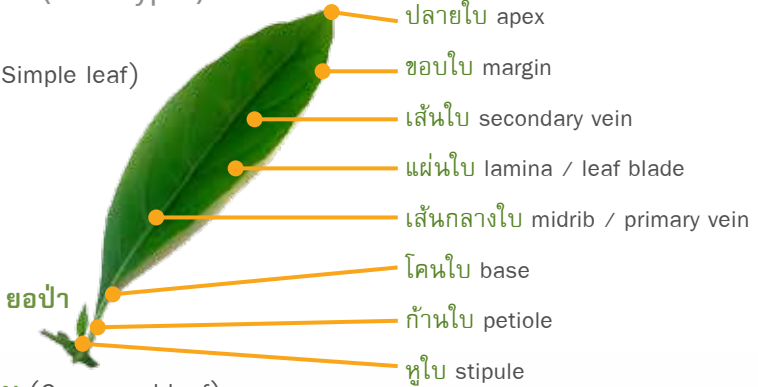
ดอกของต้นไม้ใน วงศ์จันทน์ป่า จันทน์แดง (*Myristicaceae*)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืช

ใบ (Leaf)

ชนิดของใบ (Leaf types)

1. ใบเดี่ยว (Simple leaf)

2. ใบประกอบ (Compound leaf)

ใบประกอบ
แบบขนนก
pinnately
compound leaf
มะขาม

ใบประกอบแบบ
ขนนกปลายคี่
odd-pinnately
compound leaf
ศรีตรัง

ใบประกอบแบบ
ขนนกปลายคู่
even-pinnately
compound leaf
กระถิน

ใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น
bi - pinnately compound leaf
กระถิน

ใบประกอบแบบนิ้วมือ
palmately compound leaf
หนวดหมึก

การเรียงตัวของใบ (Phyllotaxy)

เรียงสลับ
alternate
แก้ว

เรียงตรงข้าม
opposite
โมก

เรียงเป็นวงรอบ
whorl
บานบุรี

เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก
decussate
เข็ม

เรียงสลับระนาบเดียว
distichous
สายหยุด

รูปร่างแผ่นใบ (Leaf shape)

รูปขอบขนาน
oblong
ชุมเห็ดเทศ

รูปรี
elliptic
ยอป่า

รูปไข่
ovate
ประดู่บ้าน

รูปไข่กลับ
obovate
ตะแบก

รูปใบหอก
lanceolate
หมุย

รูปใบหอกกลับ
oblanceolate
รามใหญ่

รูปวงกลม
orbicular
แว่นแก้ว

รูปหัวใจ
cordate
โพศริมหาโป

ปลายใบ (Leaf apex)

ปลายยาวคล้ายหาง
caudate
โพศรีมหาโพ

ปลายเรียวแหลม
acuminate
ชบา

ปลายแหลม
acute
หมี่เหม็น

ปลายมน
obtuse
ผักหวานบ้าน

ปลายเว้าตื้น
emerginate
นมแมว

ปลายเว้าลึก
obcordate
ชงโค

ปลายกลม
rounded
ลูกเปรี้ยว

โคนใบ (Leaf base)

โคนสอบเรียว
attenuate
บาหยา

โคนรูปปลีมน
cuneate
ยอป่า

โคนเบี้ยว
oblique
สะเดาเทียม

โคนตัด
truncate
เนียมหูเสือ

โคนก้นปิด
peltate
แว่นแก้ว

โคนรูปหัวใจ
cordate
โพศรีมหาโพ

โคนกลม
round
ประตูบ้าน

โคนมน
obtuse
นมแมว

โคนรูปเงี่ยงลูกศร
sagittate
ฟีโลเดนดรอน

ขอบใบ (Leaf margins)

เรียบ
entire
รามใหญ่

หยักเป็นคลื่น
undulate
อโศกอินเดีย

หยักหรือมน
crenate
ตาเปิดตาไก่

มีหนาม
spinose
เหงือกปลาหมอ

จักฟันเลื่อย
serrate
ชบา

จักซี่ฟัน
dentate
ปีบดิน

เป็นแฉก
lobed
กลอย

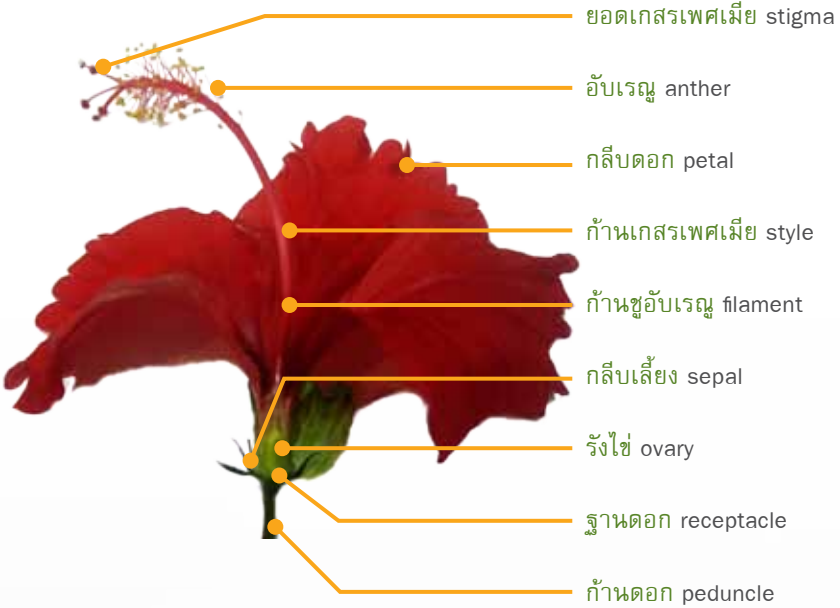

แฉกแบบนี้ว่ามี
palmatifid
นุ่น

ดอก (Flower)

■ ส่วนประกอบของดอก (Flower Composition)

■ ช่อดอก (Inflorescence)

ช่อเชิงลด
spike
กระถินณรงค์

ช่อกระจະ
raceme
หางนกยูงไทย

ช่อซี่ร่ม
umbel
นมพิจิตร

ช่อหางกระรอก
catkin
หางกระรอกแดง

ช่อกระจุก
cyme
เข็ม

ช่อกระจุกแน่น
head หรือ capitulum
กระถิน

ช่อแยกแขนง
panicle
ตะแบก

ช่อเชิงหลั่น
corymb
ซี่เหล็กบ้าน

ช่อเชิงลดมีกาบ
spadix
เดหลี

■ สมมาตรของดอก (Symmetry of flower)

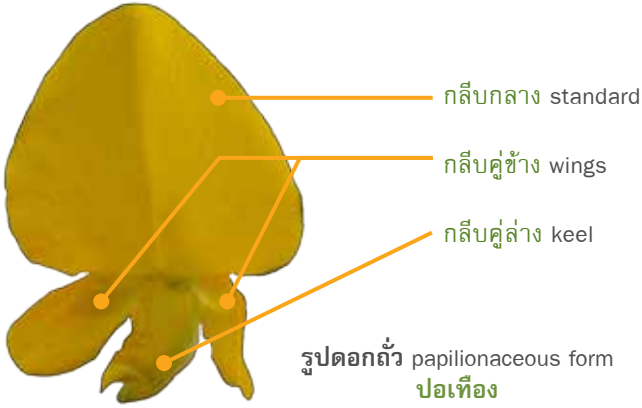
ดอกสมมาตรตามรัศมี
actinomorphic หรือ regular flower
ลีลาวดี

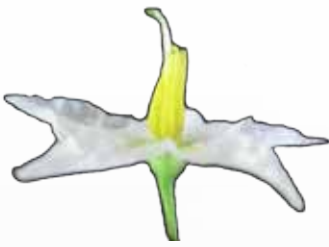
ดอกสมมาตรด้านข้าง
zygomorphic หรือ irregular flower
กล้วยไม้

กลีบดอกแยกจากกัน (polypetalous)

กลีบดอกเชื่อมติดกัน (gamopetalous)

รูปกงล้อ
rotate
ดอกมะเขือพวง

รูปดอกเข็ม
salverform
ดอกปีปดิน

รูปกรวย หรือ รูปลำโพง
funnelform
ผักบุ้งฝรั่ง

รูประฆัง
campanulate
ตำลึง

รูปคนโท หรือ รูปโถ
urceolate
จันทน์

รูปหลอด หรือ ท่อ
tubular
ประทัดจีน

รูปปากเปิด
bilabiate
กระตุกไถ่ดำ

ผล (Fruit)

ชนิดของผล (fruit types)

ผลเดี่ยว (simple fruit)

ผลมีเนื้อ (fleshy fruits)

ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง
drupe
มะม่วง

ผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลายเมล็ด
berry
ตะลิงปลิง

ผลแบบส้ม
hesperidium
ส้ม

ผลแบบแตง
pepo หรือ gourd
ผักทอง

ผลแบบแอปเปิล
pome
แอปเปิล

ผลแห้ง (dry fruits)

ผลแห้งแก่แล้วไม่แตก (dry indehiscent fruit)

ผลเปลือกแข็ง
เมล็ดเดี่ยว
nut
มะม่วงหิมพานต์

ผลปีกเดี่ยว
samara
ประดู่บ้าน

ผลแห้งกลีบเลี้ยง
เจริญเป็นปีก
samaroid
ยางนา

ผลเปลือกแข็ง
มีกาบรูปถ้วย
acorn
ถั่ว

ผลแห้งแก่แล้วแตก (dry dehiscent fruit)

ผลแตกตามยาว
septifragal capsule
ยางพารา

ผลแห้งแตกแนวเดียว
follicle
ปอขนุน (ในภาพมี 5 ผล)

ฝักแบบถั่ว
legume
กระถิน

ผลแห้งแตกตามช่อง
poricidal capsule
ฝิ่น

ผลแห้งแตกแบบฝักกาด
silicle
ศรีตรัง

ฝักหักข้อ
lomentum
สะบ้า

ผลแห้งแตกกลางพู
loculicidal capsule
ตะแบก

ผลแห้งแตกตามรอยประสาน
septicidal capsule
กระเช้าสี่ตา

ผลกลุ่ม (aggregate fruit)

นมแมว

ทุเรียนเทศ

บุหงาลำเจียก

นมควาย

น้อยหน่า

ผลรวม (multiple fruit)

ยอป่า

ขนุน

สับปะรด

กระทงลอย กะอาม

-

Crypteronia paniculata Blume

วงศ์กระทงลอย CRYPTERONIACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 8-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลเทา แตกเป็นร่องลึกตามยาวลำต้น หรือเป็นเกล็ดรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใบ เดี่ยวออกตรงข้าม รูปหอก แกมขอบขนาน ขนาด 7-18.5 × 3.5-6 ซม. ช่อดอก แบบแยกแขนงหรือช่อแบบพวงอวบน้ำเชิงลดห้อยลง ยาว 12-16 ซม. สีเขียว ดอกจำนวนมาก เป็นดอกแยกเพศอยู่รวมต้น มีกลิ่นฉุน ไม่มีกลีบดอก ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ยอดเกสรเพศเมียเล็กมากและไม่มีก้านชู ดอกเพศเมียมีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 5 อัน ผลแห้งแตก รูปกลมสี่เหลี่ยมแกมเขี้ยวมีขนประปราย ขนาด 2 × 2.5 มม. เมล็ด มีมาก เป็นรูปกระสวย ออกดอกช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคมและติดผลตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

ใช้ทำลึงใส่ของหรือใช้ในการก่อสร้างในที่ร่มและไม่รับน้ำหนักมาก เช่น ทำพื้น ฝา

กระทัง กระทังใบใหญ่

—

Litsea grandis (Wall. ex Nees) Hook. f.

วงศ์อบเชย LAURACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 8-20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปรี ปลายมน ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนประปราย มีขนาด 11-35 × 8.5-22.5 ซม. ช่อดอกแบบซี่ร่ม ยาว 2-3.5 ซม. มีใบประดับ 5 อันรูปเกือบกลม ดอกช่อละ 8-12 ดอก มีใบประดับล้อมรอบ เป็นดอกแยกเพศ มีกลีบรวม 1-3 กลีบ ไม้ค้อยเจริญ รูปแกมขนาน มีขนเล็กน้อย เกสรเพศผู้ 12 อัน ดอกเพศเมียมียอดเกสรเพศเมียรูปโล่ ผล รูปแกมขนาน มีเนื้อ ปลายแหลม เปลี่ยนจากสีม่วงเป็นสีดำเมื่อสุก ขนาด 8-16 × 3-5 มม. มี 1 เมล็ด ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม

ไม้ก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ เมล็ดให้น้ำมัน ทำน้ำมันใส่ผม บำรุงรากผม

กฤษณา ไม้หอม

Agarwood

Aquilaria malaccensis Lamk.

วงศ์กฤษณา THYMELAEACEAE

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูงได้ถึง 40 ม. ลำต้นเปลา เปลือกเรียบ สีน้ำตาลอ่อน
 แกมขาวหรือแกมเทา ใบเดี่ยวรูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาด 5-9 x 2.5-5 ซม. ปลายเรียว
 แหลม โคนมน ขอบเป็นคลื่นมีนวลลงเล็กน้อย แผ่นใบบางและเรียบ ด้านบนเป็นมัน ช่อดอก
 ออกที่ง่ามใบหรือปลายกิ่ง ดอกเล็กสีเขียวอมเหลือง กลีบรวมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ
 ด้านนอกมีขนประปราย ด้านในสีขนหนาแน่น ผล ขนาด 2.5-4 x 1.5-2 ซม. รูปไข่
 ปลายมน ฐานผลติดอยู่บนกลีบรวม และแตกของกลีบรวมบานตกลงล่าง ไม้หอมแบบผล

ในแหลมมลายูใช้ไม้หอมเป็นส่วนผสมในเครื่องสำอางและใช้บำบัดโรคผิวหนัง
 หลายชนิด สิ่งสกัดด้วยแอลกอฮอล์ของเปลือกต้นจากประเทศไทยมีฤทธิ์ฆ่าเซลล์มะเร็ง
 เปลือกต้นให้เส้นใยใช้ทำเชือก ถุง ย่าม และกระดาษ

ข้อมูลบางส่วนจาก http://www.rspg.or.th/plants_data/plantdat/thymelae/amalac_2.htm

ก่อเขี้ยวหมู

Chinquapin

Castanopsis schefferiana Hance

วงศ์ก่อ FAGACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 5-15 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปแถบขนาน ปลายใบแหลมฐานใบรูปปลีมน ผิวใบเกลี้ยงขอบใบเรียบ มีขนาด 8.5-20 × 2.5-7.5 ซม. ช่อดอก ตั้งตรง เป็นช่อแบบช่อเชิงลดออกที่ด้านข้าง ยาว 13-15 ซม. ทรงกระบอก ดอกแยกเพศ เกสรเพศผู้ 12 อัน เกสรเพศเมียที่เป็นหมันเห็นเป็นขนยาวกลางดอก ดอกเพศเมียมีวงกลีบคล้ายดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 12 อัน เล็กมาก ผล มี 2-3 ผลในแต่ละช่อ มีหนามแหลมมากที่ส่วนบนของผล รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 10-12 มม. แต่ละผลมี 1 เมล็ด มีเนื้อสีขาว

ช่วงออกดอกมีหลายช่วง ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม เดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม และเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ติดผลช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม

เนื้อเมล็ดรับประทานได้

ก้อเห่น่ง ก้อหม่น ก้อหนู

Spike Oak

Lithocarpus elegans (Blume) Hatus. ex Soepadmo

วงศ์ก้อ FAGACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 8-20 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปแกมขนานปลายใบแหลมฐานใบรูปปลีมน ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง มีขนาด 7-17.5 × 3-6 ซม. ช่อดอกเป็นช่อเชิงลดช้อน ยาว 10-15 ซม. ออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศ ไม่มีก้านดอกย่อย ดอกเพศผู้ มีกลีบรวม 6 กลีบ มีสีเหลืองอ่อน เกสรเพศเมียที่เป็นหมันอยู่กลางดอก ดอกเพศเมีย วงกลีบรวมมีขนอยู่ มี 6 แฉก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันเล็กมาก ผล มีเปลือกแข็งกลมเกือบแบน ผิวเรียบเป็นเงา สีเขียว แก่แล้วสีน้ำตาล ปลายแหลมฐานแบน ผลขนาด 12-18 × 15-20 มม. กลีบเลี้ยงรวมกันเป็นรูปถ้วยหุ้มผลประมาณครึ่งหนึ่ง มี 1 เมล็ดต่อผล ออกดอกช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกันยายน และติดผลช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม

กะพ้อ กะพ้อหนาม กะพ้อเขี้ยว

Mangrove Fan Palm

Licuala spinosa Wurm

วงศ์ปาล์ม PALMAE

ลำต้นเดี่ยวหรือรวมกันหลายต้นสูงประมาณ 2-3 เมตร ใบประกอบ มีลักษณะเหมือนพัด มีใบย่อยเป็นรูปรี 12-15 ใบ มีขนาด 40-50x4-7 ซม. ช่อดอกมี 1 หรือ 2 ช่อต่อต้น ดอกมีจำนวนมาก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงมีขนประปราย มีสีเขี้ยว วงกลีบดอกมีขนประปราย มีสีเขี้ยว ปลายกลีบแหลม เกสรเพศผู้มี 6 อัน ยอดเกสรเพศเมียมีขนาดเล็ก ผล เมล็ดเดี่ยวแข็ง มีลักษณะเป็นทรงกลม ผิวเกลี้ยง มีสีเขี้ยว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและเปลี่ยนเป็นสีแดง มี 1 เมล็ดในแต่ละผล พบดอกในเดือนพฤศจิกายนและเดือนมกราคม ออกผลช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน

ภาพผล (บนขวา) จาก http://farm6.static.flickr.com/5016/5533659474_5328fc7397.jpg

กะออก, กะเอาะ, เอาะ

—

Artocarpus elasticus Rienw. ex Blume

วงศ์มะเดื่อ MORACEAE

ต้นไม้ขนาดกลางถึงใหญ่ อาจสูงถึง 45 เมตร โคนต้นมีพูพอนขนาดใหญ่ เปลือกสีน้ำตาลเทา เรียบหรือแตกเป็นเกล็ด ใบ รูปรีกว้าง มีขนสีน้ำตาลหนาแน่นด้านล่าง ขนประปรายที่ด้านบน ขนาด 22.5-55 x 12.5-30 ซม. เมื่อดำเนินไม้ยังเล็ก ใบมักเป็นหยักลึกๆ ช่อดอกตัวผู้ รูปร่างคล้ายนิ้วมือ มีร่องตามแนวยาว สีเหลืองแล้วเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ช่อดอกตัวเมีย กลมหรือรูปถังเบียร์ ขนาด 10 x 7.5 ซม. สีเขียว แล้วเปลี่ยนเป็นสีครีม มีหนามอ่อน โคนังผล ทรงกระบอกขนาด 11.5 x 5.5 ซม. สีน้ำตาลเหลือง เมื่อแก่สีน้ำตาล มีหนามอ่อน โคนังเมล็ด รูปรี 10 x 6 มม. มีเนื้อสีขาว

มักพบในที่ราบตามหุบเขา ริมลำธาร พูพอนขนาดใหญ่เป็นเสมีอนฝายชะลอน้ำตามธรรมชาติ

ก้านทอง ชันทอง

-

Swintonia schwenckii (Teijsm. & Binn.) Teijsm. & Binn.

วงศ์มะม่วง ANACARDIACEAE

ไม้ยืนต้นสูงได้ถึง 50 เมตร ใบ เดี่ยว เรียงแบบบันไดเวียน รูปรีแคบ ขอบเรียบ ขนาด 7-12 × 3-4.5 ซม. ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเป็นรูปประฆัง แฉกเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่กลับ กลีบดอกสีขาวรูปรีถึงรูปหอกมีขนค่อนข้างหนาแน่น ผล รูปไข่แบบมีเนื้อมีเมล็ดเดียว ขนาดประมาณ 10 × 4 มม. มีสีเขียวและเปลี่ยนเป็นสีแดง กลีบเลี้ยงเจริญเป็นปีก 5 ปีก พบตามป่าดิบปฐมภูมิ ตามแนวหินริมลำธาร เนื้อไม้ ใช้ทำก้านและสลักไม้ขีดไฟ

แก้วมุกดา

Golden Fragraea

Fragraea auriculata Jack

วงศ์กัทั่นเกรา LOGANIACEAE

ปกติพบเป็นไม้อิงอาศัย (epiphyte) หรือไม้เลื้อย แต่บางครั้งพบเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เปลือกเรียบ มีปุ่ม ปม บ้าง สีน้ำตาลเทา ใบ เดี่ยวออกตรงข้าม แต่ละคู่ตั้งฉากกัน หนาเหมือนแผ่นหนัง ขอบเรียบ ดอก ขนาดใหญ่ มี 5 กลีบ ที่โคนกลีบหลอมรวมเป็นหลอดกลีบดอก กลีบด้านบนสีขาว ด้านล่างสีน้ำตาลส้ม ยังไม่พบผล เป็นไม้หายาก เท่าที่สำรวจในพื้นที่เขาคอหงส์ พบเพียงแห่งเดียวเท่านั้น นิยมปลูกเป็นไม้ประดับและมีการเพาะเลี้ยงกันแล้ว

ในภาพ ต้นแก้วมุกดาขึ้นอยู่บนต้น มังตาน (*Schima wallichii*)

ชัน คั้น

-

Paranephelium macrophyllum King

วงศ์ลำไย SAPINDACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 3-8 เมตร ใบประกอบแบบขนนก ปลายเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน ยาว 45-75 ซม. ใบย่อย 5 คู่ออกตรงข้าม รูปหอก ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขอบใบหยัก ผิวใบเกลี้ยง ใบย่อยขนาด 11-30 × 3.5-9.5 ซม. ช่อดอกแบบเชิงซ้อนตั้งตรง แผ่นกว้าง ยาว 50-75 ซม. ดอกมีจำนวนมาก เป็นดอกแยกเพศ กลิ่นหอม วงกลีบเลี้ยงแผ่คล้ายจาน มีขนประปราย สีแดงยาว 3 มม. มีแฉกรูปสามเหลี่ยม 5 แฉก ยาว 2 มม. กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปเกือบกลม ปลายกลม สีชมพูหรือสีขาว ผลกลม ผิวเกลี้ยงและมีหนามทู่สีน้ำตาลด้านนอก ด้านในสีเขียว 2.5-3.5 × 2-2.5 ซม. แตก 3 ส่วน แต่ละส่วนมี 1 เมล็ด เปลือกเมล็ดชั้นนอกสีน้ำตาล เอนโดสเปิร์มสีครีม ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน ติดผลช่วงเดือนธันวาคม

ข้าวสารหลวง กระตูดกไ้
False Assegai
Maesa ramentacea (Roxb.) A. DC.

วงศ์ข้าวสารหลวง MYRSINACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 2-6 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงแบบบันไดเวียน รูปไข่แกมรูปหอกหรือรูปหอก ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม มีขนาด 5-14 × 2-5 ซม. ช่อดอกแบบช่อย่อย แยกแขนง ไม้ค้อยเห็นช่อแบบกระจะ ยาว 3-8 ซม. มีริ้วประดับที่ปลาย ดอกแยกเพศ มีกลีบดอก 5 กลีบ สีขาว เกสรเพศผู้ 5 อัน เชื่อมติดกันในกลางหลอดกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียมี 2-3 พูเล็กๆ ผล มีเนื้อรูปกลม ผิวเกลี้ยง เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีชมพู ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4-5 มม. มีเมล็ดหลายเม็ด มีสีดำ แบบรูปส้ม ยาว 1 มม. อยู่ในเนื้อสีแดงส้ม ออกดอกและติดผลตลอดปี

ขवाद ชี้ได้ ผาด

Brush Cherry

Syzygium lineatum (DC.) Merr & L.M. Perry

วงศ์ชมพู่ MYRTACEAE

ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 20 เมตร ใบเดี่ยว รูปรี รีแกมขอบขนาน หรือรูปหอกแกมรูปไข่ ปลายใบแหลมถึงเป็นติ่งยาว ฐานใบรูปปลีมี ผิวใบเกลี้ยงและขอบใบเรียบ ขนาด 5.3-1 × 2.4-4.7 ซม. ช่อดอก ออกปลายกิ่งและซอกใบปลายๆ กิ่ง เป็นช่อแบบกระจະหลายช่อรวมกัน ช่อดอกยาว 2-10 ซม. ดอก สีขาว ขาวแกมเขียว หรือ เหลืองอ่อน ผล รูปไข่แกมขอบขนาน ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกเป็นสีขาว เส้นผ่านศูนย์กลาง 1 ซม. ยาว 1-1.3 ซม. ออกดอกประมาณ มกราคม กุมภาพันธ์ และติดผลช่วงเดือนมีนาคม

ขึ้นนอน ขึ้นนอนขาว

—

Chaetocarpus castanocarpus (Roxb.) Thwaites

วงศ์เปล้า EUPHORBIACEAE

ไม้ยืนต้นผลัดใบสูง 3-10 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบเกือบหนาคล้ายแผ่นหนัง รูปไข่แกมรูปหอก หูใบรูปไข่แกมขนาน ปลายใบแหลม ฐานใบอาจกลมหรือแหลม มีขนาด 6-18 × 2.5-7 ซม. ช่อดอก ออกด้านข้างเป็นช่อกระจุกกลม มีหลายดอก ดอกเพศผู้ไม่มีกลีบดอก มีเกสรเพศผู้ 8 อัน ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงคล้ายกับดอกเพศผู้ไม่มีกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมีย 3 แฉกเป็นชายครุย ผล กลมมีหนามมาก สีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.5 ซม. แตกเป็น 3 ส่วน 1 ช่องมี 1 เมล็ด รูปไข่กลับแบนๆ สีดำ 6 × 4 มม. มีเนื้อที่ฐาน
ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมและติดผลช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน

ใบอ่อนใช้เป็นอาหาร เนื้อไม้ค่อนข้างแข็งใช้ในการก่อสร้างในร่ม และตำเครื่องมือเครื่องใช้

ขุนไม้

—

Podocarpus wallichiana Presl.

วงศ์พญาไม้ **PODOCARPACEAE**

ไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 10-40 เมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 80-200 ซม. ลำต้นเปลาตรง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือรูปเจดีย์ต่ำๆ ใบรูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปหอก ขนาด 10-18 x 3-5 ซม. อยู่เป็นคู่ตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อย เส้นกลางใบไม่มี ก้านใบสั้นมาก ดอกเพศผู้ สีเหลือง ออกเป็นช่อแบบหางกระรอก ตามง่ามใบ กระจุกหนึ่งๆ มี 3-7 ช่อ ดอกเพศเมีย ออกเป็นดอกเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ ผล กลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม.

พบแทบทุกภาคของประเทศ ตั้งแต่ระดับน้ำทะเล จนถึงประมาณ 2000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล

ภาพผล (ล่างขวา) http://www.pngplants.org/PNGtrees/images/Nageia_wallichiana_lfrr.jpg

เข็มทอง เข็มแสด เข็มแดง

Red Ixora

Ixora javanica (Blume) DC.

วงศ์เข็ม RUBIACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 0.5-5 เมตร ใบเดี่ยว รูปหอกปลายใบและฐานใบแหลม ขอบใบ ผิวใบเกลี้ยง ขนาด 8.5-14.5 × 2.5-5 ซม. ช่อดอกเชิงหลั่น ตั้งตรง ยาว 8-10 ซม. ใบประดับและหูใบรูปสามเหลี่ยม ปลายแหลม ดอก มีหลายดอกในช่อดอก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเกลี้ยง ผิวเกลี้ยงสีแดง ส่วนหลอดยาวประมาณ 1 มม. ขอบมีติ่งเล็กๆ 4 อัน วงกลีบดอก รูปดอกเข็ม ผิวเกลี้ยง ส่วนหลอดสีแดงส้มหรือสีชมพู ยาว 3-4 ซม. มี 4 แฉก รูปรี ปลายแหลม สีแดงอมชมพู แล้วค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีส้ม เกสรเพศผู้ 4 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 2 พู ผล เกือบกลมเป็นคู่ ผิวเกลี้ยงสีเขียว เปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม เมื่อสุกสีดำ ขนาด 5 × 8 มม. เมล็ดขนาด 4 × 3 มม.

ออกดอกช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์และติดผลช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนมีนาคม

เป็นไม้ประดับ

เข็มน้ำ

Black Ixora

Ixora nigricans R. Br. ex Wright & Arn.

วงศ์เข็ม RUBIACEAE

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ผิวเกลี้ยง รูปหอกปลายใบเรียวแหลม ฐานใบรูปลิ้ม ขนาด 10-13 × 4-5.5 ซม. ดอก เป็นแบบช่อเชิงหลั่นโปร่งๆ แผ่กว้าง ยาว 7-10 ซม. ใบประดับเป็นเส้น ในช่อดอกมีดอกมาก ดอกสมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงรูปประฆัง ผิวเกลี้ยง สีเขียวหรือสีเหลืองแกมเขียวและจะเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อดอก วงกลีบดอกเป็นรูปเข็ม สีขาว ผิวเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี 4 อัน เกศาติดปลายกลีบดอก เรียงสลับกับแฉกกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียเป็นเส้นมี 2 ส่วน สีขาวหรือสีชมพู ยาว 4 มม. ผล กลม มักอยู่เป็นคู่ ปลายแหลม สีเขียว ผิวเกลี้ยง ออกดอกช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายนและติดผลช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน

เข็มพระราม เข็มขาว

Curved Flower Woody Chassalia

Chasalia curviflora (Wall.) Thwaites

วงศ์เข็ม RUBIACEAE

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 2 เมตร ใบ รูปไข่ รูปหอก รูปรี หรือรูปขอบขนาน ขนาด 8-30 x 1.5-8 ซม. ฐานใบเป็นรูปลิ้มถึงกลมมน ปลายใบมีติ่งยื่นยาวออกไป มีเส้นทิวติง 6-10 คู่ ก้านใบยาว 0.5-3.5 ซม. ช่อดอกออกที่ปลายกิ่ง ยาว 3-6 ซม. เป็นแบบกระจุก แกนกลาง มีขาวอมชมพูถึงสีแดง และค่อนข้างอวบหนาและเมื่อผลแก่จะบวมป่อง ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.5 มม. กลีบดอกมีสีขาวหรือมีสีชมพูแต่อยู่บนกลีบขาว ส่วนที่เป็นหลอดโค้งงอ มีสีเหลือง ยาว 10-25 มม. กลีบมีขนาด 2-5 x 1-2.5 มม. ผลเป็นแบบเนื้อ มีเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 6-10 มม. เมื่อสุกเต็มทีผลเป็นสีดำมันวาว

เข็มสาวใต้

—

Mycetia malayana (G.Don) Craib

วงศ์เข็ม RUBIACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ลำต้นไม่แตกกิ่งก้าน สูงประมาณ 1-1.5 เมตร ส่วนที่อ่อนมีขน และเกลี้ยงเมื่อแก่ขึ้น ใบกระจุกที่ปลายยอด บาง รูปรีแกมรูปหอก (12)15-30 x (2.5)4-12 ซม. ฐานใบค่อๆ แคบลงไปทางก้านใบ ค่อนข้างไม่สมมาตร ปลายใบเรียวแหลม ดอก สีเหลือง มี 5 กลีบดอก วงกลีบดอกเชื่อมเป็นหลอดรูปโด กลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขอบมีติ่ง ผล สีขาว กลมแป้น เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-7 มม. ส่วนบนล้อมรอบด้วยกลีบเลี้ยงที่เหลืออยู่ เมล็ด ขนาดเล็ก มีมากมาย สีดำเป็นมัน มักพบตามที่สูงและ ในป่าดิบชื้นระดับต่ำ

ข้อมูลจาก http://homepage.univie.ac.at/christian.puff/FTH-RUB/FTH-RUB-Mycetia_compl_WEB.htm#mm

เข็มใหญ่

—

Dimorphocalyx malayanus Hook. f.

วงศ์เปเล้า EUPHORBIACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น สูง 5-7 เมตร ใบ เป็นรูปรีหรือขอบขนาน ผิวเกลี้ยง ปลายใบแหลม ฐานใบเป็นรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ ช่อดอกตัวผู้เป็นแบบกระจุกหรือแบบช่อเชิงหลั่น ยาว (-2) 3-7(-10.5) ซม. ช่อดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยวหรือช่อดอกเชิงหลั่น ยาว 1-2 ซม. ดอกตัวผู้กลีบดอกเป็นรูปขอบขนาน เกสรตัวผู้ 11-12 อัน ดอกตัวเมีย กลีบเลี้ยงรูปขอบขนานหรือรูปไข่หัวกลับ กลีบดอกรูปรี ปลายกลีบกลมมน กลีบมีสีเขียว ยาวประมาณ 5 มม. ผล แก่แห้งแล้วแตก มีสามพู ผิวเกลี้ยง เมล็ดรูปไข่ ยาว 3 มม.

พบได้ยากมาก พบในพื้นที่ร่มของป่าทุติยภูมิตามแนวลำธารบนพื้นที่ลาดทางทิศตะวันตก ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมและเดือนเมษายน ออกผลช่วงเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน

งาชะโอน่างงอก

Northern Yellow Boxwood

Pouteria obovata (R. Br.) Baehni

วงศ์ละมุด SAPOTACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 4-15 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปหอกถึงรูปแกมขนาน และอาจพบรูปรีบ้าง ปลายใบป้าน ฐานใบรูปปลีมี ขอบใบเรียบ มีขนาด 6-15 × 3-6.5 ซม. ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เกือบเท่ากัน รูปเกือบกลมหรือรูปรี ปลายกลมหรือปลายตัด สีเขียว ขนาด 1.5-2 × 2-2.5 มม. วงกลีบดอกสีเขียวอ่อนหรือสีขาว มีแฉก 5 แฉก รูปรี ปลายกลม ขนาด 1.5 × 2 มม. มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ฐานรองดอกรูปจาน มีขนอยู่ เห็นยอดเกสรเพศเมียไม่ชัด ผล มีเนื้อรูปกลม ผิวเกลี้ยงเปลือกเรียบ สีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีม่วง ขนาด 9-12 × 7-9 มม. มีหลายเมล็ด รูปรีแบนๆ แข็ง สีน้ำตาล ผิวเรียบ ขนาด 10 × 5 มม.

ออกดอกช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนและติดผลช่วงเดือนกันยายน ใบต้มน้ำเป็นยาแก้ปวดท้องและปวดในช่องอก ใบสดใช้ตำพอกแก้เจ็บเอว

จิกนุ่น

Red Putat

Barringtonia macrostachya (Jack) Kurz

วงศ์จิก LECYTHIDACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 3-7 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปหอกหรือรูปหอกหัวกลับ ปลายใบกลม ฐานใบรูปสี่เหลี่ยมหรืออาจเป็นครึ่งเล็กน้อย ขอบใบจักฟันเลื่อยดี มีขนาด 18-53 × 6-14 ซม. ช่อดอกคล้ายช่อเชิงลดห้อยลง ยาวประมาณ 15-75 ซม. ดอกเรียงตัวเป็นบันไดเวียน สมบูรณ์เพศ ไม่มีก้านดอก วงกลีบเลี้ยงสีเขียว หลอดรูปประพัง กลีบดอก 4 กลีบ บาง ๆ รูปขอบขนานถึงรูปหอก ปลายแหลม สีขาวฐานสีแดงชมพู เกสรเพศผู้มีหลายอัน ยอดเกสรเพศเมียเล็ก ผล แบบมีเนื้อหลายเมล็ด รูปรีมี 4 มุม ผิวเกลี้ยง เมื่อสุกด้านนอกเปลี่ยนจากสีเขียวแล้วเป็นสีชมพู ส่วนด้านในสีขาว ขนาด 6-7 × 3.5-4 ซม. เมล็ดกลม

ออกดอกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ผลสุกช่วงเดือนสิงหาคม

เมล็ดใช้เป็นยาแก้ปวดท้อง เปลือกใช้เป็นยาขับพยาธิ ใช้เปื้อปลา ใบตำแล้วพอกแก้คันและแก้ใช้ทรัพย์สิน

เจียงพรัานางแอ คอแห้ง สีฟัน

Freshwater Mangrove

Carallia brachiata (Lour.) Merr.

วงศ์โกงกาง RHIZOPHORACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 5-15 เมตร ใบ เดี่ยวออกตรงข้าม รูปหอก รูปขอบขนานหรือรูปรี ปลายกลมหรือแหลม ฐานใบเรียวแหลม ผิวใบเกลี้ยง ขอบใบเรียบ ขนาด 6.5-13.5 × 3-6.5 ซม. มีหูใบยาวอยู่ระหว่างใบที่ออกตรงข้ามกัน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ยาว 1.5-3 ซม. ดอกไม่มีก้านดอก เป็นกระจุกแน่นในช่อดอก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงหนา สีเขียว มี 6-8 แฉก รูปไข่ปลายแหลม กลีบดอกบาง มี 6-8 กลีบ รูปช้อน ผิวเกลี้ยง สีขาว รูปเกือบกลม ปลายแหลม มีเกสรเพศผู้สองเท่าของจำนวนกลีบดอก ออกสลับและตรงข้ามกับกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียมี 3-4 พู สีเขียวอ่อน ผล แบบมีเนื้อหลาย กลม ผิวเกลี้ยง สีเหลืองแกมเขียวเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อสุก ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 มม. มี 1 เมล็ด เป็นรูปไต ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน และติดผลช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม

เปลือกใช้เป็นยาแก้ไข้ ลดความร้อน แก้ร้อนในกระหายน้ำ

ช่อรัศมี หนวดหมึก
Umbrella Tree
Schefflera biternata (Cl.) Harm

วงศ์เล็บครุฑ ARALIACEAE

ไม้พุ่ม หรือ ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 1 – 5 เมตร ใบ ประกอบ 3 ชั้น เรียงแบบบันไดเวียน ยาว 50-100 ซม. ผิวเกลี้ยง หูใบหนา เป็นสามเหลี่ยม มีใบย่อย 3 ใบ รูปหอกถึงรูปขอบขนาน ขอบใบเรียบ ช่อดอกแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง ปลายสุดแตกแบบซี่ร่ม ดอก สมบูรณ์เพศ มี 5 กลีบดอก สีแดงหรือม่วงเข้มอมน้ำตาล ผล เป็นแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี หัวเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง มีสีเหลืองแกมเขียว เปลี่ยนเป็นเหลือง เมื่อสุกเป็นสีแดงฉ่ำน้ำ ขนาด 5 x 3 มม. เมล็ด รูปขอบขนาน ขนาด 5 x 1.5 มม.

ออกดอกเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ติดผลเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน

หมายเหตุ ชื่อไทยไม่ปรากฏในหนังสือ ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (เต็ม สมิตินันทน์, 2544) ผู้เขียนจึงใช้ชื่อที่ตั้งขึ้นเองตามลักษณะดอก (ช่อรัศมี) และชื่อที่เรียกกันทั่วไปในกลุ่มพืช สกุลงี้ (หนวดหมึก)

ชิงช้า

Fig Tree

Ficus fistulosa Reinw. ex Bl

วงศ์มะเดื่อ MORACEAE

ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 4-7 เมตร มียางสีขาว เปลือกค่อนข้างขรุขระ สีน้ำตาล ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบหนาและเหนียว รูปขอบขนานหรือรี ปลายใบแหลม ฐานใบแหลม มีเส้นทิวติงกูมีด้านละ 7-9 เส้น ขอบใบเรียบ เป็นลอนคลื่น ถึงหยักเล็กน้อย ใบมีขนาด 9-28 x 3-13 ซม. ช่อดอก ออกตามตุ่มขรุขระบนกิ่งที่ไม่มีใบหรือบนลำต้น ลักษณะคล้ายผล กลมแป้น (เรียก fig) ขนาด 2-2.5 ซม. เกิดจากฐานรองช่อดอก ขยายห่อดอกไว้ข้างใน เมื่ออ่อนสีเขียว และแดงเมื่อสุก ช่อดอกนี้ เมื่อผ่าช่อดอก จะพบ ดอกข้างในหนาแน่น สีชมพูเข้มถึงแดง ผล มีขนาดเล็กมาก พบในป่าที่ถูกรบกวน ป่าเปิด ป่าทุติยภูมิและป่าที่หนาทึบ ผลออกตลอดปี Figs รับประทานได้ ชาวไตนิยมรับประทานกับขนมจีน

ชิงช้า ตรุษลิง ย่านพวงประดิษฐ์

Pink Sandpaper Vine

Congea griffithiana Munir var. *griffithiana*

วงศ์ผักกรอง VERBENACEAE

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม คู่ตรงข้ามมักมีขนาดเท่ากัน รูปขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขอบใบเรียบ มีขนาด 6-12.5 × 3.5-5.5 ซม. ดอกเป็นช่อดอกเชิงซ้อนยาว 15-30 ซม. มีใบประดับ 4 อันแยกอิสระ รูปไข่กลับ ปลายมน มีตั้งที่ฐาน มีขนอยู่ มีขนาดไม่เท่ากัน เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงรูปกรวย มี 5 แฉก รูปสามเหลี่ยม ปลายแหลม วงกลีบดอกรูปปากเปิด ผิวเกลี้ยง สีม่วงด้านนอก ด้านในสีขาวและมีจุดสีแดง เลือดนก มีขนอยู่ด้านใน ผล มีเนื้อรูปไข่กลับ มีวงกลีบเลี้ยงที่เหี่ยวแล้วปกคลุม มี 1 เมล็ด ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายนและติดผลช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

ดำตะโก ข้าวใหม่ เนียนป่า

Ebony

Diospyros wallichii King & Gamb. ex King

วงศ์มะพลับ EBENACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 5-12 เมตร ใบเดี่ยว รูปหอกถึงแกมขอบขนานแบบกว้างๆ ปลายใบแหลมฐานใบแหลมถึงกลม ขนาด 14-29 × 3.5-11 ซม. ดอกเพศผู้ แบบช่อกระจุก มีจำนวนน้อย วงกลีบเลี้ยงเป็นรูปประฆังสี่เหลี่ยมแกมเขียวแฉวยแบบใหม่ มี 4 แฉก วงกลีบดอกสี่ครีมนขาว ส่วนหลอดด้านนอกสีเทาแฉวย ด้านในผิวเกลี้ยง มี 4 แฉก ด้านนอกซ้อนทับกันครึ่งหนึ่งและมีลักษณะแฉวยแบบใหม่หรืออาจเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี 10-12 อัน เกสรเพศเมียที่เป็นหมันมีลักษณะเป็นเส้น ดอกเพศเมีย มักจะเป็นช่อดอกแบบช่อกระจุก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายกับดอกเพศผู้แต่ใหญ่กว่าเล็กน้อย มีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันหลายอัน ผล มีเนื้อ หลายเมล็ด กลมหรือรี ด้านนอกมีขนกำมะหยี่แน่น สีน้ำตาลหรือสีเขียว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 ซม.

เริ่มออกดอกเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ติดผลเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม เนื้อไม้ใช้ก่อสร้างชั่วคราว ผลใช้เปื้อปลา

ดอก ดอกใบใหญ่ ดอกขาว

Callicarpa longifolia Lam.

วงศ์กะเพรา (LAMIACEAE)

ไม้พุ่ม สูง 1.5-4 ซม. กิ่งมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม มีขนรูปดาวปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบตรงข้าม รูปรีจนถึงรูปไข่ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบสอบเรียวหรือรูปลิ้น ขอบใบแบบจักฟันเลื่อย ขนาด 6-25 x 2-10 ซม. ผิวใบด้านทั้ง 2 ด้านมีขนรูปดาวปกคลุม ช่อดอก แบบช่อกระจุกช่อ ยาว 1.5-3 ออกตรงซอกใบ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง มี 4 กลีบ สีเขียว เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นกลีบรูปสามเหลี่ยม มีขนรูปดาวปกคลุม กลีบดอก มี 4 กลีบ สีชมพูแกมขาวหรือสีชมพู เชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ปลายแยกเป็นกลีบรูปรีแกมรูปไข่ มีขนปกคลุมตรงผิวด้านนอก เกสรเพศผู้ มี 4 อัน รังไข่ แบบวางอยู่เหนือวงกลีบ รูปไข่ มี 2 ห้อง มีขนรูปดาวปกคลุม ผล แบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปเกือบกลม ขนาด 2-4 x 1.5-4 มม. เปลือกผลเป็นมัน ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกเป็นสีขาว เมล็ด มี 1-4 เมล็ด ออกดอกและผลตลอดปี

ตั้งหนเส้าใบ ตั้งหน

False Mamery

Calophyllum calaba L. var. *bracteatum* (Wight) P.F. Stev.

วงศ์มั่งคุด **CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)**

ไม้ยืนต้น สูง 1.5 ถึง 12 เมตร ใบ เดี่ยวออกตรงข้าม รูปขอบขนานถึงรี ปลายใบโค้งแหลม ฐานใบเรียวแหลม มีขนาด 4.5-9 × 1.5-3.5 ซม. ช่อดอกแตกออกด้านข้าง แบบกระจจะคล้ายช่องุ่นยาว 1 ซม. ดอก ประมาณ 4-10 ดอกต่อช่อ กลีบเลี้ยงสีขาว มี 4 กลีบ รูปรีปลายป้าน กลีบดอกมี 4 กลีบรูปแกมขนานปลายเรียวแหลม เกสรเพศผู้มีหลายอันแยกกัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มสีน้ำตาล ก้านเกสรเพศเมียสีน้ำตาลยาวกว่าเกสรเพศผู้เล็กน้อย ผล ผลสด รูปเกือบกลม มีเนื้อ มี 1 เมล็ด เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 8 มม. เปลือกสีเขียวเมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เนื้อไม้ แข็ง เทหนียวและทนทานมากใช้ทำเสากระโดงเรือและใช้ก่อสร้างได้ดี

ตีนนก นน
Malayan Teak
Vitex pinnata L.

วงศ์ผกากรอง VERBENACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 4-12 เมตร ใบ เป็นใบประกอบรูปฝ่ามือ ออกตรงข้ามมี 3-5 ใบย่อย ก้านใบหลัก ยาว 10-31 ซม. ใบย่อย ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบอาจกลมหรือแหลม ขอบใบเรียบ มีขนประปรายที่ผิวใบทั้งสองด้าน มีขนาด 5.5-20 × 2-8.5 ซม. ใบย่อยที่อยู่ตรงด้านข้างจะเล็กที่สุด ช่อดอกแบบเชิงซ้อน ยาว 6-13 ซม. ดอก มีจำนวนมากในแต่ละช่อดอก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงรูปประฆัง วงกลีบดอกเป็นรูปปากเปิด ผล กลม ผิวเกลี้ยง สีเขียว เปลี่ยนเป็นสีม่วงและเมื่อสุกสีดำ เนื้อมีน้ำ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. มี 1-2 เมล็ด ออกดอกและติดผลตลอดปี ผลเป็นอาหารสำคัญของนกหลายชนิด เช่นนกเป็ดน้ำคอสีม่วง ลำต้นหรือรากเป็นยาสมุนไพร เนื้อไม้ใช้ก่อสร้างบ้านเรือนและทำเครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไป

ตีเมียเมื่อย่าง

—

Dendrotrophe buxifolia (Blume) Miq.

วงศ์ย่านตีเมีย SANTALACEAE

กาฝากชั้นที่รากของไม้มีเนื้อไม้ชนิดอื่น ช่วงแรกเจริญเป็นไม้พุ่มแล้วค่อยเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปขอบขนานถึงรูปเกือบกลม ปลายมนถึงกลม ฐานใบรูปลิ้มและเป็นครีบก้นที่ก้านใบ ผิวใบเกลี้ยง ขอบใบเรียบ ขนาด 10-25 × 5-10 มม. ช่อดอกแบบกระจจะ ยาว 3-10 มม. ใบประดับแบบเกล็ด 3-4 อัน ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบรวม 5 กลีบขนาดเท่ากัน รูปสามเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง สีเขียวอ่อน ยาวประมาณ 1 มม. เกสรเพศผู้ 5 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 5 แฉกรูปดาว ไม้มีก้าน ผล มีเนื้อ รูปเกือบกลมหรือรูปคนโท ผิวเกลี้ยงสีเขียวแกมเหลือง เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีดำ ขนาดประมาณ 4 × 3.5 มม. มีพู่หนาม ประมาณ 1 มม. มีเมล็ด 1 เมล็ดขนาด 2 × 1 มม. ออกดอกและติดผลช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม

ตุมาลูลี พันไสน

—

Linostoma pauciflorum Griff.

วงศ์ถัษณา THYMELAEACEAE

ไม้เลื้อย ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปขอบขนานกว้างๆ ถึงรูปรี ปลายใบอาจกลมหรือตัดและมีติ่งแหลมที่ปลาย ฐานใบกลม ขนาด 14-45 × 6-25 มม. ช่อดอกออกที่ปลายกิ่ง และที่ซอกกิ่ง ยาว 2-4 ซม. แกนช่อดอกผิวเกลี้ยง สีเขียว มีใบประดับ 2 ใบเรียงสลับ คล้ายใบ รูปแกมขนาน ปลายแหลม ฐานกลม สีเขียวเมื่ออ่อน เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอมส้ม ขนาด 12-25 × 5-14 มม. ดอกสมบูรณ์เพศ วงกลีบผิวเกลี้ยง สีเขียวอ่อน มี 5 แฉก แผ่กว้างรูปช้อน เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน เป็นเส้น ผิวเกลี้ยง สีขาว ฐานรองดอกรูปจาน ผล รูปรี ปลายแคบ ผิวเกลี้ยง ยาวประมาณ 12 มม. ฐานมีวงกลีบล้อมรอบ มีเมล็ด 1 เมล็ด ออกดอกช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม

ท้งฟ้า กระท้งฟ้าให้

Hard Milkwood

Alstonia macrophylla Wall. ex G. Don

วงศ์ลิ้นทม APOCYNACEAE

ไม้ยืนต้นสูงถึง 20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตัวรอบข้อ รูปขอบขนานถึงรูปหอก หัวกลับ ขอบใบเรียบ ช่อดอก ออกที่ปลายกิ่ง คล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ยาว 6-13 ซม. ดอก สมบูรณ์เพศ กลีบดอกยาว 12-14 มม. สีครีมขาว ผล เป็นฝัก ผิวเกลี้ยง แก่แห้งแล้วแตกแนวเดี่ยวย ห้อยลง ขนาด 20-30 ซม. × 3-4 มม. เมล็ด มีมาก แบน 6 x 1.5 มม. แบน มีขนสีน้ำตาลทอง ยาว 7-10 มม. สำหรับพามาเมล็ดไปกับลม ออกดอกเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน ติดผลเดือนธันวาคมถึงเดือนสิงหาคม เปลือกแก้ไข้ แก้บิด ทาบาดแผล รากบำรุงกำลัง

นมควาย

Uvaria rufa Blume

วงศ์กระดังงา (ANNONACEAE)

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ กิ่งมีขนปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบสลับ รูปรีหรือรูปขอบขนาน ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ขนาด 7-15 x 3-6 ซม. ผิวใบด้านล่างมีขนปกคลุม ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อ ออกตรงข้ามกับใบ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง มี 3 กลีบ สีเขียวแกมน้ำตาล แยกจากกัน รูปสามเหลี่ยม มีขนปกคลุม กลีบดอก มี 6 กลีบ สีแดง แยกจากกัน เรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ ขนาดใกล้เคียงกัน รูปรีแกมรูปขอบขนาน มีขนปกคลุม เกสรเพศผู้ มีจำนวนมาก ฝังไว้ แบบวางอยู่เหนือวงกลีบ มีหลายอัน รูปทรงกระบอก มี 1 ห้อง ผล แบบผลกลุ่ม มีผลย่อย 6-9 ผล แบบผลมีเนื้อหนึ่งถึงหลาย เมล็ด รูปทรงกระบอกหรือรูปรี ขนาด 3-4 x 1.5-2 ซม. เปลือกผลเป็นมัน ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกเป็นสีแดงหรือสีส้ม เมล็ด มีหลายเมล็ด

ออกดอกช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายนและติดผลช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน

นาบุกุด

Ironwood

Mesua kunstleri (King) Kosterm.

วงศ์มังคุด CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)

ไม้พุ่มกึ่งไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 0.75-5 เมตร ใบเดี่ยว รูปหอก ปลายใบเรียวแหลม มีส่วนที่แข็งเป็นติ่งยาว 2 มม. ที่ปลายฐานใบแหลมถึงปานกลาง มีขนาด 6-14 × 2-4 มม. ดอกเดี่ยวหรือช่อกระจุก 3 หรือ 5 ดอก ถ้าดอกออกด้านข้างจะเป็นดอกเดี่ยว ดอกสมบูรณ์เพศยาวประมาณ 2 ซม. กลีบเลี้ยง 4 อันเกือบกลม ปลายกลีบเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 มม. สีเขียวอ่อนถึงเขียวเข้ม กลีบดอกสีขาว มีลึกลีบบางๆ รูปขอบขนาน ปลายกลีบแคบที่ฐาน ขนาด 14-17 × 6-7 มม. เกสรเพศผู้มีหลายอัน ยอดเกสรเป็นง่ามเล็กๆ 3-4 อัน ผลเปลือกแข็งเกือบกลมไม่ค่อยสมมาตร มี 2-4 เมล็ดแบนเกือบกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ออกดอกตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนเมษายน ติดผลตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม

นูดต้น

—

Prunus grisea (C. Muell.) Kalkman var. *tomentosa* (Blume ex Mull.BevoI) Kalkman

วงศ์กุหลาบ **ROSACEAE**

ไม้ยืนต้นสูง 6-10 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปหอก ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง มีขนาด 5.5-12 × 2-4.5 ซม. ช่อดอกแบบกระจจะยาว 1-1.5 ซม. ดอก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงสีเขียวแกมเหลือง มีขนอยู่ ไม่พบกลีบดอก เกสรเพศผู้มีมาก ยอดเกสรเพศเมียแบนเห็นเป็น 2 พู ผล แบบมีเนื้อ รูปเกือบกลม ผิวเกลี้ยง สีเขียวอ่อนแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีครีม เมื่อสุกเป็นสีดำ ขนาดประมาณ 8 × 10 มม. มีเมล็ด 1 เมล็ด รูปขอบขนาน ผิวเรียบขนาดประมาณ 7 × 3 มม.

มีดอกเดือนมีนาคมและเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน ติดผลช่วงเดือนตุลาคมและเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม

หมายเหตุ: ลักษณะใบและลำต้น อาจทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นไม้ในกลุ่มตะเคียนได้

บุหงาลำเจียก

—

Goniothalamus tapis Miq.

วงศ์กระดังงา ANNONACEAE

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร ใบเดี่ยว ออกสลับ รูปขอบขนานแกมรูปไข่หัวกลับ โคนใบกลมมน ปลายใบแหลมและโค้งงอเล็กน้อย ใบเรียบเป็นมันทั้งสองด้าน ขนาด 4-6 x 12-22 ซม. ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นคู่ ดอกอ่อนสีเขียว เมื่อบานกลีบดอกเปลี่ยนเป็นสีขาวนวลหรือขาวอมชมพู และมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงมีสีเขียวและมีแถบสีม่วงแดง รูปไข่ปลายกลีบดอก มี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบชั้นนอกหนา เป็นรูปหอก ปลายกลีบแหลม ขอบกลีบชั้นในประกบกันเป็นแท่ง ผลกลุ่ม มีผลย่อย 6-14 ผล รูปกลมรี เปลือกผลเรียบเป็นมัน เมื่อแก่มีสีม่วงเข้ม มี 1 เมล็ด

ออกดอกเกือบตลอดปี แต่มีช่วงออกดอกมากระหว่างเดือนกรกฎาคม ผลแก่หลังจากดอกบานประมาณ 6 เดือน

ปลาไหลเผือก ไหลเผือก ตรึงบาดาล

-

Eurycoma longifolia Jack.

วงศ์ยัมป้า SIMAROUBACEAE

ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 เมตร ลำต้นตรง เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาลอมดำ แตกกิ่งก้านน้อย กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนปกคลุม ใบประกอบแบบขนนก ปลายใบคู่ เรียงสลับ หนาแน่นที่ปลายยอด ใบย่อยมี 7-20 คู่ รูปใบหอกหรือรูปรี กว้าง 1.5-6.5 ซม. ยาว 5-20 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียวเข้ม ดอกออกเป็นช่อใหญ่ตามซอกใบ สีแดงแกมม่วง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.1 ซม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5-6 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5-6 กลีบ รูปไข่ มีขน สมบูรณ์เพศ ผล รูปกลมรี กว้าง 0.5-1.2 ซม. ยาว 1-1.7 ซม. ออกเป็นพวง ผิวเรียบ ผลสดสีเขียว สุกเป็นสีแดง เมล็ดเดี่ยว

รากปลาไหลเผือก รสขมจัด เบื่อเมาเล็กน้อย ถ่ายฝิ่นท้อง ถ่ายพิษต่างๆ ใช้เป็นยาแก้ไข้ ตัดไข้ทุกชนิด ใช้รับประทานแก้วัณโรคในระยะบวมขึ้น

ข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก http://www.rspg.or.th/plants_data/herbs/herbs_09_8.htm

ปอขนุน

Tropical Chestnut

Sterculia lanceolata Cav.

วงศ์ลำโรง พืชหลาย STERCULIACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 15-20 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน กระจุกที่ปลายกิ่ง รูปรีถึงรูปไข่กลับ ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเป็นร่องหัวใจตื้นๆ ขนาด 9-25 × 5.5-16 ซม. ช่อดอกเชิงซ้อนแคบๆ ยาว 10-17 ซม. ดอก มีจำนวนมาก เป็นดอกเพศผู้และดอกที่สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงรูปประฆัง ไม่มีกลีบดอก ผล แบบแตกแนวเดียว มี 2-5 ผลต่อช่อ ขนาด 6-7 × 6 ซม. รูปกลมแบน ด้านนอกสีครีม เปลี่ยนเป็นสีเหลืองและสีแดง ด้านในผิวเกลี้ยงสีแดง แตกตามแนวตะเข็บ เมื่อผลแตก จะเห็นเมล็ด ขนาดประมาณ 15 × 12 มม. ติดอยู่ตามตะเข็บที่แตกออก รูปเกือบกลม เยื่อหุ้มเมล็ดชั้นนอกบาง ผิวเกลี้ยง สีดำวาว ช่อเมล็ดสีขาว ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคมและติดผลช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม

ปูดใบเงิน ข่าลิง

-

Globba fasciata Ridl.

วงศ์ขิง ข่า ZINGIBERACEAE

พืชรากสั้น สูง 50-80 ซม. ใบ รูปรียาว หรือรูปหอก ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบกลม หรือแหลม ขอบเรียบ หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนนุ่มประปราย ขนาด 14-25 x 2.5-5.5 ซม. ช่อดอก ออกปลายยอด ยาว 8-40 ซม. ก้านช่อเกลี้ยง สีแดงเจือส้ม หรือส้ม หรือน้ำตาล ดอก หลอดกลีบเลี้ยงสีส้มแดงถึงน้ำตาล เขียวหรือเหลืองหรือส้ม ยาว 5 มม. มี 3 แฉก รูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 3 มม. หลอดกลีบดอก สีส้ม มีขนประปราย ยาวประมาณ 8-10 มม. วงกลีบดอก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-5 มม. กลีบดอก ไม่เท่ากัน เว้า สีส้มหรือเหลืองส้ม มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน 2 อัน เกสรเพศผู้ไม่เป็นหมัน 1 อัน อับเรณูมี 2 พู มีปีกกาง ออกสองข้าง คูคล้ายหัวลูกศร ก้านชูอับเรณูโค้ง ยาวประมาณ 12 มม. ยอดเกสรเพศเมีย เป็นกระจุก ก้านชูยาว 3.5-4 ซม. ผลแห้งแตก ค่อนข้างกลม เขียว ขนาด 8-9 x 6-7 มม. ขึ้นอยู่ตามริมทางน้ำ หรือที่ชื้นแฉะไ้ร่มเงาไม้

ออกดอกช่วงเดือน พฤษภาคมถึงกันยายน เป็นผลช่วงเดือน กรกฎาคมถึงตุลาคม

พญาไม้ ใผ่ลำตัน

Brown Pine

Podocarpus neriifolius D. Donวงศ์พญาไม้ **PODOCARPACEAE**

ไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ สูง 15-30 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 80-200 ซม. เรือนยอดมีกิ่งก้านมาก ลำต้นเปลาตรง เปลือกน้ำตาลเทา ค่อนข้างเรียบ ใบเดี่ยว รูปขอบขนานแคบๆ ขนาด 7-20 x 1-1.8 ซม. เรียงสลับเวียนกันเป็นกลุ่มตอนปลายกิ่ง ปลายใบมักกลွ่ง เนื้อใบหนา เกือบเกลี้ยง ปลายเรียวแหลม เส้นกลางใบเห็นชัดทั้งสองด้าน หลังใบสีเขียวเข้มกว่าท้องใบ ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อแบบทางกระรอกตามง่ามใบ สีเหลืองอ่อน มักเป็นช่อเดี่ยวหรือเป็นกระจุกประมาณ 3 ช่อ แต่ละช่อยาว 2-3(-8) ซม. ดอกเพศเมีย ออกเดี่ยว ตามง่ามใบ รังไข่ตั้งบนก้านส่วนที่บวม ผล รูปไข่รีหรือเกือบกลม ขนาด 1-1.3 x 0.9 ซม. ออกดอกระหว่างเดือน มค.-มีค. เป็นผลระหว่าง มีค.-มิย.

พบตามป่าดิบทั่วไป ที่ระดับ 600-1300 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ที่เขาคองหงส์ พบตามสันเขาและลาดเขาด้านตะวันออก ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับที่พบทั่วไป

ภาพผลด้านขวาบน <http://www.conifers.org/po/Podocarpus.php>

ภาพผลด้านขวาล่าง http://toptropicals.com/pics/garden/m1/Podark10/Podocarpus_neriifolius3MKh.jpg

พรวานกุ่ม วานสากเหล็ก
Palm Grass
Molineria latifolia (Dry. ex W.T. Ait.) Herb. ex Kurz

วงศ์หญ้าดอกคำ HYPOXIDACEAE

ไม้ล้มลุก มีลำต้นใต้ดินยาว 2-3 ซม. ใบ เดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน รูปหอก ที่ปลายใบมีตั้งยื่นแหลมออกมา ฐานใบรูปปลีมี มีขนาด 20-42 x 2.75-7.5 ซม. ช่อดอกออกที่โคนต้น เป็นช่อดอกแบบเชิงลาด ขนาด 4-7 x 2-5 ซม. ใบประดับหนึ่งใบต่อหนึ่งดอก รูปหอกแกมไข่ ปลายใบแหลม มีขนแข็ง มีสีเขียว ดอกมีจำนวนมาก ทั้งดอกตัวผู้และดอกสมบูรณ์เพศ ไม่มีก้านดอก มีกลีบดอก 6 กลีบ เป็นรูปหอก มีสีเหลือง มีขนาด 8 x 3 มม. เกสรตัวผู้มี 6 อัน ยอดเกสรตัวเมีย ยาว 3 มม. ผล แบบมีเนื้อหลายเมล็ด รูปไข่ มีขนแข็ง ขนาด 2.5 x 2 ซม. มีเมล็ดจำนวนมาก

ออกดอกในเดือนตุลาคมและเดือนธันวาคม ติดผลในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม

ผลสุกรับประทานได้ มีรสหวาน ชุ่มคอ

พิกุลป่า ไป้หาง

-

Adinandra integerrima T. Anderson ex Dyer

วงศ์ชา THEACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 4-5 เมตร ใบเดี่ยว รูปแกมขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขอบใบเป็นหยักตื้นๆ ขนาด 5.5-11 × 2-4 ซม. ดอก เป็นดอกเดี่ยวออกที่ซอกกิ่ง สมบูรณ์เพศ ยาว 1.5-2 ซม. ผล รูปกลม มีเนื้อ ขนาด 1.5 × 1 ซม. มีขน เมล็ดแบนรูปเกือบกลม ขนาด 2.5 × 2 มม. มีหลายเมล็ดในหนึ่งผล สีแดงและเปลี่ยนเป็นสีดำาว ออกดอกและติดผลช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม

ใช้ประโยชน์ทำไม้ฟืน และปลูกเป็นไม้ให้ร่มเงา

มะขามคอหงส์

Khohong Tamarind

Albizia splendens Miq.

วงศ์ถั่ว: วงศ์ย่อยสีเสียด LEGUMINOSAE: MIMOSOIDEAE

ไม้ยืนต้น สูงประมาณ 15-20(-50) เมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง 25-50(-158) ซม. เปลือกสีน้ำตาลอ่อนแกมเหลืองแตกปริเป็นแนวยาวคล้ายฟืนปลา ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบย่อยเรียงตัวอยู่ตรงกันข้าม มี 2-3 คู่ ใบย่อยคู่ล่างสุดมีขนาดเล็กที่สุด ปลายใบกลมมน ฐานกลม ขอบใบเรียบ ขนาด 4-10.5 x 3-3.5 ซม. ก้านใบมีต่อมรูปถ้วยอยู่ที่ปลาย ยาว 9-15 มม. ก้านใบย่อย ยาว 3-4 มม. ช่อดอกแบบแยกแขนง ออกที่ซอกกิ่ง ดอกมีจำนวนมาก สมมาตรแบบครึ่งมี สมบูรณ์เพศ กลีบดอกมีสีขาว ผลเป็นฝัก ขนาด 25-35 x 3-3.5 ซม. เมื่อแก่จะแห้ง แล้วแตก เมล็ดมี 8-12 เมล็ด ต่อฝัก มีสีน้ำตาล มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 12-15 มม.

ออกดอกประมาณ มีนาคม ถึง เมษายน ผลสุก เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม

หมายเหตุ 1. ชื่อไทยไม่ปรากฏในหนังสือ ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (เต็ม สมิตินันทน์, 2544) จึงใช้ชื่อ ที่เรียกกันในหมู่ นักสำรวจพรรณไม้ของโครงการร่วมมืออนุรักษ์เขาคอหงส์ เมื่อพบต้นไม้ชนิดนี้ที่เขาคอหงส์ 2. Pooma et al. (2005) ใช้ชื่อ *Albizia splendens* Corner

มะไฟกา มะไฟเต่า ส้มไฟดิน

Wild Rambai

Baccaurea parviflora (Müll. Arg.) Müll. Arg.

วงศ์เปล้า EUPHORBIACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 3-6 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงตัวแบบบันไดเวียนที่ปลายกิ่ง รูปขอบขนาน ถึงรูปไข่ ปลายใบแหลม ฐานใบรูปปลีมี ผิวใบเกลี้ยง ขอบใบเรียบ ขนาด 7-15 × 3-7 ซม. ช่อดอก ออกตามต้น บางครั้งเป็นช่อดอกแบบแยกแขนงหรือช่อคล้ายพวงองุ่นเล็กๆ ช่อดอก เพศผู้ยาว 8-16 ซม. ช่อดอกเพศเมียยาว 22-35 ซม. ใบประดับรูปไข่ เกสรเพศผู้ 6 อัน แยกอิสระ มีสีครีมหรือสีเหลือง เกสรเพศเมียที่เป็นหมันเป็นรูปโล่และมีก้านสีครีมหรือสีแดง ผล รูปกระสวยมีเนื้อและน้ำ เมล็ดแข็ง ที่ผลมีขนประปราย สีแดง เมื่อสุกสีดำ มีขนาด 1.5-2 × 1 ซม. มักมี 1 เมล็ด รูปขอบขนาน ปลายแหลมทั้ง 2 ด้าน

ออกดอกตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม

ผลกินเป็นอาหารได้

มะหาด กำขำ

-

Lepisanthes rubiginosa (Roxb.) Leenh.

วงศ์ลำไย SAPINDACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 1-10 เมตร ใบประกอบแบบขนนก ปลายคู่ ใบย่อยออกตรงข้ามหรือแบบสลับเหลื่อมเล็กน้อย 5-7 คู่ รูปหอกหรือรูปแกมขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบรูปลิ้ม มักไม่สมมาตร ขอบใบเรียบหรือเป็นระลอกเล็กน้อย ขนาด 10-22 × 4-6 ซม. ช่อดอกแบบเชิงซ้อนแคบๆ ยาว 20-35 ซม. มีขนกำมะหยี่ที่แกนกลาง ดอกแยกเพศ มีกลีบดอก 4 กลีบ รูปไข่กลับ ปลายกลม เป็นตั้งและมีขนอยู่ที่ฐานหรือผิวอาจเกลี้ยง สีขาว ขนาด 3.5 × 2 มม. ผลมีเนื้อเป็นพู 2-3 พู หรือพูเดียว รูปรี มีขน สีเขียวและเปลี่ยนเป็นสีส้ม สีแดงเข้ม เมื่อสุกสีดำม่วง เนื้อมีน้ำ ขนาด 12-15 × 10-13 มม. แต่ละพูมี 1 เมล็ด รูปรี ขนาด 8-10 × 7-9 มม.

ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนและติดผลช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม

ราก และเมล็ดเป็นสมุนไพร ผลสุกรับประทานได้ ใบใช้รองพื้นและคลุมข้าวสำหรับทำขมจีนเพื่อกันบูด

มังตาน ทะโล้ สารภีป่า พันต้น

Needlewood

Schima wallichii (DC.) Korth.

วงศ์ชา THEACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 5-12 เมตร ใบเดี่ยว รูปหอก รูปรี ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขอบใบเป็นหยักคลื่นตื้นๆ ผิวใบเกลี้ยง มีขนาด 11-17 × 3.5-6.5 ซม. ดอกเป็นดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ สมบูรณ์เพศ ยาว 1.5-2 ซม. มีใบประดับ 2 อันอยู่ใต้กลีบเลี้ยง เป็นรูปรีหรือรูปช้อน เกสรเพศผู้มีมาก (มากกว่า 50 อัน) เรียงอยู่หลายวง ที่ฐานของกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มมี 5 พูเล็กๆ ผล กลมแบน แวควายใหม่ ขนาดประมาณ 10-12 × 9-11 มม. สีเขียว เมื่อแห้งสีน้ำตาล แตกเป็น 5-7 ชิ้น เมล็ดแบนรูปไต ขนาดประมาณ 3.5 × 7 มม.

ออกดอกและติดผลตลอดปี

ไม้ใช้ประโยชน์ทำกระดานพื้น ฝา สะพาน ฯลฯ ต้นและกิ่งก้านอ่อนรับประทานแก้คลื่นเหียน ดอกตากแห้งใช้ชงน้ำร้อนรับประทานแทนใบชา แก้กษัยเบา แก้กษัย แก้กษัยบ้ำหมู

ไม้เถียงนก

Gnetum tenuifolium Ridl.

วงศ์เมื่อย GNETACEAE

ไม้เลื้อย จำพวกพืชเมล็ดเปลือย (ไม่มีผล มีแต่เมล็ด) ส่วนลำต้นมีความหนาได้ถึงประมาณ 5 ซม. มักเห็นเป็นข้อบวมชัดเจนที่ลำต้น ใบเดี่ยวเรียงตัวแบบตรงข้าม ผิวใบเกลี้ยง แผ่นใบบาง รูปหอกถึงรูปขอบขนาน ปลายใบและฐานใบแหลม ขนาด 10-18.5 × 2-9 ซม. ก้านใบยาว 8-15 ซม. สโตรกบิลีสแตกออกด้านข้างลำต้น มักจะออกเดี่ยวๆ รูปทรงระบอบตั้งตรง สโตรกบิลีสเพศผู้ยาว 2.5-3 ซม. ก้านยาว 3-4 ซม. มีส่วนคล้ายใบประดับเป็นคู่ติดอยู่ สโตรกบิลีสเพศเมียยาว 3-4 ซม. เมื่อสุกช่อยาว 7-9 ซม. เมล็ดมีผิวเกลี้ยง เปลือกหุ้มเมล็ดสีเขียวและเปลี่ยนเป็นสีแดง เนื้อมีน้ำ ขนาด 15-18 × 8-9 มม.

สร้างสโตรกบิลีส (ทำหน้าที่คล้ายช่อดอกของพืชดอก) ช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมและช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน ออวูล (ไข่ที่เจริญไปเป็นเมล็ด) เจริญเต็มที่ช่วงเดือนสิงหาคมถึงมีนาคม

ระย้าแก้ว แบ่งพวง ยายกลิ้งดอกขาว

Nutan Bleeding Heart

Clerodendrum penduliflorum Wall. ex Schauer

วงศ์ผักกระรอง VERBENACEAE

ไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่มสูง 1-2 เมตร ใบ เดี่ยวออกตรงข้าม บางครั้งใบคู่ตรงข้ามมีขนาดไม่เท่ากัน รูปขอบขนานถึงรูปหอก ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ขนาด 8-21 × 3-7.5 ซม. ช่อดอก แบบกระจุกจะห้อยลง ยาว 18-30 ซม. มีใบประดับย่อยเล็กๆ 2 อันที่ฐาน ดอก มีจำนวนมาก สมบูรณ์เพศ วงกลีบเลี้ยงรูประฆัง ติดทนจนเป็นผล ด้านนอกสีเขียว ผิวเกลี้ยง และเปลี่ยนเป็นสีแดง ด้านในสีขาวมีขน และเปลี่ยนเป็นสีแดง มีแฉก 5 แฉกรูปหอก ขนาดไม่เท่ากัน หลอดกลีบดอกผิวเกลี้ยง สีเขียวอ่อนและเปลี่ยนเป็นสีขาว มี 5 แฉก รูปไข่กลับปลายแหลม เป็นดิ่งที่ฐาน มีขนประปราย สีขาว ขนาด 14-16 × 6-7 มม. มีเกสรเพศผู้ 4 อัน ผลกลม ผิวเกลี้ยง สีเขียว เส้นผ่านศูนย์กลาง 12-15 มม. มีส่วนกลีบเลี้ยงที่ยังติดอยู่ มี 4 เมล็ด ออกดอกช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคมและติดผลช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์

ลังแค้ว จงเล็ด ตาใจ

Brown Kurrajong

Commersonia bartramia (L.) Merr.

วงศ์ลำโพง พืชหลาย STERCULIACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบบาง รูปไข่ ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบมักเป็นรูปหัวใจ ขอบใบหยักแหลม ขนาด 9-19 × 4.5-10 ซม. ช่อดอกแบบช่อเชิงหลั่น มีใบประดับคล้ายหูใบ ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ วงกลีบเลี้ยงสีเขียว กลีบดอกเป็นเส้นตั้งตรง ปลายกลีบแผ่ออกว่าที่ฐาน เปลี่ยนจากสีขาวเป็นสีเหลืองอ่อน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เรียงตรงกลีบดอก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันเห็นเป็นเส้นปลายแหลม ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผล รูปกลม มีขนสั้นหนานุ่มรูปดาวปกคลุมหนาแน่น มีระยะค้ำเป็นปุ่มสี่หน้าตาล ยาว 7-9 มม. ผลแก่แห้งแล้วแตกจากบนลงล่างเป็น 5 พู ขนาด 2 × 2.5 ซม. เมล็ดรูปไข่ผิวเรียบ เกลี้ยง สีน้ำตาลดำ ยาว 2 มม. เยื่อหุ้มเมล็ดหนาแน่น สีเหลืองเข้มที่ฐาน ออกดอกและติดผลตลอดปี

ลิ้นควาย ลิ้นกระบือ แตกนา รวงขาว อ้ายเป่า

—

Galearia fulva (Tul.) Miq.

วงศ์ยางพารา EUPHORBIACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 1.5-10 เมตร กิ่งรูปทรงกระบอก มีขนปกคลุม มีหูใบแบบออกด้านข้างมีลักษณะเป็นเกล็ด ใบเดี่ยว เรียงแบบสลับ รูปรี รูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบรูปลิ้นเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเรียบ ขนาด 5-35 x 1.5-10 ซม. แผ่นใบมีขน ช่อดอก แบบช่อกระจุกในดอกเพศเมียหรือช่อกระจุกแน่นแยกแขนงในดอกเพศผู้ ยาว 10-70 ซม. ออกตรงปลายยอด เป็นดอกแยกเพศแยกต้น กลีบเลี้ยง สีเขียว มี 5 กลีบ แยกจากกัน กลีบดอก สีขาว มี 5 กลีบ เกสรตัวผู้ มี 10 อัน เรียงเป็น 2 ชั้น มีรังไข่ที่เป็นหมันในดอกเพศผู้ รังไข่ แบบวางอยู่เหนือวงกลีบ มี 2 ห้อง ผล แบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี มีลักษณะแบน ขนาด 7-10 x 5-8 มม. มีขนปกคลุม ผลสุกสีขาว มี 1 เมล็ด ออกดอกและผลตลอดปี

เลือดแรด ลาหั้น หั้น
Seashore Nutmeg
Knema globularia (Lam.) Warb.

วงศ์จันทน์ป่า จันทน์แดง MYRISTICACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 6-12 เมตร กิ่งแตกรอบลำต้น เมื่อเปลือกต้นเป็นแผลจะมียางสีแดงออกมา ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปหอกหรือรูปขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบแหลม ผิวใบเกลี้ยง ขอบใบเรียบ ขนาด 7-18 × 1.2-5 ซม. ช่อดอกยาว 1-2 ซม. รูปกลม ดอกแยกเพศ มีใบประดับ เป็นช่อยกตั้งที่ฐาน เกสรเพศผู้ 9-11 อันเชื่อมติดกัน ดอกเพศเมียมีขนาดวงกลีบใหญ่กว่าดอกเพศผู้ ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 แฉก ผล รูปรี มีขุยสีเหลืองอ่อนและจะเปลี่ยนเป็นสีส้ม ขนาด 14-20 × 10-15 มม. แตกเป็นสองส่วน มี 1 เมล็ด เมล็ดมีเนื้อหุ้มสีแดงเข้ม

ออกดอกช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์และติดผลช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

น้ำมันจากเมล็ดใช้ปรุงเป็นยารักษาโรคผิวหนังและใช้ทำสบู่ยา เนื้อไม้ใช้ก่อสร้างภายในอาคารบ้านเรือน

วาน้ำ

Water Trumpet

Cryptocoryne cordata Griff.

วงศ์บุก ARACEAE

พรรณไม้น้ำหายาก จำพวกบอนน้ำ ลำต้นสูงประมาณ 2 ซม. ใบบาง รูปไข่ ปลายใบกลมมน โคนใบหยักเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ด้านบนมีสีเขียวเข้ม ด้านล่างมีสีแดงแกมน้ำตาล ขนาด 6.5-10 x 3.5-6 ซม. ก้านใบแบน ยาว 8-20 ซม. ดอกออกเป็นช่อ ก้านช่อดอกยาว ประมาณ 1 ซม. ใบประดับ (spathe) รูปหloed ยาวประมาณ 25-30 ซม. หลอดมีสีเทาแกมน้ำตาลแดง ตรงปลายที่บานออก มีสีเหลืองแกมน้ำตาลส่วนบน เหลืองส่วนล่าง ผล เกือบกลม สีแดง เมื่อแห้งจะแตก เมล็ดรูปไข่ จนถึงรูปไข่หัวกลับ พบที่เขาคอหงส์บริเวณแอ่งน้ำขนาดเล็ก ที่มีน้ำไหล

หมายเหตุ: สัญลักษณ์ของโครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ เป็นรูปวาน้ำ ธารน้ำไหลและเขาคอหงส์ ดอกของพรรณไม้ที่เขาคอหงส์อาจมีความแตกต่างจากในภาพได้บ้าง เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่อาจแตกต่างกัน

ภาพดอกจาก http://www.elacuarista.com/plantas/C/images/Cryptocoryne_cordata_flor.jpg

สักหิน เต็งตง ยางหนู

—

Vatica harmandiana Pierre

วงศ์ยาง DIPTEROCARPACEAE

ไม้ยืนต้น สูง 8-12 เมตร เปลือกมักเป็นปุ่มปม สีน้ำตาลเทา มักมียางซึมออกมา ใบเดี่ยว รูปรีถึงขอบขนาน ผิวเกลี้ยง ขนาด 7-11 x 3-4.5 ซม. ช่อดอก ออกที่ปลายกิ่งและซอกใบ ความยาว 4-6 ซม. แกนช่อดอกมีขนรูปดาวสีน้ำตาลไหม้ขึ้นปกคลุม ดอก กลีบบาง รูปหอก ปลายกลีบกลม กลีบด้านนอกซ้อนทับกันมีขนขึ้นประปราย ส่วนตรงอินผิวเกลี้ยง มีสีขาว เมื่อดอกยังเป็นดอกตูมมีสีเขียว ผล กลมแป้น แห้งแล้วไม่แตก มีขนขึ้นประปราย ขนาด 3 x 5 มม. ส่วนที่เป็นฉากของกลีบเลี้ยงเจริญเป็นปีกของผล 5 ปีก สองปีกใหญ่กว่า เป็นรูปหอกหัวกลับ ปลายกลม อีกสามปีกมีขนาดเล็ก ปลายแหลม ผิวเกลี้ยง สีแดงเข้ม ที่โคนสีเหลืองอมสีเขียว ออกดอกระหว่างเดือนมีนาคมและเดือนเมษายนและติดผลในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

หมายเหตุ: ภาพผลจากต้นสักหิน ที่ภูโบว์ปากจาด ต. นาทับ อ. จะนะ จ. สงขลา

ล้านเต่า ปดชน ปดดิน

Yellow Jungle Star

Acrotrema costatum Jack

วงศ์ล้าน **DILLENIACEAE**

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ใบ ติดที่ฐานเรียงตัวแบบบันไดเวียนชิดกัน รูปไข่กลับ ขอบใบหยักซี่ฟัน ขนาด 7-18 × 2.5-9 ซม. ช่อดอก แบบกระจจะ ยาวประมาณ 3-8 ซม. ดอกประมาณ 5-12 ดอก ใบประดับเป็นแถบปลายแหลม ยาวประมาณ 5-7 มม. กลีบเลี้ยงรูปหอกถึงรูปไข่ ปลายแหลม จะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีชมพูแกมเขียว กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปไข่กลับ สีเหลือง ใหญ่กว่ากลีบเลี้ยงเล็กน้อย ผล แก่แห้งแตกแนวเดียว มีเมล็ดเดี่ยวหรือมากกว่าขนาดประมาณ 5 × 2 มม. มีเยื่อหุ้มเมล็ดบางๆ

ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ติดผลช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนธันวาคม

ลำไใหญ่ ลำต้นตอง

Great Elephant Apple

Dillenia obovata (Blume) Hoogland

วงศ์ลำไย DILLENIACEAE

ต้นไม้อผลัดใบสูงได้ถึง 20 เมตร ใบเดี่ยว รูปไข่กลับ ปลายใบกลม ฐานใบรูปลิ้ม เป็นครีบลิ้นๆ ที่ก้านใบ ขนาด 14-29 × 6-15 ซม. ดอก เป็นดอกเดี่ยวจากตาที่อยู่ใต้ ส่วนของใบที่กำลังเจริญ กลีบดอกมี 5 กลีบ บาง รูปไข่ ผิวเกลี้ยง ขนาด 5-6 × 3.5-4 ซม. สีเหลืองหลุดร่วงง่าย เกสรเพศผู้สีเหลืองเข้ม เกสรเพศเมียมีมาก ผล สีเขียวอ่อนและถูกหุ้มด้วยกลีบเลี้ยง ผลกลมชุ่มน้ำ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 ซม. เมล็ดไม่มีเยื่อหุ้ม ออกดอกและติดผลช่วงที่ใบใหม่ยังไม่สมบูรณ์ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ไม้ ใ้ใช้ก่อสร้าง ผลสุกรับประทานได้

สามสิบ โหนดดิน

-

Peliosanthes tetra Andrews

วงศ์แต้วรง CONVALLARIACEAE

ไม้พุ่ม ใบ เดี่ยว เรียงตัวแบบบันไดเวียน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบเป็นรูปลิ้ม ขนาด 15-30×3-9 ซม. ช่อดอก อยู่ท่ามกลางใบ เรียงแบบกระจจะ ยาว 5-20 ซม. ดอก สมบูรณ์เพศ เมื่อ ดอกเริ่มบานมีสีซีขาวถึงสีเขียวแกมเหลือง มี 6 กลีบ รูปขอบขนานถึงรูปรี มีเกสรเพศผู้ 6 อัน ยอด เกสรเพศเมียรูปสามเหลี่ยมมีรังไข่ไม่มีก้าน ผล ไม้สมบูรณ์แตกออกเร็วและเห็นเมล็ดรูปเกือบกลม ถึงรูปรีสีเขียวอ่อนถึงสีฟ้า เมื่อสุกสีฟ้าสดใส เปลือกเมล็ดชั้นนอกมีเนื้อ ขนาด 10-15 × 7-10 มม.

ออกดอกช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน เมล็ดสุกช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือน มกราคม

เสม็ด เสม็ดชุน เสม็ดแดง

Samet Chun

Syzygium gratum (Wight) S.N. Mitra

วงศ์ชมพู่ MYRTACEAE

ไม้ยืนต้นสูง 4-8 เมตร เปลือกต้นสีแดงส้มหรือแดงเข้ม ลอกเป็นแผ่นหลายชั้น ซ้อนกัน ใบเดี่ยว รูปหอกถึงรูปไข่แกมรูปหอก ปลายใบเรียวแหลมและฐานใบแหลม ผิวใบเกลี้ยง และขอบใบเรียบ หลังใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ท้องใบสีเขียวมีนวลขาว ขนาด 4-10 × 1.5-3.5 ซม. ช่อดอกแบบกระจจะ ยาว 3-8 ซม. ดอก มีกลิ่นหอม วงกลีบเลี้ยงสีเขียวและเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เป็นหลอดคล้ายทรงกระบอก กลีบดอก มีแฉกเท่ากับกลีบเลี้ยง มีแคลิพทราหรือหมวก ผล แบบมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมหรือเกือบกลมมีเนื้อนุ่มสีขาว เส้นผ่านศูนย์กลาง 6-7 มม.

ออกดอกช่วงเดือนเมษายนและติดผลช่วงเดือนสิงหาคม

เนื้อไม้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างชั่วคราว ทำฟืน และผลสุกรับประทานได้

หมายเหตุ ภาพ ใบ ดอก และผล โดย ดร. จรัส สิริตวงศ์

หญ้าหนุตัน ลำพัน

Flax Lily

Dianella ensifolia (L.) Dc.

วงศ์แต้วรง LILIACEAE

ไม้ล้มลุกตั้งตรง เหง้าสั้น ลำต้นสูงได้ถึง 50 ซม. ใบ กระจุกแบบดอกกุหลาบซ้อน ที่โคนในต้นอ่อน หลังจากนั้นจะเป็นใบเดี่ยวแตกแบบสลับ รูปดาบ ปลายใบแหลม ฐานใบแคบ แผ่นใบเกลี้ยง ขอบใบเรียบ มีขนาด 20-30 × 1.5-2.5 ซม. ช่อดอกออกที่ปลายแบบแยกแขนง ยาว 30-60 ซม. สีเขียว ดอกมีมาก สมบูรณ์เพศ กลีบรวมมี 6 กลีบเป็นรูปหอก ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงสีขาวหรือฟ้า เกสรเพศผู้ 6 อันแยกกัน ผล มีเนื้อ ผิวเกลี้ยงสีน้ำตาลเข้มหรือม่วงเข้ม เส้นผ่านศูนย์กลาง 10 มม. เมล็ดมีมาก ขนาดประมาณ 3 × 2 มม.

ออกดอกเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ติดผลเดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม ใช้เป็นยาพื้นบ้าน ทั้งต้น ผสมกับสมุนไพรอื่น

หมากหมก

Lepionurus sylvestris Blume

วงศ์ผักหวาน OPILIACEAE

ไม้พุ่มสูงประมาณ 1 เมตร ใบ เดี่ยวเรียงสลับ รูปหอก ปลายใบเรียวแหลมฐานใบแหลม มีขนาด 6-18 (-24) × 2-5.5 (-9) ซม. ดอก เป็นแบบกระจุก ยาว 2-3 ซม. ตั้งตรงและห้อยลงทีหลัง ดอกมีมาก เป็นแบบสมบูรณ์เพศ วงกลีบรวมรูประฆัง สีส้มหรือสีเหลืองอ่อนแล้วเปลี่ยนเป็นสีส้ม เกสรเพศผู้ 4 อันแทรกด้านในของแต่ละกลีบ ยอดเกสรเพศเมียเป็นพู่ ผล แบบมีเนื้อ รูปรีหรืออาจกลม สีเขียวเข้ม เปลี่ยนเป็นสีเหลือง สีส้มและสีแดงเมื่อสุก เนื้อมีน้ำ มีขนาด 10-15 × 10-14 มม. เมล็ด มี 1 เมล็ด มีเยื่อหุ้มเมล็ด ออกดอกช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายนและติดผลช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน

เป็นยาพื้นบ้าน ราก ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม รักษาอาการทางกล้ามเนื้อ

หูหมี

-

Thottea tomentosa (Blume) Ding Hou

วงศ์ไถ่ฟ้า ARISTOLOCHIACEAE

ไม้ล้มลุก สูง 7-30 ซม. กิ่งรูปทรงกระบอก มีขนสาปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงแบบสลับ รูปรีกว้าง หรือ รูปหัวใจ ปลายใบมนหรือแหลม ฐานใบรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ขนาด 6-15 x 5-10 ซม. แผ่นใบมีขนบริเวณผิวใบด้านล่าง ช่อดอก แบบช่อกระจุก ยาว 3-10 ซม. ออกตรงซอกใบ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบรวม ด้านนอกสีม่วงแกมน้ำตาล ด้านในสีน้ำตาลแกมเหลือง มี 3 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นกลีบรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม มีขนบริเวณผิวด้านนอก เกสรตัวผู้ มี 6 อัน เชื่อมติดกับยอดเกสรเพศเมีย รังไข่แบบวางอยู่ใต้วงกลีบ มี 4 ห้อง มีขนปกคลุม ผล แบบผลแห้งแตก รูปทรงกระบอก มีลักษณะเป็นเหลี่ยม ขนาด 30-40 x 3-5 มม. มีขนแข็งปกคลุม ผลสุกสีดำ มีเมล็ดจำนวนมาก ออกดอกและผลตลอดปี

บรรณานุกรม

- ก่องกานดา ชยามฤต. 2541. คู่มือจำแนกพรรณไม้. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้, สำนักวิชาการป่าไม้, หอพรรณไม้, กรมป่าไม้, 235 หน้า.
- จำลอง เพ็งคล้าย. 2518. วงศ์ไม้พญาไม้. ในไม้มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 2, เต็มสมิตินันท์, บรรณาธิการ. หอพรรณไม้, กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. หน้า 46 - 51.
- นิรนาม. มปป. ไม้หอม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.rspg.or.th/plants_data/plantdat/thymelae/amalac_2.htm
- นิรนาม. มปป. กลุ่มยาแก้ไข้ลดความร้อน ปลาไหลเผือก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.rspg.or.th/plants_data/herbs/herbs_09_8.htm
- Bumrungsri, S., Sripao-roya, E., and Leelatiwong, C. 2006. A quantitative analysis of plant community structure in an abandoned rubber plantations on Kho-Hong Hill, southern Thailand. Songklanakarin J. Sci. Technol. Vol.28 No.3.
- Puff, C., Chayamarit, K., and Chamchumroon, V. 2005. Rubiaceae of Thailand: A pictorial guide to indigenous and cultivated genera. The Forest Herbarium. National Park, Wildlife and Plant Conservation Department. Bangkok. 245 pp.
- Ng, F.S.P., Phill,D. (Oxon), F.L.S. (ed.). 1978. Tree Flora of Malaya: A Manual for Foresters; Vol. 3. Longman. 339 pp.
- Ng, F.S.P., Phill,D. (Oxon), F.L.S. (ed.). 1989. Tree Flora of Malaya: A Manual for Foresters; Vol. 4. Longman. 547 pp.
- Maxwell, J. F. 2006. Vascular Flora of Ko Hong Hill, Songkla Province, Thailand. The Biodiversity Research and Training Program (BRT).
- Puff, C. n.d. Mycetia. [On-line]. Available: http://homepage.univie.ac.at/christian.puff/FTH-RUB/FTH-RUB-Mycetia_compl_WEB.htm#mm.
- Santisuk, T. and Larsen, K. 1997. Flora of Thailand Vol.6, no 3. Bangkok. Diamond Printing.
- Smitinand, T. 2001. The Forest Herbarium, Royal Forest Department. Bangkok. 810 pp.
- Whitmore, T.C. (ed.). 1972. Tree Flora of Malaya: A Manual for Foresters; Vol.1. Longman. 471 pp.
- Whitmore, T.C. (ed.). 1973. Tree Flora of Malaya: A Manual for Foresters; Vol. 2. Longman. 444 pp.

ทบทวนความจำ

ใครเป็นใคร ?

บทที่ 3

แมลง แมงมุม

และสัตว์รยางค์เป็นข้อ อื่นๆ

(Insects, Spiders and Other Arthropods)

สัตว์ในไฟลัม อาร์โทรโพดา (Arthropoda) เป็นกลุ่มสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่มีความหลากหลายมากที่สุด ในอาณาจักรสัตว์ โดยพบกระจายอยู่แทบทุกระบบนิเวศทั่วโลก ตั้งแต่เขตศูนย์สูตรไปจนกระทั่งบริเวณขั้วโลก ลักษณะโดยทั่วไปของสัตว์ในกลุ่มนี้คือ มีรยางค์หรือขาต่อกันเป็นข้อ มีโครงร่างแข็งภายนอก (exoskeleton) ลำตัวเป็นปล้อง แบ่งเป็นส่วนชัดเจน คือ หัว (head) อก (thorax) และท้อง (abdomen) มีทางเดินอาหารแบบสมบูรณ์ เป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง สมาชิกของสัตว์ในไฟลัมนี้สามารถแบ่งออกเป็น

กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่มแมงมุม (Arachnida) กลุ่มปู กุ้ง กั้ง (Crustacea) กลุ่มตะขาบ (Chilopoda) กลุ่มกิ้งกือ (Diplopoda) และ กลุ่มแมลง (Insecta)

เนื่องจากสัตว์ในไฟลัมอาร์โทรโพดา มีความหลากหลายสูงมาก ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจ และการศึกษาเกี่ยวกับชีววิทยาของสัตว์ในกลุ่มนี้ยังคงมีอยู่น้อยมากเมื่อเทียบกับสัตว์ในกลุ่มอื่นๆ ทั้งในแง่อนุกรมวิธาน นิเวศวิทยา พฤติกรรม รวมถึงประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ปริศนาเรื่องราวอันเร้นลับ ชีววิทยาของสัตว์ในกลุ่มนี้ยังคงรอคอยให้นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นหาอีก

มาก คู่มือเล่มนี้เพียงให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตในกลุ่มย่อยบางกลุ่ม คือ กลุ่มแมลง (Insecta) กลุ่มแมงมุม (Arachnida) และ กลุ่มตะขาบ (Chilopoda) เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่สนใจได้ทำความเข้าใจและรู้จักมากยิ่งขึ้น ซึ่งปกติเราอาจจะพบเห็นสัตว์ในกลุ่มนี้อยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น บริเวณรอบ ๆ ที่อยู่อาศัย ในพื้นที่เกษตรกรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชเขาคอหงส์แห่งนี้

แมลง (Insects)

अणुस ललुसललु

ลักษณะเฉพาะของสัตว์กลุ่มนี้คือ มีขา 6 ขา ลำตัวแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ หัว ออ และท้อง แยกกันอย่างชัดเจน อาจมีปีก หรือไม่มีก็ได้ นักวิทยาศาสตร์ เชื่อว่า แมลงกำเนิดขึ้นเมื่อ 400 ล้านปีก่อน ในยุค Devonian แมลงชนิดแรกที่พบได้แก่ *Rhyniella praecursor Hirst & Maulik, 1926* เป็นแมลงหางดีด อยู่ในอันดับ Collembola ต่อมายุคคาร์บอนิฟอรัส (Carboniferous) ช่วง 350 ล้านปีก่อน เป็นยุคที่เริ่มพบแมลงหลากหลายชนิด เช่น แมลงปอ แมลงสาบ เป็นต้น สันนิษฐานกันว่าแมลงมีวิวัฒนาการมาจากหนอนโบราณที่มีเมือกหุ้มตัว ต่อมาเมือกได้เปลี่ยนแปลงทางเคมี จนกลายเป็นเปลือกแข็งที่ห่อหุ้มลำตัวที่อ่อนนุ่มไว้ภายใน ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันตัว

แมลงจัดว่าเป็นสัตว์ที่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตมากที่สุด ตั้งแต่สมัยดึกบรรพ์มาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่สัตว์ชนิดอื่นสูญพันธุ์ไปเรื่อยๆ ความสำเร็จในการดำรงชีวิตรวมทั้ง การแพร่พันธุ์และแพร่กระจายไปในที่ต่างๆ ทั่วโลกของแมลงนั้น สืบเนื่องมาจากการมีลักษณะพิเศษหลายประการที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของแมลงนั่นเอง ตัวอย่างเช่น แมลงเป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็กจึงทำให้ไม่ต้องการอาหารมาก หลบภัยได้ง่าย และไม่จำเป็นต้องใช้ที่อยู่กว้างขวางเหมือนสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น จึงไม่เกิดการแก่งแย่งแข่งขันในการหาอาหารและที่อยู่อาศัยกันมากเหมือนสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น นอกจากนี้แมลงยังมีปีก และมีความสามารถในการบินได้ไกล ทำให้สามารถหลบหนีภัยได้ง่าย

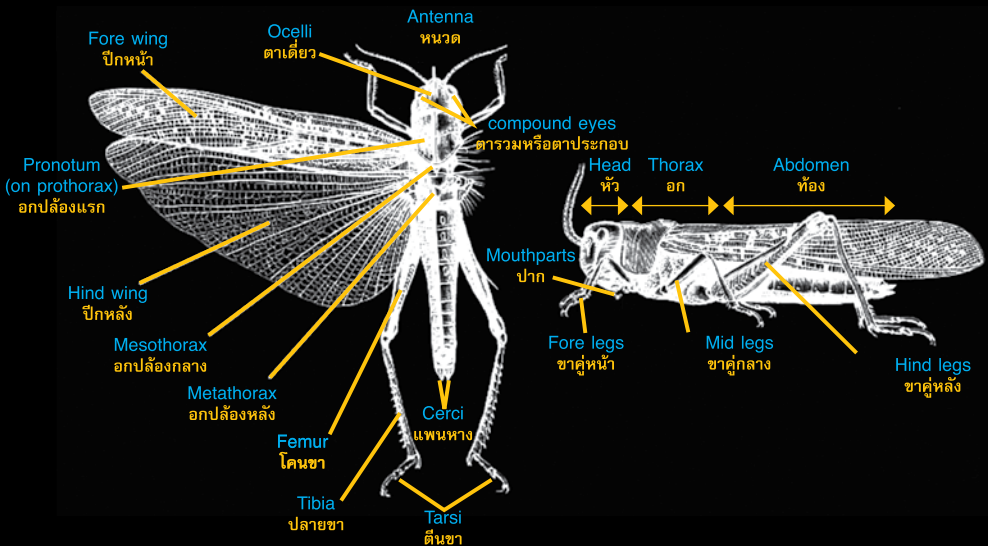

หาแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งผสมพันธุ์ได้มากขึ้น สิ่งกีดขวาง เช่น ทะเล ภูเขา และทะเลทราย จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อแมลงเหมือนกับที่เกิดกับสัตว์อื่น นอกจากนี้แมลงยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี บางชนิดดัดแปลงอวัยวะบางส่วน เช่น ตั๊กแตนกิ่งไม้และตั๊กแตนใบไม้ที่มีลำตัวเหมือนกิ่งไม้และใบไม้เพื่อหลบหนีจากผู้ล่าและพรางตัวให้เข้ากับที่อยู่อาศัยนั้นๆ บริเวณพื้นที่อนุรักษ์เขาคอหงส์จึงเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีความหลากหลายของแมลงสูงมาก เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญแก่นักเรียน นักศึกษา รวมไปถึงบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจได้เป็นอย่างดี จึงได้ศึกษาและรวบรวมชนิดของแมลงในครั้งนี้ขึ้น

หลายทางชีวภาพที่สำคัญแก่นักเรียน นักศึกษา รวมไปถึงบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจได้เป็นอย่างดี จึงได้ศึกษาและรวบรวมชนิดของแมลงในครั้งนี้ขึ้น

โครงสร้างภายนอกของแมลง

วงศ์ผึ้ง APIDAE

Trigona sp.1

ชันโรง

Stingless Bee

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ขนาดตัวเล็กกว่าผึ้งประมาณ 2-3 เท่า เป็นแมลงสังคม มีตาเดี่ยว 3 ตา ตารวมมีลักษณะรี บริเวณลำตัวมีขน ปีกเป็นแผ่นบาง 2 คู่ ปากเป็นแบบกัดเลีย เส้นปีกลดรูปและไม่มีเหล็กใน ชันโรงชนิดนี้สร้างรังในโพรงใต้ดิน ดูดกินน้ำหวานจากดอกไม้ จึงมีบทบาทสำคัญในระบบนิเวศคือช่วยผสมเกสรโดยจะติดไปกับหนวด หน้า ลำตัว และขา

วงศ์ผึ้ง APIDAE

Trigona sp. 2

ชันโรง

Stingless Bee

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร์

มีลำตัวขนาดตัวเล็กกว่าผึ้ง มีตาเดี่ยว 3 ตา ตารวมมีลักษณะรี บริเวณลำตัวมีขน โดยเฉพาะอก ออกมีสีน้ำตาลดำ ปีกเป็นแผ่นบาง 2 คู่ ปากเป็นแบบกัดเลีย เส้นปีกลดรูปและไม่มีเหล็กใน ดูดกินน้ำหวานจากดอกไม้ เป็นอาหาร จึงมีบทบาทสำคัญในระบบนิเวศคือช่วยผสมเกสรโดยจะติดไปตามหนวด หน้า ลำตัว และขา

วงศ์ด้วงกว้าง SCARABAEIDAE

ด้วงกว้าง เพศเมีย

Rhinoceros Beetle

ภาพ : วรพันธุ์ ภูมณี

ด้วงปีกแข็งที่มีขนาดใหญ่ ลำตัวป้อมและสั้น หนวด 3 ปล้องสุดท้ายขยายเป็นแผ่นแบบ lamellate ปากแบบกัดกิน เป็นแมลงศัตรูพืชที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ ในระยะตัวหนอนลำตัวเป็นรูปตัว C ปีกมี 2 คู่ คู่หน้ามีลักษณะแข็งเรียบเป็นมันมีหน้าที่เป็นเปลือกหุ้มตัว ส่วนปีกคู่ที่สองนั้นบางใส ใช้สำหรับบิน ส่วนท้องอยู่ด้านล่างมีปีกที่แข็งแรงคลุม หัว ออกและขามีสีน้ำตาล

วงศ์ด้วงดีด ELATERIDAE

ด้วงดีด

Click Beetle

ภาพ : วรพันธุ์ ภูมณี

ลำตัวยาวแบนและเรียวยาวไปทางด้านหลัง ออกปล้องแรกใหญ่และมีมุมด้านหลังแหลม ด้านล่างส่วนนอกมีอวัยวะเป็นแกนยาวไว้สำหรับการดีดตัวให้สูงจากพื้นเมื่อหงายท้อง ลำตัวมีสีน้ำตาลอ่อนหรือสีดำ หนวดเป็นแบบฟันเลื่อย ปากเป็นแบบกัดกินตัวเต็มวัยอาศัยอยู่ตามใบไม้ เปลือกไม้ ดอกไม้ กินพืชเป็นอาหาร

วงศ์ด้วงเต่า COCCINELLIDAE

ด้วงเต่า

Ladybird Beetle

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

แมลงปีกแข็งขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ลำตัวกลม โค้งนูน และเป็นมัน พื้นตัวเป็นสีดํา มีจุดสีเหลืองส้ม ส่วนหัวหดเข้าไปอยู่ใต้อกปล้องแรก มีหนวดแบบตะบอง ปีกคู่แรกแข็ง ปีกคู่ที่สองเป็นแบบเยื่อบาง มี tarsi 4 ปล้อง แต่มองเห็นชัดเพียง 3 ปล้อง กินแมลงและไรเป็นอาหาร

วงศ์ด้วงหนวดยาว CERAMBYCIDAE

ด้วงหนวดยาวปมแดง

Aristobia horridula (Hope, 1831)

Hairy Tuft-bearing Longhorn

ภาพ : วรพันธุ์ ภูมณี

หนวดเป็นแบบเส้นด้าย ยาว กลางหนวดมีพู่ขนสีดํา ลำตัวยาวมีสีน้ำตาลเข้ม พื้นผิว มีจุดสีขาวเล็กๆกระจายทั่วปีก ปีกมี 2 คู่ ลักษณะปีกคู่หน้าเป็นแผ่นแข็ง หนา เรียกว่า elytra ปีกคู่หลังเป็นแบบเยื่อบาง เมื่อพับปีกขอบปีกคู่หน้าจะจรดกึ่งกลางสันหลังของลำตัวพอดี บนปีกมักมีกระจุกขนเล็กๆ สีน้ำตาลดํา ปากเป็นแบบกัดกิน มีกรามขนาดใหญ่ มักพบเกาะตามพุ่มไม้ในที่โล่ง ตัวอ่อน มักทำลายไม้ยืนต้น เช่น ประดู่

วงศ์มอดแป้ง TENEBRIONIDAE

Tribolium sp.

มอดแป้ง

Black Flour Beetle

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวมีขนาดเล็กค่อนข้างแบนยาว สีน้ำตาลปนแดงบางชนิดมีสีดำ ผิวมัน ปีกแข็ง มีร่องขนานกันตามความยาวปีก มีปีก 2 คู่ คู่แรกแข็ง คู่ที่ 2 เป็นแบบเยื่อบาง ปากแบบกัดกิน กินเมล็ดพืช แป้งชนิดต่างๆ รำข้าว เครื่องเทศ ผลไม้แห้ง เป็นอาหาร มีการแพร่กระจายไปทั่วโลก มีมากในเขตอบอุ่นและเขตร้อน พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ต่อ VESPIDAE

Parapolybia varia (Fabricius, 1787)

แตนใต้ใบไม้เล็ก

Lesser Yellow-jacket

ภาพ : จักรภัทร ตูลยพัชร

เป็นแตนขนาดเล็ก มีปีกแบบเนื้อเยื่อ เป็นแผ่นบาง 2 คู่ ปากแบบกัดเลีย มีลำตัวค่อนข้างเรียวยาวประมาณ 11-17 มิลลิเมตร ลำตัวมีสีน้ำตาลลายเหลืองมักทำรังตามใต้ใบไม้ในสวนสูงจากพื้นดินประมาณ 1-2 เมตร รังอาจจะมีขนาดเล็กมีแตนอาศัยอยู่ 10-20 ตัว ไปจนถึงรังขนาดใหญ่ที่มีรังละนับร้อยตัว รูปแบบรังจึงแตกต่างกันไป พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ต๊กแตนกิ้งไม้ BACILLIDAE

Datames sp.1

ต๊กแตนกิ้งไม้

Walking Stick

ภาพ : ปริญญา ภวังคะนนนท์

ลำตัวมีขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีลักษณะคล้ายกับกิ้งไม้ เห็นปล้องหมวดชัดเจน ไม่มีปีก ด้านข้างของบริเวณอกปล้องแรกมีตุ่มขรุขระ 2 ตุ่ม บริเวณปลาย tibia ไม่มีหนามฐานของปล้องหมวดไม่มีซี่ฟัน กลางอกปล้องที่ 3 ไม่มีหนาม การจำแนกแมลงกลุ่มนี้ให้สังเกตความยาวของหมวดเปรียบเทียบกับ femur และดูจากลักษณะผิวของลำตัว เช่น บริเวณหัว อก และท้อง

วงศ์ต๊กแตนกิ้งไม้ BACILLIDAE

Datames sp.2

ต๊กแตนกิ้งไม้

Walking Stick

ภาพ : ปริญญา ภวังคะนนนท์

ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีลักษณะลำตัวคล้ายกับกิ้งไม้ เห็นปล้องหมวดชัดเจน ไม่มีปีก ด้านข้างของบริเวณอกปล้องแรกมีตุ่มขรุขระ 2 ตุ่ม บริเวณปลาย tibia ไม่มีหนามฐานของปล้องหมวดไม่มีซี่ฟัน กลางอกปล้องที่ 3 ไม่มีหนาม การจำแนกแมลงกลุ่มนี้ให้สังเกตความยาวของหมวดเปรียบเทียบกับ femur และดูจากลักษณะผิวของลำตัว เช่น บริเวณหัว อก และท้อง

วงศ์ตั๊กแตนลิง CHOROTYPIDAE

Erianthus sp.1

ตั๊กแตนลิง

Monkey Grasshopper

ภาพ : ปริญญา ภาวคะนันท์

ลำตัวมีขนาดกลาง หนวดสั้นมาก เป็นแบบเส้นด้าย มีตาเดี่ยว 3 ตา ตารวมเจริญดี ปากแบบกัดกิน ใบหน้ามีลักษณะคล้ายหน้าลิง ปีกคู่หน้าเป็นแบบ tegmina ส่วนปีกคู่หลังเป็นแบบเยื่อบาง ซึ่งพับอยู่ใต้ปีกคู่หน้า ขาคู่หลังเป็นขากระโดด กัดกินพืชเป็นอาหาร

วงศ์ตั๊กแตนลิง CHOROTYPIDAE

Erianthus sp.2

ตั๊กแตนลิง

Monkey Grasshopper

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวมีขนาดกลาง มีสีน้ำตาลดำ หนวดสั้นมาก เป็นแบบเส้นด้าย มีตาเดี่ยว 3 ตา ตารวมเจริญดี ปากแบบกัดกิน ใบหน้ามีลักษณะคล้ายหน้าลิง ปีกคู่หน้าเป็นแบบ tegmina ส่วนปีกคู่หลังเป็นแบบเยื่อบาง ซึ่งพับอยู่ใต้ปีกคู่หน้า ขาคู่หลังเป็นขากระโดด กัดกินพืชเป็นอาหาร

วงศ์ตั๊กแตนหนวดยาว TITTIGONIIDAE

-

ตั๊กแตนหนวดยาว

Long-horn Grasshopper

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ตัวอ่อนของตั๊กแตนหนวดยาว มีหนวดสั้นเป็นแบบเส้นด้าย ตารวมเจริญดี มีปากแบบกัดกิน ในระยะตัวเต็มวัย ปีกคู่หน้าเป็นแบบ tegmina ส่วนปีกคู่หลังเป็นแบบเยื่อบาง ซึ่งพับอยู่ใต้ปีกคู่หน้า ขาคู่หลังเป็นขากระโดด กัดกินใบพืชเป็นอาหาร

วงศ์ตั๊กแตนหนวดยาว TETTIGONIIDAE

Elimaea sp.

ตั๊กแตนหนวดยาว

Long-horn Grasshopper

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

เป็นแมลงที่มีลำตัวขนาดใหญ่ ลำตัวสีเขียว หนวดยาว ปีกคู่หลังยาวกว่าปีกคู่หน้า มีอวัยวะทำเสียงเกิดจากการเสียดสีกันของปีกคู่หน้า และมีอวัยวะรับฟังเสียงอยู่ที่ tibia ของขาคู่หน้า tarsi มี 4 ปล้อง อวัยวะวางไข่แข็งแรงรูปร่างคล้ายดาบ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ตั๊กแตนหนวดยาว ACRIDIDAE

ตั๊กแตนหนวดยาว

Short-horn Grasshopper

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวสีน้ำตาลเข้มคล้ายเปลือกไม้ ที่คอมีสีดำ ด้านข้างของอกและด้านข้างของขาคู่หลังมีแถบขนาดใหญ่สีน้ำตาลสลับสีครีม หนวดเป็นแบบเส้นด้าย ตารวมเจริญดี มีปากแบบกัดกิน ปีกคู่หน้าเป็นแบบ tegmina ส่วนปีกคู่หลังเป็นเยื่อบาง ซึ่งพับอยู่ใต้ปีกคู่หน้า ขาเป็นแบบขาเดินมีขาคู่หลังเป็นขากระโดด กัดกินพืชเป็นอาหาร ลักษณะเด่นคือ pronotum ไม่ยาวคลุมส่วนท้อง tarsi มี 3 ปล้อง กัดกินใบพืชเป็นอาหาร

วงศ์ผีเสื้อขาหน้าฟู NYMPHALIDAE

ผีเสื้อกะทกรกสีคล้ำ

Cethosia penthesilea methypsea (Butler, 1879)

Plain Lacewing

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวเป็นสีน้ำตาลเหลือง ที่ขอบปีกและปลายปีกหน้าสีน้ำตาลดำคาดด้วยแถบสีขาว ปีกหลังโคนปีกสีน้ำตาลส้ม มีจุดสีดำขอบปีกสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ส่วนด้านท้องปีกโคนปีกสีน้ำตาลส้ม ขอบปีกล่างมีลวดลายขิกแซกสีขาว เพศผู้มีสีเข้มกว่าเพศเมีย ตัวหนอนกินใบกะทกรก พบได้บ่อยในป่าโปร่ง ป่าละเมาะ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อขาว-เหลือง PIERIDAE

Leptosia nina (Fabricius, 1793)

ผีเสื้อขาวแคะ

Psyche

ภาพ : อุเทน แสงดามุก

เป็นผีเสื้อที่มีขนาดเล็กที่สุดของวงศ์ผีเสื้อขาว - เหลือง โคนปีกที่แคบปลายปีกใหญ่ โค้งมน ปีกด้านบนสีขาวมุมปีกหน้ามีแถบสีดำ และจุดสีดำ ถัดเข้ามาจากขอบปีก ส่วนท้องปีกมีลวดลายสีเขียวจาง ๆ ระบายทั่วปีก ลำตัวผอมบาง บินแบบร่อนต่ำ ๆ มีความซุกซุนมาก พบได้บ่อย พบในพื้นที่โล่ง มีแสงแดดส่องในช่วงปลายฤดูฝนโดยเฉพาะเดือนสิงหาคม - ธันวาคมตัวหนอนกินใบกุ่มบก ผักเลี่ยนผี พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อขาว-เหลือง PIERIDAE

Eurema hecabe (Linnaeus, 1758)

ผีเสื้อแฉกรรรมดา

Common Grass Yellow

ภาพ : อุเทน แสงดามุก

เป็นผีเสื้อขนาดเล็กที่จำแนกชนิดได้ยากในธรรมชาติ เนื่องจากจุดที่ใช้จำแนกไม่เด่นชัด ขอบปีกหน้าด้านบนเป็นสีดำมีความยาวถึงประมาณครึ่งหนึ่งของขอบปีกด้านล่าง ภายในเซลปีกหน้าด้านท้องมีจุดสีน้ำตาลขนาดเล็กมาก 2 จุด ลำตัวและปีกมีสีเหลือง เพศผู้คล้ายเพศเมีย ตัวหนอนกินใบขี้เหล็ก ชุมเห็ดเทศ ผักหวานบ้าน ตรึงบาดาล มะขามแขก พบได้บ่อยในป่าโปร่ง สวนสาธารณะพบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อบินเร็ว HESPERIIDAE

ผีเสื้อบินเร็ว

Skipper

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

มีขนาดเล็ก รูปร่างอ้วนป้อม หัวโต ปีกเป็นรูปสามเหลี่ยมปีกค่อนข้างสั้นและเรียวยาว แคบ ฐานของหนวดอยู่แยกจากกันค่อนข้างมาก หนวดมีปลายเรียวเล็กงอเป็นรูปตะขอมีก้ามเนื้อปีกที่แข็งแรงสามารถบินได้เร็วมาก ลำตัว ปีก และขา มีขนปกคลุมค่อนข้างมาก ลักษณะของผีเสื้อชนิดนี้คล้ายกับผีเสื้อกลางคืนมาก

วงศ์ผีเสื้อขนาดใหญ่ NYMPHALIDAE

ผีเสื้อพระเสาร์ใหญ่

Zeuxidia aurelius aurelius (Cramer, 1777)

Great Saturn

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

เป็นผีเสื้อกลางวันขนาดใหญ่ ปีกมีขนาดใหญ่และกว้างประมาณ 14 - 16 เซนติเมตร ปากแบบดูดกิน โดยใช้วง ทั้งสองเพศมีลักษณะแตกต่างกัน เพศผู้จะมีแถบสีน้ำเงินคาดขวางจากบริเวณเหนือโคนปีกไปถึงขอบปีกด้านนอกเป็นแถบกว้างบนพื้นปีกสีดำ ด้านใต้ปีกสีขาวครีม มีจุดตาใหญ่สองจุดที่ปีก คู่หลังส่วนตัวเมียมีพื้นปีกสีน้ำตาล มีแถบและจุดสีขาวบริเวณขอบปีกทั้งสองคู่

วงศ์ผีเสื้อขาหน้าคู่ NYMPHALIDAE

Junonia hierta (Fabricius, 1798)

ผีเสื้อแพนซีเหลือง

Yellow Pansy

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

มีลำตัวขนาดกลาง ปีกบนพื้นปิกสีเหลือง ชอบปิกสีดา บริเวณใกล้โคนปีกคู่หลัง มีแต้มขนาดใหญ่สีฟ้าอมม่วง ในเพศผู้ไม่มีจุดวงกลมบนแผ่นปีก ปีกล่างพื้นปิกเป็นสีน้ำตาล ขาคู่หน้าเล็กมาก ไม่ใช้ในการเดินหรือเกาะ จะใช้เพียงขาคู่กลางและคู่หลังเท่านั้น ตัวเต็มวัยมีปากแบบดูดกินโดยใช้วง

วงศ์ผีเสื้อขาหน้าคู่ NYMPHALIDAE

Junonia almana (Linnaeus, 1758)

ผีเสื้อแพนซีมยุรา

Peacock Pansy

ภาพ : อุเทน แสงตามุก

ลำตัวและปีกสีเหลืองส้ม ปีกมีลวดลายสีน้ำตาลดำ ปลายปีกมีรูปร่างเป็นเหลี่ยม จุดเด่นอยู่ที่ปีกหลังมีจุดตาขนาดใหญ่ เพศผู้คล้ายเพศเมียเป็นผีเสื้อที่หาง่าย มักพบในพื้นที่โล่งหรือป่าเสื่อมโทรม ตัวหนอนกินใบผักเป็ดน้ำ ต้อยติ่ง อังกาบ ข้าว หมอน้อย พบได้บ่อยในป่าโปร่ง ป่าละเมาะ สวนสาธารณะ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อสีน้ำเงิน LYCAENIDAE

ผีเสื้อสีน้ำเงิน

Blues and Judies

ภาพ : เรืองฤทธิ์ พรหมดำ

ผีเสื้อกลางวันอยู่ในวงศ์ผีเสื้อสีน้ำเงิน และผีเสื้อปีกกึ่งหุบ เนื่องจากมักเกาะหุบปีก อยู่บนหลัง แต่อาจจะกางแผ่หรือกึ่งหุบเพื่อผึ้งแดดเป็นระยะสั้นๆ ปีกด้านบนมักมีสีฉูดฉาด เช่น น้ำเงิน เขียว ส้ม ม่วง หรือขาว ค่อนข้าง ตัดกันกับสีด้านล่างของปีกซึ่งมีสีน้ำตาลอ่อน แต่มักด้วยสีขาวหรือดำเป็นส่วนใหญ่ ผีเสื้อหลายชนิดในวงศ์นี้มีตั้งหางหลายรูปแบบตั้งแต่ 1-3 หางสั้นยาวแตกต่างกัน ภาครัฐของผีเสื้อทั้งสองเพศเจริญดีและสามารถใช้เดินได้

วงศ์ผีเสื้อหางติ่ง PAPILIONIDAE

ผีเสื้อหางติ่งสะพายขาว

Papilio demolion demolion Cramer, [1776]

Banded Swallowtail

ภาพ : ปริญญา ภาวิคะนันท์

เป็นผีเสื้อกลางวันขนาดใหญ่ ตัวเต็มวัยมีปากแบบดูดกิน ปีกและลำตัวมีเกล็ดปกคลุมพื้นปีกสีดำ ปีกคู่แรกมีแถบพื้นผิวสีครีมวงรีรูปไข่เรียงต่อกันจากขอบปีกด้านในไปยังมุมปลายปีกหน้า ปีกคู่หลังมีแต้มสีขาวคล้ายรูปพระจันทร์เสี้ยว เรียงต่อกันตามขอบปีกด้านล่าง ขอบปีกด้านล่างของปีกคู่หลังยื่นยาวคล้ายหาง

วงศ์ผีเสื้อหางติ่ง PAPILIONIDAE

Pachliopta aristolochiae (Fabricius, 1775)

ผีเสื้อหางตุ้มจุดชมพู

Common Rose

ภาพ : อุเทน แสงดามุก

ลำตัวสีชมพู-แดง ปีกหน้าเป็นสีดำ มีเกล็ดสีเทาขอบเส้นปีกและครึ่งหนึ่งของเซลปีก ปีกหลังมีติ่งหาง พื้นปีกเป็นสีดำ ที่กลางปีกมีแถบสีขาว 5 แถบ ขอบปีกมีจุดสีชมพู 6 จุด เพศผู้มีลักษณะคล้ายเพศเมีย เป็นผีเสื้อที่หาได้ง่าย ตัวหนอนกินใบกระเช้าอุ้งทอง กระเช้ามีมด พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อขาหน้าฟู NYMPHALIDAE

Elymnias hypermnestra (Linnaeus, 1763)

ผีเสื้อหนอนมะพร้าว

Common Palmfly

ภาพ : อุเทน แสงดามุก

เป็นผีเสื้อที่เพศเมียและเพศผู้มีลักษณะต่างกัน เพศผู้มีสีน้ำตาลดำ ลวดลายที่ขอบปีกและปลายปีกสีฟ้า ส่วนเพศเมียปีกสีน้ำตาลส้ม ขอบปีกและปลายปีกสีดำ มีแถบสีขาวที่ปีกหน้าเป็นการเลียนแบบผีเสื้อหนอนในรักลายเสือเพื่อหลอกศัตรูให้เข้าใจผิด ตัวหนอนกินใบมะพร้าว หมาก หวาย ปาล์ม สาครู พบได้บ่อยป่าดงดิบ ป่าโปร่ง ป่าละเมาะ สวนมะพร้าว สวนสาธารณะ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อขาหน้าคู่ Nymphalidae

Lexias pardalis dirteana (Corbet, 1941)

ผีเสื้อขาหน้าคู่ธรรมดา เพศเมีย

Common Archduke

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวมีขนาดใหญ่ เพศเมียพื้นปีกบน เป็นสีน้ำตาลแต้มด้วยจุดสีเหลืองเรียงเป็น แถวทั่วปีก ปีกล่างคล้ายปีกบน เพศผู้ต่างจาก เพศเมีย พื้นปีกเป็นสีดำ ขอบปีกด้านข้างทั้งสองคู่มีสีฟ้าใกล้ขอบปีกนอกของปีกคู่หน้า มีจุดสีเหลืองประปราย ผีเสื้อชนิดนี้มักบินไม่ ไกล และจะย้อนกลับมาที่เดิม พบได้ทุกภาค ของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อหนอนกระทู้ Noctuidae

-

ผีเสื้อหนอนกระทู้

Noctuids Moth

ภาพ : จักรภัทร ตูลยพัชร

ลำตัวอ้วนป้อม มีขนาดกลาง ปีกคู่หน้า ค่อนข้างแคบกว่าปีกคู่หลัง ในระยะที่เป็นตัว เต็มวัยมีปากเป็นแบบดูดกิน มีปีก 2 คู่ ลำตัว ปีก ขา ปกคลุมไปด้วยเกล็ด ปีกมีสีทึบ เมื่อพับ ปีกลักษณะคล้ายหลังคา หนวดเป็นแบบเส้น ต้าย เป็นผีเสื้อที่หากินในเวลากลางคืน ชอบ เล่นแสงไฟ ในระยะที่เป็นตัวหนอนมีปากแบบ กัดกิน กัดกินใบและผลเป็นอาหาร

วงศ์ผีเสื้อหนอนกระทู้ **NOCTUIDAE**

Tinolius sp.

ผีเสื้อหนอนกินใบ

—

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ตัวหนอนมีขาจริง 3 คู่และขาเทียม 3 คู่ ซึ่งน้อยกว่าหนอนของผีเสื้อทั่วไป มีปากแบบกัดกิน เป็นหนอนผีเสื้อกลางคืน กัดกินใบเป็นอาหาร

วงศ์ผีเสื้อหนอนคืบ **GEOMETRIDAE**

Scopula sp.

ผีเสื้อหนอนคืบ

Geometrid Moth

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลำตัวขนาดเล็กจนถึงปานกลาง ปีกบาง 2 คู่ สีและลวดลายมักคล้ายกันทั้งสองปีก เวลาเกาะกับพื้นจะแผ่ปีกแบนราบกับบริเวณที่เกาะ ในระยะตัวหนอนมีขาอยู่ตอนปลายสุดทางหัวและทางท้าย เวลาเคลื่อนที่จึงใช้วิธีคืบไป จึงเรียกผีเสื้อในวงศ์นี้ว่า หนอนคืบ เป็นผีเสื้อที่บินค่อนข้างช้า

วงศ์ผีเสื้อหนอนคืบ GEOMETRIDAE

ผีเสื้อหนอนคืบ

Geometrid Moth

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

เป็นผีเสื้อกลางคืน ส่วนหัว ออก ท้องมีสีขาว ปีก 2 คู่ มีสีขาวย มีลายเส้นสีเทาทั่วทั้งปีก ขอบปีกคู่หลังยื่นเป็นมุมแหลม และมีจุดสีดำ ตรงปลายมุมแหลม มักเกาะกางปีกราบ คล้ายกับผีเสื้อมอธราบปีกแหลม มักเกาะตามใบไม้ หรือใต้ใบของพืชที่อยู่เดี่ยว ๆ เมื่อถูกรบกวน จะบินหนีเข้า ๆ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์ผีเสื้อหนอนหอย LIMACODIDAE หรือ EUCLEIDAE

ผีเสื้อหนอนร่าน

Nettles

ภาพ : จักรภัทร ตูลยพัชร

เป็นผีเสื้อกลางคืน ตัวหนอนมีลำตัวยาวประดับด้วยขนหนามเรียงเป็นแถว มักมีสีสดใสเป็นที่เตือนภัยถึงอันตราย ขนหนามเหล่านี้เมื่อตัวหนอนได้รับการรบกวนหรือถูกสัมผัส สามารถปล่อยพิษที่เก็บอยู่ที่ฐานขนออกมาซึ่งเป็นการป้องกันตัว เมื่อได้รับพิษ ที่ผิวหนังอาจเป็นผื่นคัน บวม จึงเป็นหนอนกลุ่มที่มีอันตรายมาก

วงศ์เพลี้ยกระโดด ACHILIDAE

เพลี้ยกระโดด

Achilid Planthopper

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

ตัวอ่อนของเพลี้ยกระโดด ระยะตัวอ่อนของแมลงชนิดนี้คล้ายตัวเตี้ยม้วน แต่ตัววัยบางอย่าง ยังไม่เจริญ ในระยะตัวเต็มวัยมีปีก 2 คู่ เมื่อเกาะกับที่จะพับปีกเก็บเป็นรูปหลังคาปิดลำตัวไว้ มีปากแบบเจาะดูด ดูดกินน้ำเลี้ยงจากพืชเป็นอาหาร มีพฤติกรรมชอบเกาะอยู่ตามเปลือกของต้นไม้ใหญ่ กลมกลิ้งไปกับเปลือกไม้

วงศ์เพลี้ยกระโดด DERBIDAE

เพลี้ยกระโดด

Derbid Planthopper

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

จงอยปากออกจากด้านท้ายของหัว ปากเป็นแบบเจาะดูด หนวดสั้นมากคล้ายขน อยู่ข้างของหัวใต้ตา รวมด้านหน้า ปีกมีลักษณะเป็นแผ่นบางยาวพื้นลำตัวชัดเจน มีเส้นปีก anal vein เห็นชัดเจน แต่ด้านท้ายของปีกคู่หลังไม่มีเส้นขวางปีกคล้ายร่างแห ขาเรียวยาว มี tarsi 3 ปล้องตอนปลาย tarsi ปล้องที่ 2 ของขาหลังเห็นเป็นรอยตัดและมีส่วนด้านใต้เป็น spine สีเข้มขนาดเล็ก 3 แถวหรือมากกว่ามักกินเชื้อราที่ขึ้นบนต้นไม้เป็นอาหาร

วงศ์เพลี้ยกระโดด ACHILIDAE

เพลี้ยกระโดด

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

เป็นแมลงขนาดเล็กถึงขนาดกลาง หนวดสั้นมากคล้ายขนอยู่ข้างของหัวได้ตารวม ด้านหน้า ปากเป็นแบบเจาะดูด ปีกมีลักษณะเป็นแผ่นบางยาวพ้นลำตัวชัดเจน มีเส้นปีก anal vein เห็นชัดเจน แต่ด้านท้ายของปีกคู่หลังไม่มีเส้นขวางปีกคล้ายร่างแห ขาเรียวยาว มี tarsi 3 ปล้อง ตอนปลาย tarsi ปล้องที่ 2 ของขาหลังเห็นเป็นรอยตัด มักกินเชื้อราที่ขึ้นบนต้นไม้เป็นอาหาร

วงศ์เพลี้ยกระโดด RICANIIDAE

เพลี้ยกระโดด

Ricaniid Planthopper

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

ตัวอ่อนของเพลี้ยในวงศ์ Ricaniidae เป็นแมลงขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ ปากเป็นแบบเจาะดูด ดูดกินน้ำเลี้ยงพืชเป็นอาหาร

วงศ์เพลี้ยสามเหลี่ยม RICANIIDAE

-

เพลี้ยสามเหลี่ยม

Ricaniid Planthopper

ภาพ : เรืองฤทธิ์ พรหมดำ

แมลงขนาดกลางจนถึงค่อนข้างใหญ่ มีปีกแบบ Tegmina เมื่อเกาะนิ่งพืดปีกจะแผ่กว้างไปทางด้านหลังมีปีก 2 คู่ มีปากแบบเจาะดูด ดูดกินน้ำเลี้ยงจากพืชเป็นอาหาร

วงศ์มวนนักกล้ำม COREIDAE

Riptortus linearis Fabricius, 1775

มวนถั่วเหลือง

Bean Bug

ภาพ : อัมพร พลับปลึง

ปีกเป็นแบบ hemelytron ปีกคู่หลังเป็นแผ่นบางตลอดทั้งปีก มีปากแบบเจาะดูด ลำตัวเรียวยาว femur ของขาคู่ที่ 3 ขยายใหญ่กว่าขาคู่อื่น ๆ เมื่อถูกรบกวนจะเคลื่อนไหวได้เร็ว ตัวเต็มวัยเพศเมียวางไข่เป็นฟองเดี่ยว ๆ บนใบพืช ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัย ดู กินยอดและฝักอ่อนของพืชตระกูลถั่ว

วงศ์มวนพิษฆาต REDUVIIDAE

มวนพิษฆาต

Assassin Bug

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร์

ลำตัวมีสีดำหรือน้ำตาล ส่วนหัวแคบและยาว จงอยปาก มี 3 ปล้อง และโค้งงอสอดเข้าไปในร่องใต้แผ่นแข็งของอกปล้องแรก ส่วนขอบของบริเวณกลางส่วนท้องกว้างออก ทำให้ส่วนปีกคลุมไม่มีติ มีหนวดยาวแบบเส้นด้าย มี 4 ปล้อง ปีกเป็นแบบ hemelytron ปีกคู่หลังเป็นแผ่นบางตลอดทั้งปีก มีปากแบบเจาะดูด ส่วนมากมีตาเดี่ยวสามารถพบได้ทั่วไปตามป่าธรรมชาติดูตกินของเหลวในตัวแมลงอื่นเป็นอาหาร

วงศ์มวนโล่ PENTATOMIDAE

มวนหน้ากาก

Catacanthus incarnatus (Drury, 1773)

Man-faced Bug

ภาพ : ปริญญา ภวังคะนันท์

ลำตัวขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ หนวดมี 5 ปล้องยาว ปากเป็นแบบเจาะดูดลำตัวมีสีส้มสดใส มีสีเหลืองแต้มด้วยจุดสีดำ แต่งแต้มบริเวณโคน ปีกคู่หน้า เนื้อปีกเป็นสองแบบอยู่ร่วมกัน เรียกปีกแบบนี้ว่า hemelytra มีการป้องกันตัวโดยการพ่นสารเคมีที่มีกรด และกลิ่นที่รุนแรงเพื่อขับไล่ศัตรู

วงศ์แมลงวันบ้าน MUSCIDAE

-

แมลงวันบ้าน

House Fly

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

แมลงวันบ้านเพศเมียมีส่วนท้องยาวกว่าแมลงวันบ้านเพศผู้ มีหนวดแบบ arista มีขนมากทั้งทางด้านบนและด้านล่างรวมถึงส่วนปลายของหนวด มีปีกแบบเนื้อเยื่อมองเห็นเส้นปีก (vein) ชัดเจน ปากเป็นแบบดูดกิน มีตาประกอบขนาดใหญ่มองเห็นชัด พบแมลงวันบ้านการกระจายตัวทุกพื้นที่

วงศ์แมลงวันปีกลาย PLATYSTOMATIDAE

-

แมลงวันปีกลาย

Platystomatid Fly

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ปีกเป็นแบบเยื่อบาง มีเส้นปีก anal vein เห็นชัดเจน ปากเจริญดี ลำตัวมีขนปกคลุม ตาเจริญดี ปากเป็นแบบชั้ดูด proboscis มีลักษณะอ้วนและสั้น มีปีก 1 คู่ ที่อกปล้องกลางปีกคู่หลังเสื่อมไปเหลือเป็นติ่ง ทำหน้าที่ในการทรงตัวขณะที่บินกินของเน่าเปื่อยเป็นอาหาร

วงศ์แมลงวันหัวบวบ ASILIDAE

แมลงวันหัวบวบ

Robber Fly

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ลักษณะเด่นของแมลงกลุ่มนี้คือ สันกะโหลกระหว่างตารวมเข้า หน้ามีขนมาก ออกป้อม ท้องยาวเรียวยาวด้านล่างและส่วนปลายค่อนข้างแหลม ลำตัวยาว มีขนทั่วตัว มีปากแข็งสำหรับดูดสามารถกินอาหารได้หลากหลายชนิดโดยเฉพาะแมลงกลุ่มอื่นๆตัวหนอนอยู่ในดิน กินซากเน่าเปื่อยเป็นอาหาร

วงศ์แมลงสาบป่า BLABERIDAE

แมลงสาบป่า

Onicosoma sp.

Cockroach

ภาพ : จักรภัทร ตูลยพัชร์

ลำตัวแบนรูปไข่ ส่วนหัวจะติดกับส่วนอกโดยมีส่วนคอเล็กๆ เชื่อมอยู่ แมลงสาบชนิดนี้ไม่มีปีก มีขา 3 คู่ ขาคู่หน้าเล็กกว่าขาคู่หลัง ขาของแมลงสาบเป็นขาวิ่ง จึงทำให้ แมลงสาบวิ่งได้เร็วมาก มีหนวดยาวเรียวยาวแบบเส้นด้าย 1 คู่ ปากมีลักษณะเป็นแบบกัดกินแมลงสาบสามารถกินอาหารได้ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ มักออกหากินในเวลากลางคืน

วงศ์ SPONGIPHORIDAE

Earwigs

แมลงหางหนีบ

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

แมลงขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ปลายส่วนของท้องมี cerci ที่มีลักษณะคล้ายคีมหรือปากคีบ มีปากแบบกัดกิน มีหนวดแบบเส้นด้าย โดยทั่วไปเพศเมียจะมีขนาดโตกว่าเพศผู้เล็กน้อย ปีกของตัวเต็มวัยสั้นมากคลุมส่วนท้องไม่มีติ เพศผู้จะมีปุ่มเล็กๆ ยื่นออกมาทางด้านในของแพนหาง ส่วนเพศเมียแพนหางจะเรียบ หลบซ่อนตัวอยู่ตามลำต้น หรือตามซอกดิน พื้นดินใต้เศษใบไม้ ส่วนใหญ่ออกหากินเวลากลางคืน

วงศ์ยุง CULICIDAE

Mosquito

ยุง

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

เป็นแมลงที่มีรูปร่างบาง มีปีก 1 คู่ (ปีกคู่ที่ 2 ลดรูปไปทำหน้าที่ในการทรงตัว) ปากเป็นแบบเจาะดูด ขายาว ลำตัวและปีกมีเกล็ด ยุงตัวผู้มีหนวดแบบพู่ขนนก ตัวเมียมีหนวดแบบ pilose ยุงบางชนิดเป็นพาหะนำโรค เช่น ยุงลาย เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก ยุงก้นปล่องเป็นพาหะนำโรคมาลาเรีย

วงศ์สามง่ามป่า MACHILIDAE

สามง่ามป่า

Jumping Bristletail

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร์

มีขนาดเล็กถึงปานกลาง ลำตัวยาว รูปร่างคล้ายทรงกระบอกมีลักษณะโค้งงอ ส่วนตา รวมมีขนาดใหญ่มองเห็นชัดเจน ส่วนปลายของ ลำตัวมีระยะยาค์ 3 แฉก ไม่มีปีก มีหนวดยาว 2 เส้น แบบเส้นด้าย มีเจริญเติบโตโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงรูปร่างโดยการลอกคราบ อาศัย ตามเปลือกไม้ ไต้กองใบไม้และไต่ก้อนหิน ที่ ค่อนข้างมืดและชื้น สามารถกระโดดและวิ่งได้ รวดเร็วมากชอบหากินตอนกลางคืน

วงศ์เหาเปลือกไม้ CAECILIUSDAE

เหาเปลือกไม้

Psocoptera sp.

Barklouse

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร์

เป็นแมลงขนาดเล็ก ความยาว ประมาณ 1-7 มม. มีหนวดยาวเรียบบางเส้น ด้าย 12-50 ปล้อง ปากแบบกัดกิน มี Clypeus มีขนาดใหญ่ ลำตัวอ่อน ปีกมีลักษณะเป็นเยื่อ บาง มีเส้นปีกพับปีกคลุมหลังคล้ายรูปหลังคา ขาเรียวยาวมี tarsi 2-3 ปล้อง ออกปล้องแรก มักมีขนาดเล็กกว่าปล้องอื่น อาศัยอยู่ตามเปลือก ไม้ ใบไม้ ขอนไม้ กินตะไคร่น้ำ เชื้อรา lichen พืช และวัสดุพืชต่างๆ เป็นอาหาร

บรรณานุกรม

- พิสุทธ์ เอกอำนวยการ. 2551. แมลงปีกแข็งในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัท อัมรินทร์
พรินตติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, กรุงเทพฯ. 495 หน้า.
- ภาควิชากีฏวิทยา. 2542. บทปฏิบัติการ กีฏวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไสว บุรณพานิชพันธุ์. 2544. อนุกรมวิธานแมลง. ภาควิชากีฏวิทยา คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 441 หน้า.
- องุ่น ลีวานิช. 2544. ผีเสื้อและหนอน . กองกึ่งและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร .
230 หน้า.
- Borror, D. J., Triplehorn, C. A. and Johnson, N. F. 1996. An Introduction to the Study
of Insects. 6th ed. Harcourt Brace college Publisher, New York, 875 p.
- CSIRO. 1991. The Insect of Australia. Second edition. Wilke and Co.Ltd. New York.
pp.348-356.
- Erwin. T. L. 1982. Tropical forest: their richness in Coleoptera and other arthropod
species. The Coleopterist Bulletin. 36(1): 74 - 75.
- Hölldobler, B. and Wilson, E.O. 1990. The Ants. Harvard University Press, Cambridge,
MA. 732 pp.
- Pinratana A.1981. Butterflies in Thailand, Vol. 4. The Viratham Press, Bangkok.
- Pinratana A.1985. Butterflies in Thailand. Vol. 5. The Viratham Press, Bangkok.
- Pinratana A.1992. Butterflies in Thailand. Vol. 1. The Viratham Press, Bangkok.
- Pinratana A.1996. Butterflies in Thailand. Vol. 3. The Viratham Press, Bangkok.
- Mayr, E. and Ashlock, P.D. 1991. Principles of Systematic Zoology. 2nd edition.
McGraw-Hill, Inc., New York. 475 p.
- Romoser, W.S. and Stoffolano, J.G.Jr. 1998. The Science of Entomology. 4 th
edition. McGraw-Hill, Boston. 605 p.
- Ross, H.H., Ross, C.A. and Ross, J.R.P. 1982. A Textbook of Entomology. 4 th edition.
John Wiley & Sons, Inc., New York. 666 p.

- Shattuck, S.O. 1999. Australian Ants: Their Biology and Identification. CSIRO publishing, Melbourne, Australia.
- Sornnuwat, Y., Vongkaluang, C., and Takematsu, Y. 2004. A Systematic Key to Termites of Thailand. *Kasetsart J. (Nat. Sci.)*. 38 : 349 – 368
- Stork, N. E. 1991. The composition of the arthropod fauna of Bornean lowland forest tree. *J. Trop. Ecol.* 7: 161–180.
- Sorpongpaisal, W. and Thanasinchayakul, S. 2006. Identification of some Stick and Leaf Insects (Order Phorida) in Thailand. *Kamphaengsean Acad.J.* 4(3): 18–32.

มดและปลวก (Ants and Termites)

ดร. นาวี หนูอนันต์ และอัมพร พลับพลึง

มดและปลวกเป็นแมลงในอันดับ Hymenoptera และ Isoptera ตามลำดับ โดยมดและปลวกจัดเป็นแมลงสังคมที่แท้จริง (Eusocial Insects) คือ ประชากรหลายช่วงอายุอยู่ร่วมกันภายในรัง มีการแบ่งเป็นวรรณะสามารถสืบพันธุ์ได้และสืบพันธุ์ไม่ได้ช่วยกันเลี้ยงดูตัวอ่อน

มดแต่ละชนิดประกอบด้วยวรรณะ (castes) ได้แก่ มดราชินี (queen) เป็นเพศเมียซึ่งสืบพันธุ์ได้ มีรูปร่างคล้ายมดงาน แต่มีขนาดใหญ่กว่าและมีปีก (รูปที่ 2) โดยมดราชินีจะสลัดปีกออกหลังจากออกมาภายนอกรังเดิม เพื่อผสมพันธุ์และสร้างรังใหม่ ทำหน้าที่ดูแลรังทั้งหมดและวางไข่ ขณะที่มดงาน (worker) เป็นเพศเมีย ซึ่งเป็นหมันและไม่มีปีก (รูปที่ 1) ทำหน้าที่

หาอาหารและป้องกันรัง และมดเพศผู้ (male) สามารถสืบพันธุ์ได้ มีขนาดเล็กกว่ามดงานและมีปีก ทำหน้าที่สืบพันธุ์เพียงอย่างเดียว

ลักษณะรูปร่างภายนอกแตกต่างจากปลวกคือ มดมีส่วนที่คอดหรือเอวระหว่างส่วนอกและท้อง ขณะที่ปลวกไม่มีเอว นอกจากนี้ลักษณะปีกของมดและปลวกในวรรณะสืบพันธุ์มีความแตกต่างกันคือ มดมีขนาดของปีกคู่หน้าและคู่หลังไม่เท่ากัน ขณะที่ปลวกมีขนาดของปีกคู่หน้าและคู่หลังเท่ากัน

การสำรวจเบื้องต้นด้านความหลากหลายของมดในพื้นที่อนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สันเขาคอหงส์ และน้ำตกโตนหญ้าปล้อง จังหวัดสงขลา จากการศึกษาของ จุฬาลักษณ์ (2552) นุชนก และอารียา (2553)

นุร์ฟารานี (2552) สุมิตรา (2554) สุรัสวดี (2554) ศุภฤกษ์ และคณะ (2550) และ Watanasit *et al.* (2005) ในช่วงปี 2548-2554 พบมดทั้งหมด 91 ชนิด ใน 39 สกุล และ 10 วงศ์ย่อย (ตารางที่ 1) โดยวงศ์ย่อยที่มีสัดส่วนของชนิดมากที่สุดคือ Formicidae (32 ชนิด) รองลงมาคือวงศ์ย่อย Myrmicinae (28 ชนิด) Ponerinae (17 ชนิด) และ Dolichoderinae (5 ชนิด) ตามลำดับ ขณะที่วงศ์ย่อย Aenictinae-Ectatomminae และ Pseudomyrmecinae พบจำนวนชนิดของมดเท่ากัน (2 ชนิด) และวงศ์ย่อยซึ่งพบจำนวนชนิดเพียง 1 ชนิด คือวงศ์ย่อย Amblyoponinae, Cerapachyinae และ Dorylinae

เมื่อพิจารณาจำนวนชนิดของมดในระดับสกุลพบว่ามดในสกุล

Polyrhachis พบจำนวนชนิดมากที่สุด (13 ชนิด) รองลงมาคือมดในสกุล *Camponotus* (11 ชนิด) *Pheidole* (7 ชนิด), *Crematogaster* (6 ชนิด) และ *Leptogenys* (4 ชนิด) ตามลำดับ ขณะที่มดในสกุล *Paratrechina*, *Monomorium*, *Pheidologeton*, *Tetramorium* และ *Pachycondyla* พบจำนวนชนิดของมดเท่ากัน (3 ชนิด) เช่นเดียวกับมดในสกุล *Aenictus*, *Technomyrmex*, *Gnamptogenys*, *Odontomachus*, *Odontopnera* และ *Tetraponera* ซึ่งพบจำนวนชนิดของมดเท่ากันคือ 2 ชนิด นอกจากนี้พบว่ามดจำนวน 23 สกุล พบเพียงชนิดเดียวเท่านั้น เช่น *Amblyopone*, *Cerapachys*, *Dolichoderus*, *Philidris* และ *Tapinoma* เป็นต้น

รูปที่ 1 โครงสร้างทั่วไปของมดงานสกุลมดตะนอย (*Tetraponera*)

มดเป็นแมลงในอันดับเดียวกับ ผีเสื้อ ต่อ และแตน (อันดับ Hymenoptera) และวงศ์ Formicidae ลำตัวของมดแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนหัว อก และท้อง หนวดเป็นแบบหักศอก (geniculate) ปากเป็นแบบกัดกิน (chewing type) และมีเหล็กไน (sting) บริเวณส่วนปลายของท้อง (รูปที่ 1) สำหรับป้องกันตัว ขณะที่มดหลายชนิดไม่มีเหล็กไน

ลักษณะของมดซึ่งแตกต่างจากแมลงอื่นๆ คือ มีเอว (waist or petiole) ซึ่งมีลักษณะเป็นปุ่ม (node) หรือก้าน (pedicel) ตั้งอยู่ระหว่างส่วนอกและท้อง โดยมดบางชนิดมีเอว 2 ปล้อง (รูปที่ 1) ขณะที่มดบางชนิดมีเอว 1 ปล้อง (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 ลักษณะของมดราชินีสกุลมดไม้ (*Camponotus*)

มดแต่ละชนิดประกอบด้วยวรรณะ (castes) ได้แก่ มดราชินี (queen) เป็นเพศเมียซึ่งสืบพันธุ์ได้ มีรูปร่างคล้ายมดงาน แต่มีขนาดใหญ่กว่าและมีปีก (รูปที่ 2) โดยมดราชินีจะสลัดปีกออกหลังจากออกมาภายนอกรังเดิม เพื่อผสมพันธุ์และสร้างรังใหม่ ทำหน้าที่ดูแลรังทั้งหมดและวางไข่ ขณะที่มดงาน (worker) เป็นเพศเมีย ซึ่งเป็น

หมันและไม่มีปีก (รูปที่ 1) ทำหน้าที่หาอาหารและป้องกันรัง และมดเพศผู้ (male) สามารถสืบพันธุ์ได้ มีขนาดเล็กกว่ามดงานและมีปีก ทำหน้าที่สืบพันธุ์เพียงอย่างเดียว

วงศ์ FORMICIDAE

Crematogaster sp.

มดกันรูปหัวใจ

ภาพ : วรพันธุ์ ภูมิณี เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ส่วนหัว ลำตัวและท้องสีดำ มีเอว 2 ปล้อง โดยส่วนท้องเมื่อมองจากด้านบนมีรูปร่างคล้ายรูปหัวใจ มดงานมีขนาดและรูปร่างหลายแบบ (polymorphism) มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังในรูกลวงของกิ่งไม้ เปลือกไม้ และลำต้น บริเวณไม้พื้นล่างจนถึงระดับเรือนยอดของต้นไม้ พบแพร่กระจายทั่วไปในทุกสภาพพื้นที่และพบทั่วประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Odontomachus rixosus Smith, 1857

มดกระโดดเหลือง

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดกลาง ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาลแดง มีเอว 1 ปล้อง ปลายส่วนท้องมีเหล็กไนสามารถต่อยทำให้เกิดอาการแพ้ได้ มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหาร และสร้างรังในดินซากใบไม้ และขอนไม้ผู้บริเวณพื้นป่า และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Pheidole sp.

มดคัน

ภาพ-เรื่อง : นาวี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ส่วนหัวลำตัว และท้องสีน้ำตาลแดง มีเอว 2 ปล้อง มดงานมีขนาดและรูปร่างสองแบบ (dimorphism) โดยมดงานที่ทำหน้าที่ป้องกันรังและศัตรูมีขนาดโตกว่ามดงานที่ทำหน้าที่หาอาหาร มดงานเดินหาอาหาร และสร้างรังในดิน ซากใบไม้ ขอนไม้ผุ ใต้ก้อนหิน บริเวณพื้นที่ป่า และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Oecophylla smaragdina (Fabricius, 1775)

มดแดง

Red Ant, Green Tree Ant ,Weaver Ant

ภาพ : วรพันธุ์ ภู่มณี เรื่อง : อัมพร พลับพลึง

กราม (mandible) มีฟัน 10 ซี่ หน่วยแบบ geneiculate มี 12 ปล้อง เอวมี 1 ปล้อง ส่วนท้องยกขึ้นเหนือส่วนอก มีขาเดิน ขาเรียว ยาวในวรรณะสืบพันธุ์มีปีกแบบใส ลำตัวมักมีสีเขียวและมีขนาดใหญ่กว่าวรรณะอื่น มดชนิดนี้มีการสร้างรังที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือมดงานจะต่อตัวกันเพื่อตั้งใบไม้มาติดกัน และเชื่อมใบไม้ด้วยสารจากส่วนท้องของตัวอ่อนให้เชื่อมกัน และปล่อยกรด Formic เพื่อขับไล่ศัตรู เป็นสัตว์กินเนื้อ

วงศ์ FORMICIDAE
Tetraponera attenuata (Smith, 1877)

มดตะนอยดำใหญ่

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดกลาง ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีดำ มีเอว 2 ปล้อง โดยส่วนเอวมีลักษณะค่อนข้างเรียวยาว ตารวมมีขนาดใหญ่และปลายส่วนท้องมีเหล็กไนสามารถต่อยทำให้เกิดอาการแพ้ได้ มดงานมีขนาดและรูปร่างหลายแบบ (polymorphism) มดงานเดินหาอาหาร และสร้างรังในรูกลวงของกิ่งไม้ เปลือกไม้ และลำต้น บริเวณไม้พื้นล่างจนถึงระดับเรือนยอดของต้นไม้พบแพร่กระจายทั่วไปในทุกสภาพพื้นที่ และพบทั่วประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE
Aenictus laeviceps (Smith, 1857)

มดทหารอกเรียบ

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดกลาง ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาล มีเอว 2 ปล้อง ปลายส่วนท้องมีเหล็กไนสามารถต่อยทำให้เกิดอาการแพ้ได้ มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหาร และสร้างรังที่ไม้ถาวร โดยมดงานรวมกลุ่มกันเป็นกองทัพโจมตีหรือบุกรุกรังของมดหรือแมลงชนิดอื่นๆ ซึ่งอาศัยในบริเวณพื้นป่าจนถึงระดับไม้พื้นล่าง และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Anoplolepis gracilipes (Smith, 1857)

มดน้ำหวาน มดน้ำผึ้ง

ภาพ-เรื่อง : นาวี ทนุอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดปานกลาง ส่วนหัวและลำตัวสีน้ำตาลแดง ส่วนท้องสีดำ มีเอว 1 ปล้อง มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังบริเวณพื้นดินในดิน ขอนไม้ผุ และไม้พื้นล่าง พบแพร่กระจายทั่วไปในพื้นที่ที่มีการรบกวนจากกิจกรรมมนุษย์สูง สามารถเข้ามาอาศัยในอาคารบ้านเรือนและก่อความรำคาญกับมนุษย์ และพบทั่วประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Catalacus granulatus (Latreille, 1802)

มดปล้องไผ่ธรรมดา

ภาพ-เรื่อง : นาวี ทนุอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ส่วนหัวลำตัว และท้องสีดำ มีเอว 2 ปล้อง มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหาร และสร้างรังในรูกลวงของกิ่งไม้ เปลือกไม้และลำต้น บริเวณไม้พื้นล่างจนถึงระดับเรือนยอดของต้นไม้ พบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Pachycondyla astuta Smith, 1858

มดปุยฝ้ายป่า

—

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดค่อนข้างโต ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาลดำ มีเอว 1 ปล้อง ปลายส่วนท้องมีเหล็กในสามารถต่อยทำให้ เกิดอาการแพ้ได้ มดงานมีขนาดและรูปร่าง แบบเดียว (monomorphism) มดงานมัก เดินหาอาหารเดี่ยวๆ และสร้างรังในดิน ซาก ใบไม้ และขอนไม้ผุ บริเวณพื้นป่า และพบแพร่ กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Dorylus laevigatus (Smith, 1857)

มดเสี้ยนดินทุ่ง

—

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดกลางส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาลแดง มีเอว 1 ปล้อง มดงาน มีขนาดและรูปร่างหลายแบบ (polymorphism) มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังในดิน และ ขอนไม้ผุ บริเวณพื้นป่า และพบแพร่กระจาย ทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Camponotus gigas (Latreille, 1802)

มดไมยักษ์ มดตะลานยักษ์ปีกซีใต้

ภาพ-เรื่อง : นาวี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยส่วนหัวและอกสีดำ ส่วนท้องสีน้ำตาลแดง มีเอว 1 ปล้องมดงานมีขนาดและรูปร่างหลายรูปแบบ (polymorphism) มดงานเดินหาอาหารบริเวณพื้นป่าจนถึงระดับไม้พื้นล่าง สร้างรังในขอนไม้ผุ พบแพร่กระจายในพื้นที่ที่มีความชื้นค่อนข้างสูงและมีการรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ต่ำ ในประเทศไทยพบแพร่กระจายเฉพาะในภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงไปจนถึงประเทศมาเลเซีย

วงศ์ FORMICIDAE

Polyrhachis illaudata Walker, 1859

มดหนามหีบทองแหลม

ภาพ : จักรภัทร ตูลยพัชร เรื่อง : อัมพร พลับพลึง

ปากมีกรามขนาดใหญ่ หนวดมี 11 ปล้อง เป็นแบบ geniculate ออกมีรูปร่างแบน และอกปล้องแรกมีมุมหยักแหลมด้านบน เอวมี่หนาม 2 คู่ ส่วนท้องกลมมน ส่วนใหญ่มีสีเทาเข้มถึงดำ มีขนสีทองปกคลุมทั้งตัว

วงศ์ FORMICIDAE

Acropyga acutiventris Roger, 1862

มดหัวละม้ายท้ายใหญ่

-

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดค่อนข้างเล็ก ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาลแดงมีเอว 1 ปล้อง มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังในดิน ซากใบไม้ และขอนไม้ผุ บริเวณพื้นป่า และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Polyrhachis amata (Le Guillou, 1842)

มดเอวหนามกระทิงดำ

-

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดปานกลาง ส่วนหัว และลำตัว สีดำ ส่วนท้องสีดำหรือน้ำตาลแดง มีเอว 1 ปล้อง โดยเอวมักมีลักษณะเป็นหนาม มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหารบริเวณ ขอนไม้ผุ ไม้พื้นล่างจนถึงระดับเรือนยอดของ ต้นไม้ สร้างรังโดยนำเส้นใยที่ผลิตจากตัวอ่อน มาเชื่อมต่อกับเศษซากพืช พบแพร่กระจายทั่วไปในทุกสภาพพื้นที่ และพบทั่วประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Polyrhachis proxima Roger, 1863

มดเอวหนามทองงาม

ภาพ-เรื่อง : นาวี ทุนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดปานกลาง ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีทองและมีขนสีทองปกคลุม มีเอว 1 ปล้อง โดยเอวมี่ลักษณะเป็นหนาม มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหารบริเวณขอนไม้ ไม้พื้นล่างจนถึงระดับเรือนยอดของต้นไม้ สร้างรังโดยนำเส้นใยที่ผลิตจากตัวอ่อนมาเชื่อมต่อกับเศษซากพืช พบแพร่กระจายทั่วไปในทุกสภาพพื้นที่ และพบทั่วประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Odontoponera denticulata (Smith, 1858)

มดไ้ชิ้นดำ

ภาพ-เรื่อง : นาวี ทุนอนันต์

เป็นมดที่มีขนาดกลาง ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีดำปนน้ำตาล มีเอว 1 ปล้อง ปลายส่วนท้องมีเหล็กในสามารถย่อยทำให้เกิดอาการแพ้ได้ มดงานมีขนาดและรูปร่างแบบเดียว (monomorphism) มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังในดิน บริเวณพื้นป่า และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

วงศ์ FORMICIDAE

Oligomyrmex sp.

—

—

เป็นมดที่มีขนาดเล็กที่สุดในประเทศไทย ส่วนหัว ลำตัว และท้องสีน้ำตาลแดง มีเอว 2 ปล้อง มดงานมีขนาดและรูปร่างสองแบบ (dimorphism) โดยมดงานที่ทำหน้าที่ป้องกันรังและศัตรูมีขนาดโตกว่ามดงานที่ทำหน้าที่หาอาหาร มดงานเดินหาอาหารและสร้างรังในดิน ซากใบไม้ ขอนไม้ผู้ ได้ก่อนหิน บริเวณพื้นป่า และพบแพร่กระจายทั่วไปในประเทศไทย

ภาพ-เรื่อง : นารี หนูหนันต์

วงศ์ TERMITIDAE

—

ปลวก

Termite

มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง หัวยื่นขึ้นไปทางด้านหน้า มีหนวดแบบสร้อยลูกปัด มีปากแบบกัดกิน ขามี Tarsi 4 ปล้อง ปลวกในวรรณะนี้ไม่มีปีก มีปากยื่นแหลมออกไปทางด้านหน้า เรียก วรรณะนี้ว่า nasutus มีลักษณะหัวแหลมสามารถปล่อยสารพิษสีขาวข้นคล้ายน้ำยางเพื่อขับไล่ศัตรู ทำรังอยู่บนต้นไม้และขอนไม้

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร เรื่อง : อัมพร พลับพลึง

วงศ์ TERMITIDAE

Termes gilvus

ปลวก

Termite

ปลวกวรรณะทหาร ส่วนหัวและกรามมีขนาดใหญ่มาก ทำหน้าที่ป้องกันรักษารังจากอันตรายต่างๆ

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร เรื่อง : อัมพร พลับพลึง

วงศ์ TERMITIDAE

-

ปลวก

Termite

ปลวกวรรณะทหาร ส่วนหัวและกรามมีขนาดใหญ่มาก และวรรณะ *Nasutus nasutus* มีลักษณะหัวแหลมสามารถปล่อยสารพิษสีขาวข้นคล้ายน้ำยางเพื่อขับไล่ศัตรู

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร เรื่อง : อัมพร พลับพลึง

บรรณานุกรม

- จุฬาลักษณ์ ด่วนข้า. 2552. รูปแบบการสร้างรังของมดบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา. โครงการงานทางชีววิทยา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นุชนก ชัยศิริ และอารีญา หล้าบัก. 2553. การแพร่กระจายของมด (Hymenoptera: Formicidae) ตามแนวตั้ง บริเวณสันเขาคอหงส์ จังหวัดสงขลา. โครงการงานทางชีววิทยา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นุรพารานี ดอเลาะ. 2552. ความหลากหลายของมดระดับพื้นดินในพื้นที่อนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา. โครงการงานทางชีววิทยา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุมิตรา ดำเนียม. 2554. ความมากชนิดและรูปแบบการสร้างรังของมดสกุล *Polyrhachis* F. Smith, 1857 (Formicidae: Formicinae) ในบริเวณเขาคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. โครงการงานทางชีววิทยา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุรัสวดี ข้าเพชร. 2554. ความมากชนิดและรูปแบบการสร้างรังของมดในวงศ์ย่อย Ponerinae บริเวณพื้นที่อนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสันเขาคอหงส์ จังหวัดสงขลา. โครงการงานทางชีววิทยา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศุภฤกษ์ วัฒนสิทธิ์ อธิราช หนูสีดา และธัญลักษณ์ ตะโกตี. 2550. ความหลากหลายของมดบนร่มไม้ในพื้นที่อนุรักษ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา. ว.สงขลานครินทร์ วทท., 29(2): 307-320.
- Watanasit, S., Noon-anant, N. and Binnima, N. 2005. Preliminary survey of ants at reserve area of Prince of Songkla University, Songkhla Province, Southern Thailand. Songklanakar J. Sci Technol., 27(1): 39-49.

ทบทวนความจำ ใครเป็นใคร ?

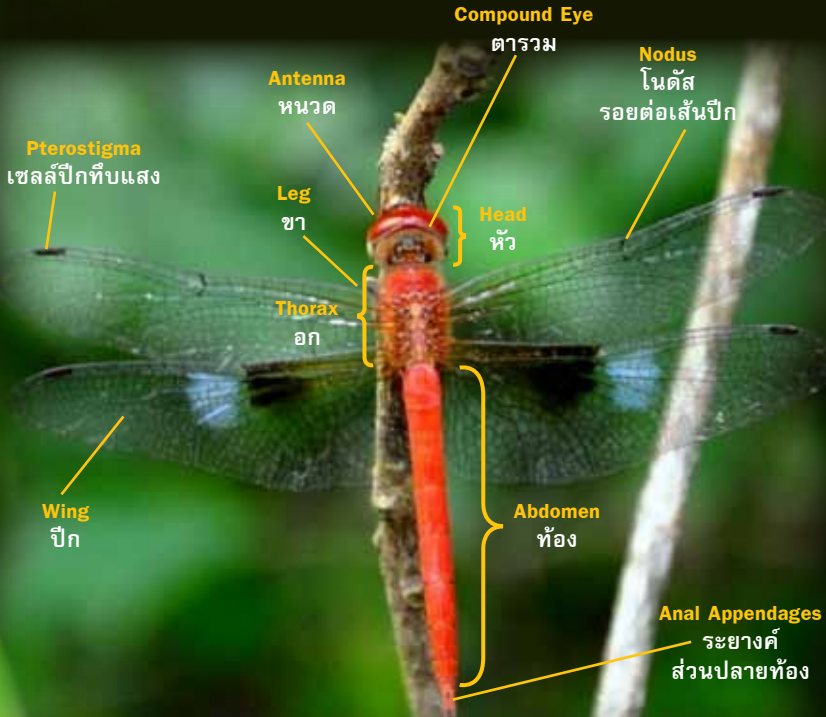

แมลงปอ (Dragonfly)

วุฒิพร กักดี อภัย จันทชูโต และอัมพร พลับพลึง

แมลงปอ เป็นแมลงที่จัดอยู่ในไฟลัม อาร์โทรโปดา (Phylum Arthropoda) ลักษณะเด่นของแมลงกลุ่มนี้ คือ มีตาขนาดใหญ่อยู่ที่ส่วนหัว ปากมีเขี้ยวเพื่อกัดกินสัตว์อื่น มีขา 3 คู่ และมีปีก 2 คู่อยู่บริเวณส่วนอก ปีกเป็นแบบเยื่อบาง ส่วนท้องจะมีวิหะในการหายใจ และวิหะจะเพศ การเจริญเติบโตของแมลงปอเป็นแบบไม่สมบูรณ์ (Incomplete metamorphosis) คือไม่มีระยะดักแด้ และระยะตัวอ่อนจะอาศัยอยู่ในน้ำ (naiads) ในระยะตัวเต็มวัยออกบินหากินและผสมพันธุ์บนบก หลังจากนั้นตัวเมียจะวางไข่โดยดำน้ำหรือใช้ระยางค์ส่วนปลายท้อง

แทงลงไปในน้ำ แล้ววางไข่ติดกับพืชน้ำ เมื่อฟักเป็นตัวจะมีลักษณะแตกต่างไปจากตัวเต็มวัย คือไม่มีปีก อาศัยอยู่ในน้ำ จับสัตว์น้ำเล็กๆ กินเป็นอาหาร มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ตัวโม่” แมลงปอเป็นสัตว์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ กินแมลง เช่น ยุง แมลงวัน, ตัวต่อ, ผีเสื้อ เป็นต้น เป็นอาหาร มีประโยชน์ในการควบคุมทางชีวภาพ และมันสามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี เพราะแมลงปอจะหายไปถ้าน้ำเริ่มเน่าและสกปรก แมลงปอจัดเป็นแมลงโบราณที่ถือกำเนิดมาตั้งแต่ 320 ล้านปีก่อน

ภาพประกอบ อวัยวะภายนอกของแมลงปอ

ในยุคคาร์บอนิเฟอรัสปัจจุบันแมลงปอแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มแมลงปอบ้าน (Dragonflies) และแมลงปอเข็ม (Damselflies) โดยทั่วโลกมีการค้นพบแมลงปอแล้ว มากกว่า 5,900 ชนิด ในประเทศไทย มากกว่า 295 ชนิด และบริเวณพื้นที่เขาคอหงส์พบแมลงปอประมาณ 31 ชนิด ดังนี้

วงศ์แมลงปอเข็ม COENAGRIONIDAE

Agriocnemis pygmaea (Rambur, 1842)

แมลงปอเข็มแคะธรรมดา

Wandering Midget, Pygmy Wisp

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มที่เล็กที่สุดในโลก เพศผู้ ออกสีเขียวคาดดำ ด้านบนของส่วนท้องมีสีด้ายกเว้นปลายท้องมีสีส้ม เพศเมียคล้ายกับเพศผู้ ตัวเต็มวัยในระยะแรกมีสีแดง และเปลี่ยนเป็นสีเขียวเมื่ออายุมากขึ้น พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอเข็ม CHLOROCYPHIDAE

Heliocypha biforata (Selys, 1859)

แมลงปอเข็มหน้าตกลิ้นงวงม่วง
แมลงปอเข็มนาคปลายลาย

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มขนาดเล็ก เพศผู้ ออกสีฟ้าลายดำ ออกด้านบนมีแถบสีชมพู ส่วนเซลล์ปีกทึบแสงมีสีเข้ม ภายในพื้นปีกมีแถบสีชมพูม่วงสะท้อนแสง ท้องสีดำ ข้างท้องมีจุดสีฟ้าขนาดเล็ก เพศเมียคล้ายออกคล้ายกับเพศผู้แต่มีสีเหลือง ท้องสีดำลายเหลือง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติพื้นที่อนุรักษ์เขาคอหงส์และบริเวณสำนักวิปัสณาธรรมโชติ

วงศ์แมลงปอเข็ม MEGAPODAGRIONIDAE

Rhinagrion viridatum Fraser, 1938

แมลงปอเข็มภูเขาท้องจุดเขียว

-

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มขนาดเล็ก บริเวณส่วนท้องด้านบนปล้องที่ 3-4 มีจุดสีเขียวอมฟ้า ปล้องที่ 5-6 สีดำ ปล้องที่ 7-9 สีเหลืองส้ม ส่วนท้องด้านล่างปล้องที่ 8-9 สีน้ำตาลถึงดำ รยางค์ปลายท้องมีสีดำ ปลายสุดเป็นสีส้ม เพศเมียมีลักษณะคล้ายกับเพศผู้แต่มีขนาดใหญ่กว่า มักพบเกาะตามใบไม้หรือกิ่งไม้เหนือหรือข้างลำธาร พบในภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เขาคอหงส์ พบบริเวณเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติพื้นที่อนุรักษ์เขาคอหงส์

วงศ์แมลงปอเข็ม PLATYCNEMIDAE

Copera vittata (Selys, 1863)

แมลงปอเข็มยาวขาสาม

Blue Bush Dart, Variable Featherlegs

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มขนาดเล็ก เพศผู้ ตัวเต็มวัยระยะแรกสีขาวยาวตา ออมีจุดสีขาวกระจายทั่ว และเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมเขียวเมื่อโตเต็มที่ ขาสีเหลืองส้ม และส้มเข้มเมื่อโตเต็มที่ ส่วนท้องด้านบนปล้องที่ 9-10 มีแต้มสีขาว รยางค์ส่วนปลายท้องสีขาว คู่บนสั้นกว่าคู่ล่าง เพศเมีย มีสีชมพูหรือเหลืองขึ้นอยู่กับอายุ ลายคล้ายกับเพศผู้ ส่วนท้องด้านบนปล้องที่ 9 มีลายสีขาวรูป “T” หรือ “I” พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พบบริเวณเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติพื้นที่อนุรักษ์เขาคอหงส์

วงศ์แมลงปอเข็ม COENAGRIONIDAE

Ceragrion auranticum Fraser, 1922

แมลงปอเข็มสีพื้นเขียวส้ม

Orange-tailed Sprite

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มขนาดกลาง เพศผู้ ออกสีเขียว ส่วนเซลล์ปีกทึบแสงมีสีแดง ส่วนท้องสีแดง เพศเมีย มีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ แต่สีซีดกว่า ปลายส่วนท้องด้านบนมีแถบสีดำ มักพบตามแหล่งน้ำนิ่งทั่วไป พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในภาคกลาง พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอเข็ม COENAGRIONIDAE

Ceragrion cerinorubellum (Brauer, 1865)

แมลงปอเข็มสีพื้นฟ้าแดง

Bi-colored Damsel, Painted Waxtail, Ornate Coraltail, Orange-tailed Marsh

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเข็มขนาดกลาง เพศผู้ ออกสีฟ้าแกมเขียว ส่วนเซลล์ปีกทึบแสงมีสีดำ ส่วนท้องสีดำ ยกเว้นท้องปล้องแรกและปล้องสุดท้ายมีสีแดง เพศเมียมีลักษณะคล้ายเพศผู้ มักพบตามแหล่งน้ำนิ่ง พบมากในภาคตะวันออก เชียงเหนือ (เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ) ภาคกลาง (นครนายก) ภาคตะวันออก (ชลบุรี จันทบุรี) และภาคใต้ (ระนอง พังงา ภูเก็ต สงขลา นราธิวาส) ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Acisoma panorpoides Rambur, 1842แมลงปอบ้านกันกระเปาะ, แมลงปอบ้านกัน
กระเปาะสีฟ้า, แมลงปอบ้านกันปอง**Grizzled Pintail**

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดเล็ก เพศผู้ ออกสีฟ้าลายสีดำ ท้องสีฟ้าลายดำ ส่วนต้นท้องพอง ออกคล้ายกระเปาะ และเล็กลงส่วนท้องช่วงกลางจนถึงปลายท้อง รยางค์ส่วนปลายของปล้องท้องสีขาวนวล เพศเมีย มีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ แต่มีสีน้ำตาลอมเหลือง มักพบเกาะตามพืชน้ำใกล้หรือเหนือแหล่งน้ำนิ่ง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Pseudothemis jorina Förster, 1904

แมลงปอบ้านโคนท้องขาว

**Yellow-banded Skimmer,
Banded Skimmer**

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ออกมีสีน้ำตาลเข้มหรือดำ ส่วนเซลล์ปีกทึบแสง มีสีดำ ส่วนท้องสีดำแต่ช่วงต้นของส่วนท้องมีแถบสีเหลืองหรือขาว รยางค์ส่วนปลายท้องสีดำ เพศเมีย มีลักษณะคล้ายกับเพศผู้แต่สีอ่อนกว่า พบในแหล่งน้ำนิ่งโดยมักจะบินมากกว่า เกาะ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ช่วงเดือนมกราคม-มีนาคมพบมากในภาคใต้ ส่วนภาคอื่นๆ พบในช่วงมีนาคม-ธันวาคม พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Tholymis tillarga (Fabricius, 1798)

แมลงปอบ้านจุดสีน้ำตาลขาว

White-barred Duskhawk

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ตัวเต็มวัยในระยะแรก ออกและท้องมีสีเหลืองซีดเหมือนเพศเมีย และจะกลายเป็นสีแดงเมื่อโตเต็มที่ จุดสีน้ำตาลและสีขาวบริเวณพื้นปีกคู่หลังสีจะเข้มขึ้นเมื่อโต เพศเมีย มีสีเหลือง มีจุดสีน้ำตาลบนพื้นปีกคู่หลัง มักออกหากินตอนช่วงเช้าตรู่และพระอาทิตย์ใกล้ตกดิน หรือช่วงที่มีฟ้าครีมี มักบินวนหลายรอบก่อนจะเกาะพักตามกิ่งไม้หรือใบหญ้าข้างแหล่งน้ำ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Tyriobapta torrida Kirby, 1889

แมลงปอบ้านต่อมลายู

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ตัวและท้องมีสีฟ้าหม่น โคนปีกหลังมีแถบสีเข้ม รยางค์ปลายท้องสีดำ เพศเมีย ออกมีสีเหลืองแกมน้ำตาล ท้องมีสีดำคาดเหลือง มักเกาะในแนวตั้งตามลำต้นของต้นไม้ พบตามข้างลำธารในป่าดิบ พบมากในภาคใต้ของประเทศไทยตลอดทั้งปี และในบางพื้นที่ของประเทศ พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติพื้นที่อนุรักษ์เขาคอหงส์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE *Trithemis pallidinervis* (Kirby, 1889)
แมลงปอบ้านไตรมิตรชายาว **Dancing Dropwing, Long Legged Marsh Glider**

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ตัวและอกมีสีเหลืองคาดด้วยเส้นสีเขียว และจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเมื่ออายุมาก โคนปีกมีสีเหลืองทั้งสองปีก ท้องมีสีเหลืองสลับกับสีเขียว มีเซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีน้ำตาลเข้ม เพศเมียมีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ มักยกปีกขึ้นเล็กน้อยเวลาเกาะ และเกาะตามยอดหรือกิ่งไม้ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคองส์บริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE *Trithemis aurora* (Burmeister, 1839)
แมลงปอบ้านไตรมิตรผู้ม่วง **Crimson Marsh Glider, Crimson Dropwing, Red Top Skimmer, Down Dropwing**

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดเล็ก ตัวเต็มวัยระยะแรกเพศผู้มีสีเหลืองคล้ายกับเพศเมีย และเปลี่ยนเป็นสีชมพูอมม่วงเมื่อโตเต็มที่ ออกเป็นสีชมพูอมม่วงและคาดด้วยเส้นสีดำ โคนปีกทั้งสองปีกมีสีเขียว เส้นปีกมีสีชมพู เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีดำ ท้องสีชมพูอมม่วง เพศเมีย มีสีเหลือง ออกมีลายเส้นสีเขียวคาด ท้องมีสีเหลืองสลับดำ อยู่บริเวณลำธาร พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคองส์พบได้ที่ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Potamarcha congener (Rambur, 1842)

แมลงปอบ้านทุ่งชนเทา

—

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ตัวเต็มวัยระยะแรก ออกมีสีเหลืองมีลายสีน้ำตาลเข้ม มีเซลล์ปีกสีน้ำตาลเข้ม ท้องสีเหลืองคาดสีน้ำตาลเข้ม ออกและโคนท้องจะขนสีฟ้าขึ้นปกคลุมเมื่อโตเต็มที่ เพศเมีย มีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ พบในพื้นที่ราบลุ่มใกล้กับแหล่งน้ำนิ่ง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะช่วงปลายฤดูฝน พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Crocothemis servilia (Drury, 1773)

แมลงปอบ้านป่อ

Oriental Scarlet

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ออกและท้องมีสีแดง โคนปีกมีแถบสีเข้ม ช่วงโคนท้องป่องคล้ายกระเปาะ กลางท้องด้านบนมีเส้นสีดำลากยาวตามความยาวท้อง รยางค์ปลายท้องมีสีแดง เพศเมีย มีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ แต่มีสีเหลือง พบตามแหล่งน้ำในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Brachythemis contaminata (Fabricius, 1793)

แมลงปอบ้านผู้ปีกเปื้อนสีส้ม

Ditch Jewel, Asian Groundling,
Asian Amberwing, Orange Skimmer

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดเล็ก เพศผู้ ออกสีเหลืองส้ม บริเวณกลางปีกใสมีแถบสีส้ม เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีส้ม ท้องสั้นมีสีส้ม รยางค์ปลายท้องเป็นสีอ่อน เพศเมียมีลักษณะคล้ายเพศผู้ แต่มีสีเหลือง และบริเวณกลางปีกไม่มีแถบสีส้ม พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Cratilla lineata calverti Förster, 1903แมลงปอบ้านรี
แมลงปอบ้านแม่กางเขนยาว

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ออกสีดำสลับกับแถบสีเหลืองขนาดเล็ก ด้านหน้าอกมีแถบสีเหลืองอยู่ตรงกลาง ปีกใส ส่วนท้องมีสีดำ ตรงกลางท้องมีขีดสีเหลืองเรียงเป็นเส้นยาวสองเส้น ด้านข้างในแต่ละปล้องมีขีดสีเหลือง เพศเมีย มีสีและลายคล้ายกับเพศผู้ แต่ท้องหนากว่า มักเกาะบนกิ่งไม้แห้งหรือใบไม้ที่ไม่สูงจากพื้นมากนัก และอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์บริเวณน้ำตกโดนหญ้าปล้อง และ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Rhythemis plutonia Selys, 1883

แมลงปอบ้านไร่ปลายปีกใส

Greater Blue Wing

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านมีขนาดค่อนข้างใหญ่ เพศผู้ ลำตัวและท้องสีดําเหลือบเขียว ปีกสีดํา ปลายปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีดํา ส่วนล่างของปีกคู่บนและบนกลางปีกคู่ล่างมีสีเหลือบเขียว-ฟ้า ส่วนล่างของปีกคู่ล่างมีสีเหลือบส้มหรือแดง เพศเมีย มีลักษณะคล้ายเพศผู้ ยกเว้นโคนปีกหลังที่มีสีเหลือบเขียวฟ้า ไม่มีสีแดง ขณะบินคล้ายผีเสื้อ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่ และในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Rhythemis phyllis (Sulzer, 1776)

แมลงปอบ้านไร่ปีกทอง

Common Plain Skimmer, Batik Glider, Yellow-barred Flutterer

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ลำตัวและท้องมีสีดํามันวาว ปีกคู่บนใส เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีดํา nodus และปลายปีกมีสีดํา โคนปีกคู่หลังมีแถบสีเหลืองสลับดํา ปลายปีกดํา เพศเมียมีลักษณะคล้ายกับเพศผู้ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่ และใน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Brachydiplax chalybea Brauer, 1868

แมลงปอบ้านสีตะกั่วทุ่งนา

Blue Dasher, Greater Grey Skimmer

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง ส่วนนอกด้านหน้าและด้านบนมีสีขาว ด้านข้างมีสีน้ำตาลอมแดง ปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีดำ ส่วนท้องเป็นสีขาวยกเว้นปลายสุดเป็นสีดำ อยู่บริเวณแหล่งน้ำนิ่งทั่วไป พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์ พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Orthetrum chrysis (Selys, 1891)

แมลงปอบ้านเสือแดงเลือดนก

Spine-tufted Skimmer

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง ส่วนนอกสีส้มเข้ม ปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีดำ ส่วนท้องสีแดงสด บริเวณท้องปล้องที่ 2 จะมีพู่ขนความคล้ายคลึงกับ *Orthetrum testaceum* (Burmeister, 1839) แต่อกมีสีเข้มกว่า พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พบมากในฤดูฝน พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ทั่วไปโดยเฉพาบริเวณที่พักบุคลากร

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Orthetrum sabina (Drury, 1773)แมลงปอบ้านเลื้อยเขียว
แมลงปอบ้านเลื้อยธรรมดา**Slender Skimmer**

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดค่อนข้างใหญ่ ออกสีเขียวแถบดำ ปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงมีสีจาง ท้องผอมเรียว และป่องบริเวณปลายท้อง สีเขียวสลับดำ รยางค์ปลายท้องสีขาว เพศเมียคล้ายเพศผู้ อยู่บริเวณพื้นที่ราบลุ่มและในป่าโล่งแจ้ง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Orthetrum testaceum (Burmeister, 1839)แมลงปอบ้านเลื้อยวงสาย
แมลงปอบ้านเลื้อยป้อม**Orange Skimmer, Scarlet Skimmer**

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง ออกสีส้มเข้ม ปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงมีสีดำ ท้องสีส้ม คล้ายกับแมลงปอบ้านเลื้อยแดงเลือดนก (*Orthetrum chrysis* (Selys, 1891)) แต่สีส้มสว่างกว่า และส่วนท้องปล้องที่ 2 ไม่มีพู่ขนปรากฏ เพศเมียมีลักษณะคล้ายกับเพศผู้แต่มีสีเหลือง พบมากในภาคใต้ และพบบ้างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณที่พักอาศัยบุคคลากรสวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Neurothemis fulvia (Drury, 1773)

แมลงปอบ้านใหม่กลม

Fulvous Forest Skimmer, Russet Percher, Cleartip Widow

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ออกและท้องมีสีแดง ปีกมีแถบสีแดงคลุมเกือบทั้งปีก ส่วนปลายปีกใสเป็นวงกลม รางค์ปลายท้องสีแดง เพศเมีย ออกและท้องมีสีเหลือง ปีกมีแถบสีน้ำตาลเหลืองคลุมหรือน้ำตาลแดงคลุมเกือบทั้งปีก ส่วนปลายปีกใส มักเกาะบริเวณข้างลำธารที่แสงแดดส่องถึง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์บริเวณที่พักอาศัยบุคคลากร อ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Neurothemis fluctuans (Fabricius, 1793)

แมลงปอบ้านใหม่เฉียง

Common Parasol

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศผู้ ออกสีน้ำตาลแดง ปีกมีสีน้ำตาลแดงคลุมเกือบทั้งปีก ปลายปีกใส เซลล์ปีกทึบแสงเป็นสีแดง ขอบล่างของปีกคู่ที่สองเฉียง ท้องสีน้ำตาลเหลืองและเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่ออายุมากขึ้น ด้านข้างของปล้องท้องแต่ละปล้องจะมีขีดสีดำ ไม่เชื่อมต่อกัน เพศเมียเป็นสีน้ำตาลเหลือง ปีกใส ท้องสีน้ำตาลเหลือง และมีขีดสีดำอยู่ด้านข้างท้องในแต่ละปล้อง พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์ อ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Lathrecista asiatica asiatica (Fabricius, 1798)

แมลงปอบ้านเอเชีย

Asiatic Blood Tail, Pruinosed Bloodtail

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

เป็นแมลงปอขนาดกลาง เพศผู้ ออกมีสีน้ำตาลอมแดงมีแถบสีเหลืองคาด ปีกใส ท้องมีสีแดงสด ปลายท้องมีสีดำ เพศเมียคล้ายกับเพศผู้ แต่ท้องมีสีส้ม เพศผู้มักเกาะกลางแดด แต่เพศเมียมักเกาะตามกิ่งไม้ในพุ่มไม้ที่มีแสงรำไร พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบบริเวณอ่างเก็บน้ำมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วงศ์แมลงปอเสื่อ GOMPHIDAE

Ictinogomphus decoratus melaenops (Selys, 1858)

แมลงปอเสื่อลายประดับ
แมลงปอเสื่อธรรมดา

Common Clubtail, Common Flangetail

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอเสื่อเป็นแมลงปอขนาดใหญ่ เพศผู้ ออกและท้องสีดำคาดเหลือง ส่วนท้องมีขนาดยาวมาก ส่วนปลายท้องป่องคล้ายตะบอง ปีกใส ตามีสีฟ้าหรือเขียว เพศเมียมีลักษณะคล้ายเพศผู้ ต่างกันที่บริเวณด้านบนของอกเห็นเป็นสีเขียว มักอยู่แหล่งน้ำนิ่งและลำธาร พบได้ทุกภาคของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบได้ที่สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Rhodothemis rufa (Rambur, 1842)

แมลงปอบ้านสันหลังเหลือง

Spine-legged Redbolt, Ruby Darter

แมลงปอขนาดกลาง เพศผู้ ออกและ
ท้องมีสีแดง ไม่มีลาย ด้านหลังอกมีสีอ่อน
กว่า ปีกใส เส้นขวางปีก (crossvein) ในปีก
หน้าเส้นสุดท้ายไม่สมบูรณ์ รยางค์ปลายท้อง
สีแดง เพศผู้ที่ยังโตไม่เต็มที่ ออกและท้องจะ
มีสีเลือดหมู ด้านบนอกถึงโคนท้องมีแถบสี
เหลืองจาง เพศเมีย มีลักษณะและสีสันทคล้าย
กับเพศผู้ที่ยังโตไม่เต็มที่ พบได้ทุกภาคของ
ประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์พบ
ได้ทั่วไปโดยเฉพาะใกล้แหล่งน้ำนิ่ง

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Cratilla metallica (Brauer, 1878)

แมลงปอบ้านรีปลายปีกดำ

แมลงปอบ้านแม่กางปลายปีกดำ

แมลงปอบ้านขนาดกลาง เพศ
ผู้ ออกและท้องสีดำเหลือบฟ้า ด้านบน
ส่วนอกมีแถบสีเหลืองขนาดเล็กอยู่ตรง
กลาง ปีกใส ปลายปีกมีสีเข้ม โคนท้องมี
แถบสีฟ้าอยู่ 2 ปล้อง เพศเมีย มีลักษณะ
คล้ายกับเพศผู้ แต่ไม่มีแถบสีฟ้าที่โคนท้อง
พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ตลอดทั้งปี
พื้นที่เขาคอหงส์พบทั่วไปตลอดเส้นทาง
ขึ้นเขา

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Pantala flavescens (Fabricius, 1798)

แมลงปอบ้านแผ่นปีกกว้าง

Globe Skimmer, Wandering Glider

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอขนาดใหญ่ เพศผู้ ออกและ
ท้องมีสีเหลือง ปีกใส เส้นปีกสีเหลือง ท้อง
มีลาย ด้านบนของท้องมีสีแดง รยางค์ปลาย
ท้องเรียวยาวสีดำ เพศเมียมีลักษณะคล้าย
เพศผู้ แต่ด้านบนของท้องมีสีเหลือง เป็น
แมลงปอที่มีการอพยพเป็นระยะทางมาก
ที่สุดในโลก และสามารถพบได้จนถึงความสูง
ระดับ 6,500 กิโลเมตรจากระดับน้ำทะเล มัก
พบบินร่อนในช่วงที่มีแดดจ้า พบได้ทุกภาค
ของประเทศไทย ตลอดทั้งปี พื้นที่เขาคอหงส์
พบทั่วไปตลอดเส้นทางขึ้นเขาฯ

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Macrodiplox cora (Kaup in Brauer, 1867)

แมลงปอบ้านหลังลายแจกัน

Cora's Pennant, Coastal Glider

ภาพ : วุฒิพร ภักดี

แมลงปอขนาดกลาง เพศผู้มีสีแดง
ส่วนเพศเมียมีสีเหลือง ในแต่ละปล้องของ
ส่วนท้องมีลายรูปร่างคล้ายแจกัน มักชอบ
เกาะกับวัตถุหรือกิ่งไม้ที่ตั้งตรง โดยเกาะแนว
ขนานกับพื้นดิน และยกปีกขึ้นเล็กน้อย พบ
น้อยในภาคกลาง(นครสวรรค์, สมุทรสาคร,
กรุงเทพฯ) ภาคตะวันออก(ชลบุรี) และภาค
ใต้(สงขลา) ในเดือนมีนาคม-ตุลาคม พื้นที่
เขาคอหงส์พบทั่วไปตลอดเส้นทางขึ้นเขาฯ

วงศ์แมลงปอบ้าน LIBELLULIDAE

Rhyothemis obsolescens Kirby, 1889

แมลงปอบ้านไร่ปีกลายเลื่อน

Variegated Plain Skimmer

ภาพ : วุฒิพร ภัคดี

เป็นแมลงปอขนาดกลาง เพศผู้ส่วน
 ออกและท้องสีดำเหลือบเขียวสะท้อนแสง ปีก
 สีน้ำตาลเหลือบสีเหลืองทอง มีจุดกระสีดำ
 เรียงเป็นระยะๆ ที่ขอบปีกด้านหน้าทั้งสอง
 คู่ ตาค่อนข้างโตสีน้ำตาลแดง เพศเมียมี
 ลักษณะคล้ายเพศผู้ พบที่ภาคตะวันออก
 (ระยอง, จันทบุรี) ภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ (อุบลราชธานี, มุกดาหาร) และภาค
 ใต้ (นครศรีธรรมราช, สงขลา) พบในเดือน
 เมษายนถึงสิงหาคม พื้นที่เขาคอหงส์พบได้
 บริเวณเส้นทางขึ้นเขา

บรรณานุกรม

- กลุ่มอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม.ดัชนีสิ่งมีชีวิต.[online] เข้าถึงได้จาก : [http://www.siamensis.org/species_index#1976--Species: Agriocnemis pygmaea](http://www.siamensis.org/species_index#1976--Species:Agriocnemispygmaea). 15 มกราคม พ.ศ. 2555.
- พิสุทธิ เอกอำนาจ. 2555. แมลงปอ : โลกของแมลงปอ 1. สวนสัตว์แมลงสยาม (SIAM INSECT-ZOO).
- ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. ไม่ปรากฏปีที่แต่ง. สนเทศน่ารู้ :แมลงปอ. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. เข้าถึงได้จาก <http://www.lib.ru.ac.th/journal/dragonfly.html>
- Asahina, S. 1993. A List of the Odonata from Thailand, Parts I–XXI. Bosco Offset, Bangkok, 442 pp. [A compilation in book form of his original papers on the Odonata of Thailand]
- Hämäläinen, M. and Pinratana, A. 1999. Atlas of the Dragonflies of Thailand Distribution maps by provinces. Brothers of St Gabriel in Thailand, Bangkok. 176 pp.
- Tang, H.B., Wang, L.K. and Hämäläinen, M. 2010. A Photographic Guide to the Dragonflies of Singapore. Raffles Museum of Biodiversity Research, National University of Singapore, Singapore. 222 pp.
- Watson, J.A.L., Theischinger, G. and Abbey, H.M. 1991. The Australian Dragonflies. A guide to the identification, distributions and habitats of Australian Odonata. CSIRO, Canberra & Melbourne vii, Thailand. 278 pp.

ทบทวนความจำ ใครเป็นใคร ?

แมงมุม (Spiders)

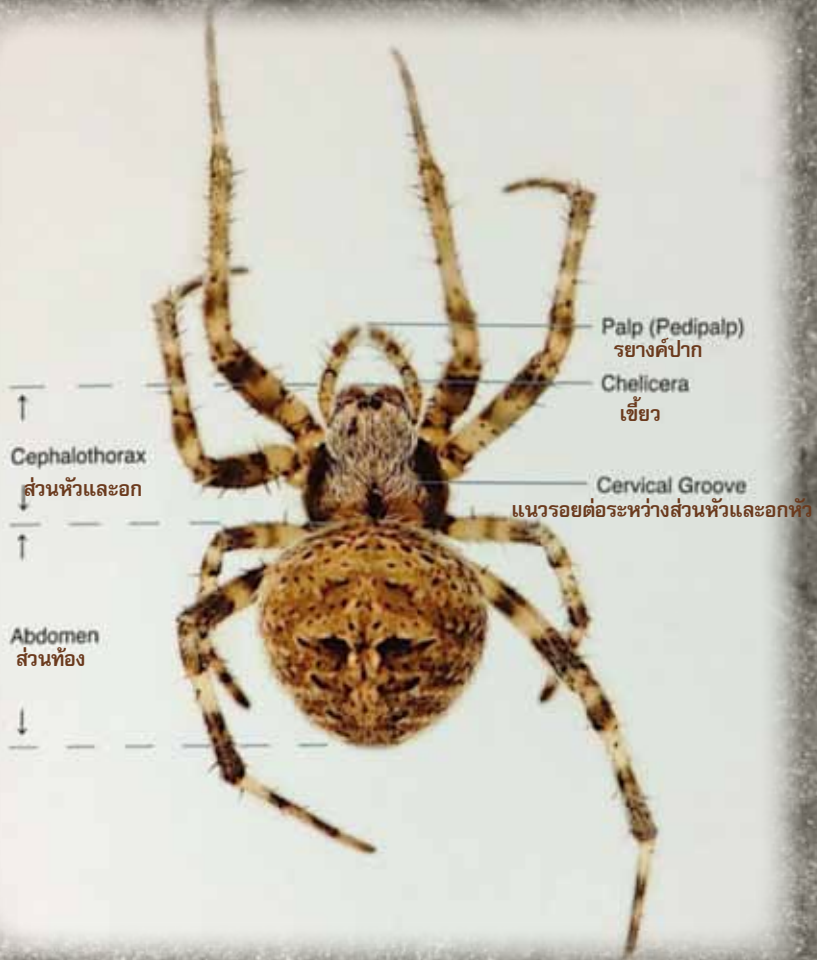
บุบผา เพชรรัตน์

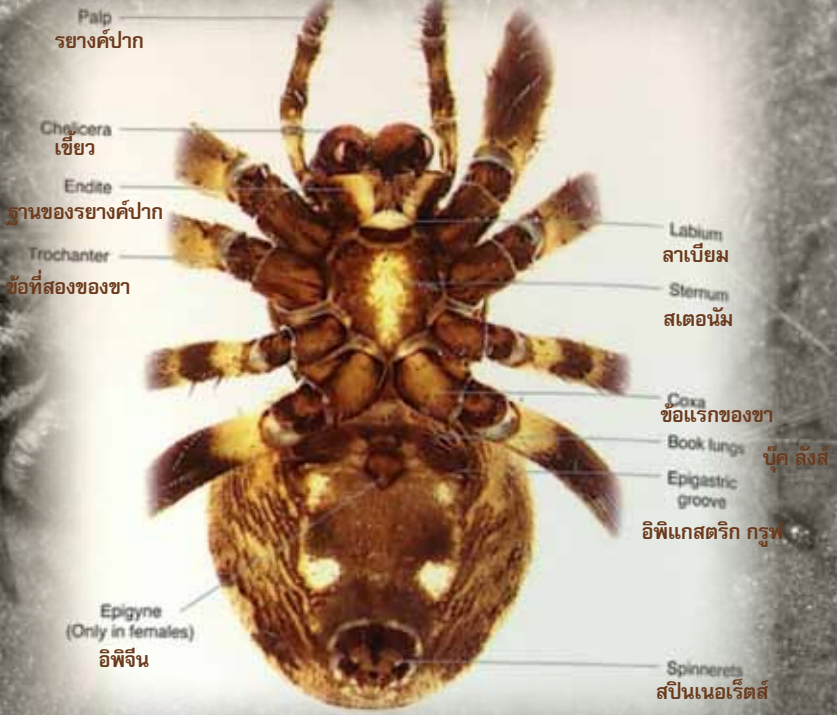
แมงมุมจัดอยู่ในกลุ่มแมง ซึ่งอยู่ในคลาส Arachnida ออเดอร์ Araneae แมงมุมต่างจากแมลงตรงที่มีขาจำนวน 8 ขา หรือ 4 คู่ และไม่มีหมวด ส่วนหัวและอก (cephalothorax) นั้นแยกจากส่วนท้อง (abdomen) ทำให้เห็นลำตัวของแมงมุมแบ่งเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน ดังภาพ ก. แมงมุมส่วนใหญ่ที่มีตาจำนวน 8 ตา จะมีแค่ไม่กี่ชนิดที่มีตาจำนวน 6, 4, หรือ 2 ตา หรือไม่มีตาเลย โดยตาของแมงมุมจะอยู่บริเวณส่วนหัวหรือด้านหน้าของอกนั่นเอง อีกทั้งแมงมุมจะมีอวัยวะสำคัญซึ่งไม่มีในแมงกลุ่มอื่น ได้แก่ อวัยวะสร้างใยหรือสปินเนอเร็ต (spinnerets) ดังภาพ ข.

แมงมุนั้นมีหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะ เช่น กลุ่มบึ้งอาศัยอยู่ในโพรง บึ้งบางกลุ่ม เช่น บึ้งฝางจะมีฝาปิดโพรง กลุ่มแมงมุมหมาป่าจะเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วและพเนจรไปเรื่อยๆ กลุ่มแมงมุมกระโดดจะเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งด้วยระยะทางที่ไกลมาก กลุ่มแมงมุมมดมีรูปร่างลักษณะและท่าทางคล้ายมด และกลุ่มแมงมุมชักใยจะชักใยเป็นกับดักรอให้เหยื่อมาติด เป็นต้น

ภาพ ก. แสดงส่วนประกอบของแมงมุมทางด้านหลัง (dorsal view)

ภาพ ข. แสดงส่วนประกอบของแมงมุมทางด้านท้อง (ventral view)

วงศ์แมงมุมกระโดด SALTICIDAE

Jumping Spider

แมงมุมกระโดด

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

ตาชุดหน้าคู่กลางมีขนาดใหญ่มาก ลำเหยื่อโดยออกตามหาและตะบปบ เคลื่อนที่ได้คล่องแคล่วรวดเร็ว คล้ายการกระโดด และเป็นระยะที่ไกลมาก มีประสิทธิภาพในการใช้สายตาได้ดี มักทำใยไว้บริเวณใต้ใบไม้เพื่อเป็นที่หลบพัก

วงศ์แมงมุมกระโดด SALTICIDAE

Rhene sp.

แมงมุมกระโดด

Jumping Spider

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

มีลักษณะทั่วไปดังที่กล่าวไว้ในแมงมุมกระโดด แต่แมงมุมในสกุล *Rhene* นั้นจะมีตาข้างของชุดหลัง (posterior lateral eyes) อยู่ในตำแหน่งด้านท้ายของส่วนอก ในขณะที่แมงมุมกระโดดอื่นๆ ตาคู่นี้จะอยู่ค่อนข้างไปทางด้านหน้า มักทำใยไว้บริเวณใต้ใบไม้เพื่อเป็นที่หลบพัก

วงศ์แมงมุมดินคอร์เซต CORINNIDAE

Castianeira sp.

แมงมุมเลียนแบบมด

Black Ant Mimic Sac Spider

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

มีส่วนหัวและอก (cephalothorax) ที่ยาว รูปร่างและท่าทางการเคลื่อนไหวโดยทั่วไปคล้ายมด จะยื่นขาคู่หน้าสุดออกไปชานกับแนวยาวลำตัวทำให้ดูเหมือนเป็นหนวดของมด หากกินในเวลากลางวัน สามารถพบได้บริเวณพุ่มไม้

วงศ์แมงมุมแมวป่า OXYOPIIDAE

-

แมงมุมตาหกเหลี่ยม

Lynx Spider

ภาพ : อัมพร พลับพลึง

ตาชุดหลังและตาชุดหน้าคู่ข้างเรียงประกบกันเป็นรูปหกเหลี่ยม ลำเหยื่อโดยออกล่าตามหา เคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วรวดเร็ว ประสิทธิภาพในการใช้สายตาดีมาก ตื่นตัวเพื่อล่าเหยื่อในช่วงกลางวัน พบได้ตามพุ่มไม้บริเวณขอบป่า หรือป่าที่ถูกรบกวนซึ่งมีเรือนยอดไม้เปิดโล่ง

วงศ์แมงมุมใยกลม ARANEIDAE

Argiope sp.

แมงมุมงูขึ้น

Writing Spider

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

สร้างใยในแนวตั้งฉากกับพื้นดิน ตัวไม่เต็มวัยจะสร้างใยสีขาวแวววาวเด่นชัด ลักษณะคล้ายฟืนปลาวางเรียงซ้อนกันหลายชั้นตรงบริเวณกลางใย จับเหยื่อในช่วงกลางวัน มักพบบริเวณขอบป่า หรือในพื้นที่ที่มีชั้นเรือนยอดไม้ไม่หนาแน่น

วงศ์แมงมุมพเนจร CTENIDAE

Ctenus sp.

แมงมุมพเนจร

Wandering Spider

ภาพ : จักรภัทร ดุลยพัชร

ลักษณะทั่วไปใกล้เคียงกับแมงมุมหมาป่า (Wolf Spider) แต่ต่างกันที่การจัดเรียงของตาชุดหลัง (posterior eyes) ไม่ได้จัดเรียงเป็นอักษรรูปตัวยู มีถุงไข่เป็นรูปทรงกลม และจะคาบถุงไข่ด้วยเขี้ยว (fang) จึงพบเห็นถุงไข่อยู่ใต้ลำตัว มักพบอยู่กับใบไม้แห้งบนพื้นดินในป่า

วงศ์แมงมุมใยกลม NEPHILIDAE

Nephilengys sp.

แมงมุมฤาษี

Hermit Spider

ภาพ จักรภัทร ดุลยพัชร

สกุล *Nephilengys* พบเฉพาะในแถบศูนย์สูตร สร้างใยอยู่บริเวณเปลือกไม้ ใยมีลักษณะเป็นโพรงใช้เป็นที่เกาะพัก จับเหยื่อในเวลากลางคืน มักพบบริเวณเปลือกของต้นไม้ในป่าที่ถูกรบกวน

วงศ์แมงมุมใยกลม ARANEIDAE

Parawixia dehaani Doleschall, 1859

แมงมุมตาไม้ก้านเหลื่อม

Common Garden Spider

ภาพ จักรภัทร ดุลยพัชร

สร้างใยกลมในแนวตั้งฉากกับพื้นดิน รูปทรงของท้องมีลักษณะคล้ายรูปทรงสามเหลี่ยมที่มีฐานอยู่ติดกับส่วนอกและมีปุ่มแหลมยื่นออกมาซ้ายขวา จับเหยื่อในช่วงกลางคืน เหยื่อมักจะเป็นผีเสื้อกลางคืน พบเห็นได้บริเวณขอบป่า หรือพื้นที่ที่เรือนยอดไม้เปิดโล่ง

สัตว์ขาข้ออื่นๆ (Other Atropods)

อัมพร พลิบพลัง

เป็นสัตว์ที่มีลำตัวเป็นปล้อง โครงสร้างประกอบไปด้วยส่วนหัว ขากรรไกร (maxillipedes) หนึ่งคู่ ส่วนลำตัวที่มีหลายปล้องโดยแต่ละปล้องมีขาจำนวน 1 คู่ (ต่างจากกิ้งกือมีขาปล้องละ 2 คู่) และปล้องอวัยวะสืบพันธุ์

อีก 2 ปล้อง จำนวนปล้องขาจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม กินสัตว์อื่นเป็นอาหารและอาศัยอยู่บนบกเกือบทั่วทุกทวีป โดยมีจำนวนชนิดมากที่สุดอยู่ในเขตร้อนชื้นและเขตอบอุ่น

วงศ์ Scolopendridae

Scolopendra subspinipes subspinipes Leach, 1815

ตะขาบขาแดง

-

ภาพ ปริญญา กวังคะนันท์

ลำตัวยาวประมาณ 7-8 นิ้ว มีปล้องลำตัวจำนวน 21 ปล้อง ลำตัวมีสีแดงเข้มเกือบดำ มีขาปล้องละ 1 คู่ ขามีสีแดง มีช่องเปิดข้างลำตัวทำหน้าที่รับแรงสั่นสะเทือน อาศัยอยู่ในที่ชื้นแฉะพบมากในป่าชื้น มักซ่อนตัวอยู่ใต้ก้อนหิน ท่อนไม้ ใต้ดิน ขอนไม้ผุ ในเวลากลางวันออกหากินในเวลากลางคืน

ทบทวนความจำ
ใครเป็นใคร ?

บทที่ 4

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

และสัตว์เลื้อยคลาน (Amphibians and Reptiles)

ดร. ศันสริยา วงกลางกูร

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานจัดเป็นสัตว์มีกระดูกสันหลังที่มีความเก่าแก่ และถือว่าเป็นบรรพบุรุษของสัตว์มีกระดูกสันหลังที่อาศัยอยู่บนบก จากหลักฐานทางบรรพชีวินพบสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกครั้งแรกในยุคคาร์บอนิเฟอรัส (Carboniferous) เมื่อประมาณ 290 – 360 ล้านปีก่อน ซึ่งสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในปัจจุบันได้พัฒนารูปร่างไปจากบรรพบุรุษมาก แต่ยังคงรักษาลักษณะบางประการไว้ เช่น การผสมพันธุ์ภายนอก ไข่ยกเว้นกระเพาะ และเซียมดง บางชนิดมีการดัดแปลงรูปแบบการสืบพันธุ์ให้สามารถผสมพันธุ์ภายในร่างกาย การวางไข่ในน้ำโดยไข่ไม่มีเปลือกหุ้ม ดำรงชีพในที่ที่มีความชื้นสูงหรือบริเวณริมน้ำ รวมทั้งการมีผิวหนังบางและเรียบปกคลุมด้วยเมือก ทำให้สามารถ

แลกเปลี่ยนแก๊สทางผิวหนังได้ ส่วนสัตว์เลื้อยคลานนั้นพบหลักฐานฟอสซิลครั้งแรกราวยุคเปอร์เมียน (Permian) หรือเมื่อประมาณ 250 – 290 ล้านปีก่อน สัตว์เลื้อยคลานประสบความสำเร็จในการมีรูปร่าง และขนาดที่หลากหลาย มีการแพร่กระจายในถิ่นอาศัยหลายแบบ ซึ่งเห็นได้ในยุคไทรแอสซิก (Triassic) เมื่อประมาณ 208 – 250 ล้านปีก่อนและยุคจูราสซิก (Jurassic) เมื่อประมาณ 146 – 208 ล้านปีก่อน ที่มีความหลากหลายของไดโนเสาร์ ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ในยุคแรกๆ แต่หลังเหตุการณ์อุกกาบาตพุ่งชนโลกในยุคครีตาเซียส (Cretaceous) เมื่อประมาณ 65 – 146 ล้านปีก่อน ทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของไดโนเสาร์เกือบทั้งหมด เหลือเพียงสัตว์เลื้อยคลานขนาดเล็ก ซึ่งสัตว์เลื้อยคลาน

ในปัจจุบันที่ยังคงรักษาลักษณะ รูปร่าง เหมือนกับบรรพบุรุษมากที่สุด คือ จระเข้ และเต่า เพียงแต่ลดขนาดลง ส่วนสัตว์ เลื้อยคลานชนิดอื่นเหลือเพียงการมีเกล็ด แข็งปกคลุมร่างกายเท่านั้น ส่วนรูปร่างนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม ของสภาพแวดล้อมที่อาศัย เช่น งูมีการลด รูปของรยางค์ นอกจากนี้สัตว์เลื้อยคลานด้วย นม และนกนั้นก็มีหลักฐานว่าเปลี่ยนแปลง รูปร่างมาจากสัตว์เลื้อยคลานเช่นกัน ปัจจุบันทั่วโลกมีสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลานหลากหลายชนิดใน ถิ่นอาศัยที่แตกต่างกัน โดยสัตว์สะเทินน้ำ สะเทินบกจัดเป็น 3 อันดับดังนี้

1. อันดับเขียดงู (Gymnophiona) มีรูปร่างคล้ายงู หัวค่อนข้างทู่ ไม่มีรยางค์ ปลายหางมน ผิวเป็นมันลื่น ไม่มีเกล็ด ปกคลุม อาจเห็นรอยคล้ายเป็นข้อรอบ

ลำตัว วัยเด็กอาศัยอยู่ในลำธารที่น้ำไหล และมือออกซิเจนสูง เมื่อโตเต็มวัยจะพบอยู่ บนบกใกล้ลำธาร

2. อันดับซาลาแมนเดอร์และ นิวต์ (Caudata หรือ Urodela) มีรูปร่าง คล้ายจิ้งจกในภาษาไทยจึงมีชื่อเรียกว่า จิ้งจกน้ำ หรือ จ๊กกิมน้ำ หัวแบนกว้าง กว่าช่วงอกเล็กน้อย มี 4 ขา หางเป็นเส้น เรียว วัยเด็กอาศัยอยู่ในน้ำที่มีอุณหภูมิต่ำ มาก เมื่อโตเต็มวัยอาจอยู่ใกล้น้ำ หรือบาง ชนิดตัวเต็มวัยยังคงอาศัยอยู่ในน้ำ มักพบ ในลำธารบนภูเขาสูง ทั่วโลกพบประมาณ 652 ชนิด ส่วนในประเทศไทยพบเพียง ชนิดเดียวอาศัยอยู่ในลำธารบนภูเขาสูง ทางภาคเหนือ เช่น ดอยอินทนนท์ และ บนภูเขาสูงในจังหวัดขอนแก่น มีชื่อสามัญ ไทยว่า กระทำง

3. อันดับกบ (Anura) ที่รู้จักกัน

ทั่วไป ได้แก่ อึ่งอ่าง คางคก กบ เขียด และ ปาด มีลำตัวค่อนข้างกลม ป้อม ปลาย จมูกเรียวยาว มี 4 ขา ขาหน้าสั้นกว่าขาหลัง โดยขาคู่หลังมีความยาวเกือบเท่า หรือมากกว่าความยาวลำตัว มีกล้ามเนื้อแข็งแรงสำหรับช่วยให้กระโดดได้ไกล ระหว่าง นิ้วมีพังผืดบางๆ สำหรับช่วยในการว่ายน้ำ บางชนิดปลายนิ้วแผ่แบนเป็นวง แต่บางชนิดปลายนิ้วเรียวยาวแหลม

สัตว์เลื้อยคลานที่พบในปัจจุบันทั่วโลกนั้นมีสมาชิกอยู่ใน 4 อันดับดังนี้

1. อันดับเต่าและตะพาบ (Testudines) มีกระดองแข็งปกคลุมลำตัว โดยกระดองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระดูกสันหลังและกระดูกซี่โครงที่แผ่ออกมาเชื่อมติดกัน มีเพียงหัวจนถึงคอ ขาทั้ง 4 ข้าง และปลายหาง เท่านั้นที่โผล่อื่นออกจากขอบกระดอง ผิวด้านนอกของกระดองปกคลุมด้วยแผ่นเกล็ด ยกเว้น ตะพาบทุกชนิด และเต่ามะเฟือง ที่ด้านนอกของกระดองจะปกคลุมด้วยแผ่นหนัง รูปร่างของขาและเท้าจะแตกต่างกันตามถิ่นอาศัย เช่น พวกที่อาศัยอยู่บนบก ขาจะคล้ายรูปทรงกระบอกตัน ปกคลุมด้วยเกล็ด พวกที่อาศัยอยู่ในน้ำจะเห็นพังผืดระหว่างนิ้วชัดเจน ส่วนพวกที่อาศัยอยู่ในทะเลขาจะมีรูปร่างคล้ายใบพาย

2. อันดับจระเข้ (Crocodylia) จัดเป็นสัตว์เลื้อยคลานที่มีขนาดใหญ่ ขา

สั้นเมื่อเทียบกับความยาวลำตัว ขณะเดินจะยกลำตัวสูงจากพื้น ทางยาวเกือบเท่าความยาวลำตัว โคนหางใหญ่ มีกล้ามเนื้อมาก สำหรับบังคับทิศทางขณะว่ายน้ำ ผิวหนังหนาปกคลุมด้วยแผ่นเกล็ดแข็ง หัวแบน เรียว ปลายจมูกยื่นยาวมีช่องเปิดรูจมูกที่ส่วนปลาย ตาอยู่ด้าน

บน ปัจจุบันถือว่าจระเข้ และตะโขงในธรรมชาติของประเทศไทยสูญพันธุ์หมดแล้ว แต่มีรายงานการพบจระเข้ที่จัดในธรรมชาติที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คาดว่าเป็นฝูงสุดท้ายในธรรมชาติที่ยังคงเหลืออยู่

3. อันดับหัวทारा (Rhynchocephalia) ลักษณะคล้ายกิ้งก่าขนาดใหญ่ มีหนามเป็นแถวจากบนหัวยาวจนถึงลำตัว ถือว่าเป็นสัตว์เลื้อยคลานที่มีรูปร่างใกล้เคียง

เดียวกับบรรพบุรุษมาก เดิมเคยมีการแพร่กระจายในหลายที่แต่สูญพันธุ์ไปหมด คงเหลือเฉพาะบนหมู่เกาะในประเทศนิวซีแลนด์ พบเพียง 2 ชนิดเท่านั้น

ย่อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของกิ้งก่า จิ้งเหลน จิ้งจกและตุ๊กแก (Lizard) กับอีกกลุ่มคือ กลุ่มงู (Serpent) ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นมีสมาชิกอยู่มากมาย อีกทั้งสัตว์ในอันดับนี้เป็นพวกที่มีรูปร่างหลากหลายตามถิ่นอาศัยที่แตกต่างกัน

การแพร่กระจายของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานพบมากในเขตอบอุ่น เนื่องจากสัตว์เหล่านี้ไม่สามารถรักษาอุณหภูมิในร่างกายให้คงที่ได้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิภายในร่างกายไปตามสภาพแวดล้อม เมื่ออุณหภูมิต่ำจะลดประสิทธิภาพกระบวนการเผาผลาญอาหารในร่างกาย ซึ่งจะมีผลถึงพลังงานที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของร่างกาย ดังนั้นการอาศัยในบริเวณที่มีอุณหภูมิเหมาะสมจะช่วยรักษาระดับของกระบวนการเผาผลาญให้คงที่ได้

นอกจากนี้สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานยังสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ได้

4. อันดับกิ้งก่าและงู (Squamata) สัตว์ทั้งสองถูกจัดให้อยู่ในอันดับเดียวกันเนื่องจากมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น การมีเกล็ดแข็งปกคลุมทั่วร่างกาย โครงสร้างของกะโหลกและรูปแบบของกล้ามเนื้อที่เกาะกระดูก เป็นต้น แต่สามารถแยกออกเป็นอันดับ

อีกด้วย โดยสัตว์กลุ่มนี้จะมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและความชื้น เมื่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอาจมีการอพยพย้ายถิ่น หรือหากการเปลี่ยนแปลงนั้นรุนแรงมาก เช่น การตัดต้นไม้ หรือการไถเปิดหน้าดิน จะทำให้สัตว์กลุ่มนี้ไม่มีที่กำบัง และถูกผู้ล่าพบเห็นได้ง่าย รวมทั้งการถูกแสงแดดส่องโดยตรงเป็นเวลานานจะทำให้อุณหภูมิภายในร่างกายสูงขึ้นจนถึงตายได้ และอุณหภูมิของน้ำที่สูงขึ้นเพียง 1-2 องศาเซลเซียสสามารถทำให้ลูกอ๊อดที่อาศัยอยู่ตายได้เช่นกัน ดังนั้นถ้ามีการปล่อยพื้นที่ป่าที่ถูกกรบกวานทิ้งไว้ป่าจะสามารถฟื้นตัวได้เองตามธรรมชาติ และจะชักนำให้สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลานกลับเข้ามาอาศัยอีกครั้ง แต่อาจต้องใช้เวลาจนถึง 20-30 ปี กว่าที่ประชากรสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

และสัตว์เลื้อยคลานจะมีความหลากหลาย และมีขนาดประชากรใกล้เคียงระดับเดิม

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิศาสตร์เฉพาะ เนื่องจากเป็นคาบสมุทร ทางฝั่งตะวันออกติดอ่าวไทย ทางฝั่งตะวันตกติดทะเลอันดามัน ตอนกลางของคาบสมุทรเป็นแนวเทือกเขาสูงทอดตัวจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่แคบ เรียกว่า **คอคออดกระ (Kra Isthmus)** ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้มีผลต่อการแพร่กระจายของสิ่งมีชีวิตหลายชนิด โดยเฉพาะสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลาน ทำให้องค์ประกอบชนิดของสัตว์กลุ่มนี้ในภาคใต้มีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่น จากการสำรวจในพื้นที่บนเขาคลองส้อยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึง พ.ศ. 2556 พบ

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกแล้วทั้งสิ้น 14 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลานจำนวน 34 ชนิด เป็นชนิดที่พบเฉพาะภาคใต้ ตั้งแต่คอคอดกระลงมา ได้แก่ เขียดงูคูกุชชัย (*Ichthyophis supachaii*) กบป่าไผ่ (*Limnonectes hascheanus*) กบเขาหลังตอง (*Hylarana eschatia*) กบวักใหญ่ (*Hylarana glandulosa*) และชนิดที่พบได้เฉพาะภาคใต้ตอนล่างจนถึงประเทศมาเลเซีย ได้แก่ อึ่งกรายลายจุด (*Leptobrachium hendricksoni*) ตุ๊กแกป่าท้าวแสนปม (*Cyrtodactylus macrotuberculatus*) กิ้งก่าบินมลายู (*Draco obscurus*) งูเขียวตุ๊กแก (*Tropidolaemus wagleri*) งูปล้องหวายมลายู (*Calliophis gracilis*) และงูพริกทองแดง (*Calliophis bivirgata flaviceps*) ซึ่งงูพริกทองแดง และงูปล้องหวายมลายูนั้นเป็นชนิดที่พบไม่บ่อยนัก

และจัดเป็นชนิดที่พบได้ยาก (rare species) อีกทั้งจากการสืบค้นเอกสารพบว่า มีรายงานการพบงูปล้องหวายมลายู เฉพาะที่นาประดู่ จังหวัดปัตตานีเท่านั้น และยังไม่มียังมีรายงานการพบอีกเลยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา จนกระทั่งเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2553 จึงมีการบันทึกภาพได้บนเขาคอหงส์ จากการเปรียบเทียบจำนวนชนิดของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานที่พบบนเขาคอหงส์ในแต่ละปีพบว่า ชนิดของสัตว์เหล่านี้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณเขาคอหงส์มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่บริเวณเขาคอหงส์นี้มีความอุดมสมบูรณ์ และถูกรบกวนน้อย ทำให้มีแนวโน้มจะพบสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลานเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

วงศ์เขียดงู ICHTHYOPHIIDAE

Ichthyophis supachaii Taylor, 1960

เขียดงูศุภชัย

Supachai's Caecilian

ลำตัวเรียวยาวคล้ายงู หางเรียวยาวเล็ก ตาเล็ก ด้านหลังของลำตัวและด้านท้องมีสีม่วงอมน้ำตาลเข้ม ส่วนด้านข้างลำตัวมีแถบกว้างสีเหลืองหรือสีครีมพาดตามความยาวลำตัวไปเกือบปลายสุดลำตัว ตัวอ่อนอาศัยอยู่ในน้ำ ตัวโตเต็มวัยมักพบอยู่ที่ค่อนข้างชื้นใกล้ลำห้วย หรือในดินค่อนข้างร่วนซุย พบเฉพาะทางภาคใต้

วงศ์คางคก BUFONIDAE

Ingerophrynus parvus (Boulenger, 1887)

คางคกแคะระมลายู

Dwarf Toad

เป็นคางคกขนาดเล็ก ลำตัวสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลแดง บนหัวมีสันแข็งสั้นๆ เหนือตา 1 คู่ ต่อมพิษหลังหูเป็นรูปสามเหลี่ยม มีตุ่มเรียงเป็นแถวเตี้ยลงไปทางด้านข้าง ด้านหลังเห็นลายเป็นแถบสีดำ ด้านท้องคอและอกมีสีเทาคล้ายเขม่า อาศัยอยู่ตามพื้นป่าดิบชื้นริมลำธาร พบตั้งแต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และในภาคใต้

ภาพ : คางคกแคะระส่งเสียงร้องเรียกคู่ในฤดูผสมพันธุ์

วงศ์อังกาย MEGOPHRYIDAE

Leptobrachium hendricksoni Taylor, 1962

อังกายลายจุด

Spotted Litter Frog

ลำตัวสีน้ำตาลอมม่วง อาจมีแต้มสี เข้มบนหลัง ตาใหญ่ เห็นสีส้มครึ่งวงตา ท้อง สีขาวหรือสีครีม มีจุดเล็กๆ สีดำกระจายอยู่ ทั่ว มักพบตามลำธารที่มีน้ำไหลตลอดปี พบ ทางภาคใต้

วงศ์อึ่งอ่าง MICROHYLIDAE

Microhyla heymonsi Vogt, 1911

อึ่งข้างดำ

Dark Sided Chorus Frog

ลำตัวสีน้ำตาล สีน้ำตาลแดง หรือสีเทา มีแถบสีดำจากปลายจมูกทางด้านข้างลำตัว กลางหลังมีเส้นสีจางพาดตามแนวสันหลัง อาจ มีจุดสีดำอยู่ข้างละ 1 จุดบริเวณก้น ด้านท้อง มีสีขาว ช่วงต้นฤดูฝนเป็นฤดูผสมพันธุ์ ตัวผู้ จะส่งเสียงร้องแข่งกันเพื่อเกี้ยวพาราสีตัวเมีย สามารถพบทั้งในป่า พื้นที่เกษตรกรรม และ ตามบ้านเรือน พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

ภาพ : อึ่งข้างดำขณะจับคู่ผสมพันธุ์

วงศ์อึ่งอ่าง MICROHYLIDAE

Micryletta inomata (Boulenger, 1890)

อึ่งหลังขีด
Inornate Froglet

ลำตัวสีน้ำตาลแดง จนถึงสีน้ำตาลเข้ม หรือสีเทา บนหลังมีจุดสีเข้มเรียงเป็นแถว หรือต่อกันเป็นขีดตามยาวตลอดลำตัว ด้านข้างมีแถบสีดำพาดจากปลายจมูกผ่านตา ด้านท้องมีจุดสีน้ำตาลประปราย มักพบตามแนวรอยต่อระหว่างป่ากับชุมชน พบทางภาคเหนือ ภาคตะวันตก จนถึงภาคใต้ และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วงศ์กบหูต DICROGLOSSIDAE

Limnectes blythii (Boulenger, 1920)

กบหูต
Blyth's Frog

จัดเป็นกบที่มีขนาดใหญ่ ลำตัวสีน้ำตาลแดง หรือสีเขียวมะกอก บางตัวมีแถบสีครีมพาดจากปลายจมูกถึงกัน ขามีลายพาดสีเข้ม ต้นขาด้านในมีลายคล้ายร่างแห ท้องสีขาว มีเขี้ยวเทียมบริเวณด้านหน้าของขากรรไกรล่าง พบในป่าดิบบนภูเขา สามารถพบตั้งแต่ทางภาคตะวันตกตลอดจนถึงภาคใต้

วงศ์กบหูด DICROGLOSSIDAE

Limnectes hascheanus Stoliczka, 1870

กบป่าไผ่

Stoliczka's Frog

ลำตัวสีน้ำตาลอมเทา หลังมีแต้มสี เข้มกระจายทั่ว บางตัวมีขีดเล็กๆ สีครีมจาก ปลายจมูกจนถึงกัน ระหว่างตามีแถบสีเข้ม พาด บริเวณต้นคอจะเห็นขีดเรียงกันคล้าย W มักพบตามป่าดิบแล้งในภาคใต้

วงศ์กบนา RANIDAE

Hylarana erythraea (Schlegel, 1837)

เขียดบัว เขียดจิก

Green Backed Frog

ลำตัวสีเขียวสด หรือบางตัวอาจมีสี น้ำตาลอ่อนปนเขียว หรือสีเทาปนเขียว มีสัน หนูนี้อ่อนที่ขอบหลัง ขอบปากสีขาว ขาสีเหลือง อมแดง หรือสีน้ำตาลอมแดง ไม่มีลายพาด ท้องสีขาว พบตามแหล่งน้ำทั่วไปตามขอบป่า พื้นที่เกษตรกรรม และตามบ้านเรือน สามารถ พบได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์นา RANIDAE

Hylarana eschatia (Inger, Stuart, and Iskandar, 2009)

กบเขาลังตอง
White Lipped Frog

ลำตัวสีเขียวอ่อนจนถึงสีเขียวเข้ม บนหลังอาจมีมีเขียวอมน้ำตาล หรือสีน้ำตาล และอาจมีจุดสีน้ำตาลกระจายทั่ว ด้านข้างลำตัวมักเป็นสีเขียว ไม่มีลวดลาย ขามีแถบพาดสีเข้ม ปลายนิ้วแผ่กว้างกว่าข้อนิ้ว ชอบปากสีขาว ด้านท้องมีสีขาวหรือสีครีม พบตามลำธารที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปีในป่าดิบชื้นทางภาคใต้

วงศ์นา RANIDAE

Hylarana glandulosa (Boulenger, 1882)

กบว้ากใหญ่
Rough Sided Frog

ตัวเต็มวัยมีขนาดค่อนข้างใหญ่ มีความยาวลำตัวประมาณ 8-9 เซนติเมตร ลำตัวสีเทาอมม่วง มีลายแต้มใหญ่กระจายทั่วหลัง ด้านข้างลำตัวมีตุ่มขนาดใหญ่ ขามีลายพาดสีเข้ม บางคนว่าเสียงร้องคล้ายลูกสุนัขเห่า พบตามป่าพรุ หรือพื้นที่มีน้ำตลอดปี พบทางภาคใต้

วงศ์ปาด RHACOPHORIDAE

Polypedates leucomystax (Gravenhorst, 1829)

ปาดบ้าน

Common Tree Frog

ลำตัวสีเทา สีน้ำตาลอมเทา หรือสีน้ำตาลอมเหลือง บางตัวมีแถบสีเข้ม 3-4 เส้นตามความยาวลำตัว หรือมีแต้มสีเข้ม ขามีลายพาดสีเข้ม มีแถบสีดำพาดจากปลายจมูกผ่านตามาทางด้านข้างของลำตัว ปลายนิ้วแผ่แบนใหญ่กว่าข้อนิ้วมาก พบตามแหล่งน้ำทั่วไป ในป่า พื้นที่เกษตรกรรม และตามบ้านเรือน สามารถพบได้ทุกภาคของประเทศไทย

ภาพ : ปาดบ้านขณะจับคู่ผสมพันธุ์

วงศ์เต่านา GEOEMYDIDAE

Cuora amboinensis (Daudin, 1802)

เต่าหับ

Asian Box Turtle

จัดเป็นเต่าขนาดเล็ก กระดองหลังสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลดำเข้ม กระดองท้องสีนวล มีบานพับทำให้สามารถหดหัว ขา และหางเข้าในกระดองได้สนิท หัวส่วนบนสีดำ มีเส้นสีเหลือง 2 เส้นพาดจากปลายจมูก เส้นบนผ่านเหนือขอบตามายังคอ อีกเส้นพาดผ่านตามาที่แก้ม หัวด้านล่างมีสีเหลืองนวล กินพืช น้ำ หอย และกุ้ง เป็นอาหารพบตามลำธารได้ทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์เต่านา GEOEMYDIDAE

Cyclemys dentata (Gray, 1831)

เต่าใบไม้

Asian Leaf Turtle

จัดเป็นเต่าขนาดเล็ก ว่ายอ่อนชวย กระดองด้านท้ายจะมีรอยหยักขนาดใหญ่ เมื่อโตเต็มวัยกระดองจะโค้งนูนขึ้น รอยหยักจะน้อยลง กระดองมีสีน้ำตาลแดงเข้มหรือสีน้ำตาลดำ กระดองท้องมีลวดลายคล้ายรัศมี พบได้ทั่วไปตามแหล่งน้ำไหลในป่า ทุกภาคของประเทศไทย ชอบกินลูกไม้ พืชน้ำ รวมทั้งปลาขนาดเล็ก

วงศ์เต่าบก TESTUDINIDAE

Indotestudo elongata (Blyth, 1854)

เต่าเหลือง เต่าขี้ผึ้ง เต่าเพ็ก

Elongated Tortoise

แผ่นเกล็ดคลุมกระดองหลังมีลวดลายเป็นปื้นสีน้ำตาลอยู่ตรงกลาง แผ่นเกล็ดด้านท้องมีสีเหลืองและมีปื้นสีน้ำตาลอยู่ตรงกลางของแผ่นเกล็ดเช่นกัน หัวสีเหลือง ขาหน้าและขาหลังสั้นและใหญ่มาก ขามีเกล็ดขนาดใหญ่และแข็งปกคลุม ปลายของขาหูก พบในป่าเต็งรังและป่าดิบแล้งทั่วทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์จิ้งจกและตุ๊กแก GEKKONIDAE

Cyrtodactylus macrotuberculatus Grismer and Ahmad, 2008

ตุ๊กแกป่าหัวแบนปม

Large Tubercle Bend Toe Gecko

จัดอยู่ในกลุ่มตุ๊กแกป่า มีแถบสีน้ำตาลเข้ม ขอบเป็นแถบสีเหลืองเล็กๆ พาดขวางลำตัวตั้งแต่คอจนถึงปลายหาง บนลำตัวมีตุ่มใหญ่คล้ายหนามทั่วทั้งตัว ปลายนิ้วเรียวก่อนข้างแหลม พบในป่าดิบชื้นทางภาคใต้ตอนล่าง

วงศ์จิ้งจกและตุ๊กแก GEKKONIDAE

Ptychozoon lionotum Annandale, 1905

ตุ๊กแกบินหางหยัก

Common Parachute Gecko

ลำตัวแบนราบ เกล็ดลำตัวอ่อนนุ่ม สีเทาหรือสีเทาอมน้ำตาล บนหลังมีลายเส้นสีเข้ม ด้านข้างลำตัวมีแผ่นหนังยื่นแผ่ออกมา ขอบด้านข้างของหางมีรอยหยักคล้ายใบเฟิร์น ระหว่างนิ้วมีแผ่นหนังแผ่กว้างจนเกือบเต็มความยาวของนิ้ว พบในป่าดิบแล้ง ทางภาคตะวันตก ภาคตะวันออกจนถึงภาคใต้ และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วงศ์กิ้งก่า AGAMIDAE

Bronchocela cristatella (Kuhl, 1820)

กิ้งก่าเขียวไต้

Green Crested Lizard

ภาพ : จาริพร ผลมูล

ลำตัวสีเขียวเข้ม ชอบตามีสีดำ แผ่นปิดช่องหูสีดำ มีจุดประสีขาเป็นลายขังตามลำตัว หางสีน้ำตาลแดง เวลาตกใจสามารถเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลหรือดำได้ พบตามขอบป่าจนถึงป่าดิบชื้น รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมใกล้ขอบป่า หากินเวลากลางวันบนยอดไม้สูง พบทางภาคใต้ตอนล่าง

วงศ์กิ้งก่า AGAMIDAE

Calotes emma Gray, 1845

กิ้งก่าแก้ว

Orest Crested Lizard

ลำตัวเทาอมน้ำตาล หรือสีน้ำตาลอมเขียว มีแถบสีดำจากปลายปากลากผ่านตาไปถึงแผ่นปิดช่องหู บนหลังมีแถบสีเข้มหรือดำ พาดขวาง ใต้คางจนถึงคอเป็นสีเขม่าหรือดำ มีหนามหลังใหญ่เหนือตา และอีกสองหนามที่เหนือแผ่นปิดช่องหู พบในป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง สวน หรือตามลำต้นของต้นไม้ที่มีกิ่งแผ่กว้าง พบทางภาคใต้

วงศ์กิ้งก่า AGAMIDAE

Draco obscurus Boulenger, 1887

กิ้งก่าบินมลายู

Malayan Flying Lizard

สีและลวดลายบนลำตัวมักจะกลมกลืนกับเปลือกไม้ ส่วนมากมีสีเขียวอมน้ำตาลหรือเขียวอมเทา พื้นปีกสีเขียวอมเหลือง มีขีดสีเข้มเรียงเป็นแถบตามขวางประมาณ 5-6 แถบ พบอาศัยอยู่บนต้นไม้สูงตามขอบป่าในพื้นที่ราบต่ำและในเขตเนินเขา กินมดและปลวกเป็นอาหาร พบทางภาคใต้

ภาพงูเถากินกิ้งก่าบินมลายู ภาพโดย : อนุรักษ์ บุญเจ็ด

วงศ์จิ้งเหลน SCINCIDAE

Dasia olivacea Gray, 1839

จิ้งเหลนต้นไม้

Olivaceous Tree Skink

รูปร่างป้อม หัวยาวเรียว หางสั้นเมื่อเทียบกับความยาวลำตัว เกล็ดเรียบเป็นมันวาว ลำตัวด้านหลังสีน้ำตาลอมเขียว ด้านบนหัวระหว่างตาทั้งสองข้างมีขีดตามขวางสีดำเรียงเป็นแถว 4 แถวแต่ไม่พาดขวาง ไตคางและด้านท้องมีสีเขียวอมฟ้า ขาทั้งสี่ค่อนข้างสั้น นิ้วเรียวยาว พบในป่าที่มีต้นไม้ไม่แน่นอนที่บก พบทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงภาคใต้ และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วงศ์จิ้งเหลน SCINCIDAE
Lipinia vitigera (Boulenger, 1894)

จิ้งเหลนลาย
Stripe Tree Skink

เป็นจิ้งเหลนขนาดเล็ก ผิวหนังลำตัวปกคลุมด้วยเกล็ด บนหัวจนถึงหลังในแนวกลางตัวมีแถบสีครีมหรือสีเหลืองพาดตามยาว จากโคนหางถึงปลายมีสีส้มอมแดง อาศัยและหากินอยู่บนต้นไม้ และซอกหินที่อยู่ใกล้ลำห้วย ในป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้นไม่ได้รวดเร็ว มีรายงานว่าพบทุกภาคของประเทศไทย

วงศ์งูพิษเขี้ยวหลัง COLUBRIDAE
Ahaetulla mycterizans (Linnaeus, 1758)

งูเขี้ยวหัวจิ้งจกมลายู
Malayan Green Whip

รูปร่างลำตัวเรียวยาว หัวยาวเรียวยาว ปากแหลม คอคอดกึ่ง สีของลำตัวมีสีเทาอ่อน สีบนหัวและปลายหางอาจมีสีคล้ำ หรือลำตัวสีเหลืองส้ม หรือสีเขียว ปลายหางอาจมีสีส้มอมแดง จัดเป็นงูพิษอ่อน สามารถพบได้ทั้งในป่าดิบแล้ง ในป่าเต็งรัง และในสวน ที่ราบที่มีที่มีหญ้าขึ้นรก พบทางภาคใต้

วงศ์พิษเขี้ยวหลัง COLUBRIDAE

Dryophiops rubescens (Gray, 1835)

งูเถา

Brown Whip Snake

รูปร่างเพรียว ส่วนหัวค่อนข้างเพรียวยาว ลำตัวสีเทาหรือสีน้ำตาลแดง ที่แนวกลางหลังมีจุดสีดำ เกล็ดหลังมีสันบนเกล็ด ด้านท้องมีสีเหลืองนวลไปจนถึงสีอมน้ำตาลทางส่วนหาง มีจุดประสีดํา เป็นงูที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ สูงตั้งแต่ระดับ 500 เมตรขึ้นไป กินกบ และพวกกิ้งก่าเป็นอาหาร พบทางภาคใต้

ภาพงูเถากินกิ้งก่าบินมลายู ภาพโดย: ณัฐชา บุญเฉิด

วงศ์พิษเขี้ยวหน้า COLUBRIDAE

Calliophis bivirgata flaviceps (Boie, 1827)

งูพริกทองแดง

Blue Malaysian Coral Snake

ลำตัวสีน้ำเงินอมเทาเข้ม ขอบด้านข้างของลำตัวมีแถบแคบๆ สีฟ้าจาง หัวและหางสีส้มหรือแดง ทางด้านท้องเป็นสีแดงอมส้ม จัดเป็นงูมีพิษร้ายแรง พบในพื้นที่ราบต่ำจนถึงที่ระดับความสูงประมาณ 500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล กินงูด้วยกันเป็นอาหาร รวมทั้งพวกกิ้งก่า และกบ พบทางภาคใต้

ภาพงูพริกทองแดง (ซ้าย) กินงูพริกทองแดงอีกตัว ภาพโดย: พงศ์ศิลป์ อินทร์แป้น

บรรณานุกรม

- ไชหนาบ บูเตีย. 2552. การใช้พื้นที่ของคางคกแคะมาลาญ (*Ingerophrynus divergens*) ระยะโตเต็มวัยและอึ่งกรายลายจุด (*Labtobracion hendricksoni*) ระยะโตเต็มวัยในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมสิ่งมีชีวิตเขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. โครงการทางชีววิทยา. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัญญา จันอาจ. 2546. คู่มือสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในเมืองไทย. บริษัท ตำนานสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- วาทีณี จุทอง. 2550. ศึกษาเปรียบเทียบการใช้พื้นที่ของกบเขาลังตอง (*Hylarana raniceps*) และปาดบ้าน (*Polypedates leucomystax*) ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมสิ่งมีชีวิตเขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. โครงการทางชีววิทยา. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วีรยุทธ์ เลาหะจินดา. 2552. วิจัยสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภักษร วาหะรักษ์. 2550. ความหลากหลายชนิดของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมสิ่งมีชีวิตเขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. โครงการทางชีววิทยา. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อภิวรรณ จำปาศรี. 2551. การศึกษาประชากรคางคกแคะ (*Ingerophrynus divergens*) บริเวณลำธารในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมสิ่งมีชีวิตเขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. โครงการทางชีววิทยา. ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Duellman, W. E. 1999. Patterns of Distribution of Amphibians: A global Perspective. The Johns Hopkins University Press. Baltimore.
- Hall, R. H. and Holloway, J. D. 1998. Biogeography and Geological Evolution of SE ASIA. Backhuys Publishers. Leiden.
- Nabhitabhata, J., Chan-ard, T. and Chaykern, Y. 2000. Checklist of Amphibians and Reptiles in Thailand. Office of Environmental Policy and Planning.

- Pough, F. H., Andrews, R. M., Cadle, J. E., Crump, M. L., Savitzky, A. H. and Wells, K. D. 2004. Herpetology 3rd Edition. Pearson Education Inc. London.
- Wangkulankul, S., Dejtaradol, A. and Waharak, S. 2008. Survey of amphibians and reptiles in the protected area, Khohong hill, Prince of Songkla University. Proceedings of the second PSU – UNS Conference 22 – 24 June, 2008. Novisad, Republic of Serbia. pp. 8 – 11.

บทที่ 5

นก

(Birds)

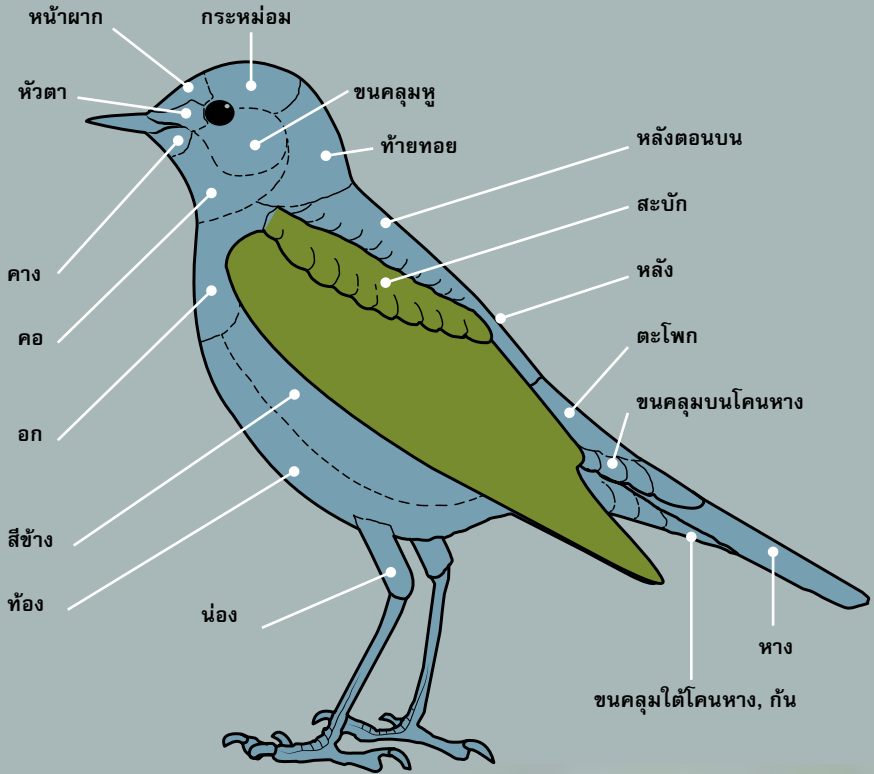

เดือนจัต ศรียองช่วย

ในปี พ.ศ.2549-2552 มีการสำรวจนกบริเวณเขาคอหงส์หลังมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์พบนกจำนวน 57 ชนิดจาก 23 วงศ์ ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของนกที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่เขาคอหงส์เท่านั้น นกที่พบบ่อยในการสำรวจที่ผ่านมา ได้แก่ นกกินแมลง ออกเหลือง นกกินปลีออกเหลือง นกเขาใหญ่ นกขมิ้นน้อยธรรมดา นกปรอดคอลาย นกปรอดหน้าवल นกกาฝากทองสีส้ม นกเอี้ยงดำ เป็นต้น บางครั้งพบนกป่าที่พบเห็นค่อนข้างยาก เช่น นกจับแมลงอกส้ม อีกทั้งผืนป่าแห่งนี้ยังเป็นแหล่งพักและแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับนกอพยพ เช่น เหยี่ยวนกเขา พันธุ์ญี่ปุ่น นกจับแมลงสีคล้ำ นกคัคคูมรกต นกพญาไฟสีเทา นกแต้วแล้วอกเขียว และนกเดินดงหัวสีส้ม เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการพบนกเงือกฝูงใหญ่ประมาณ 15 ตัว (อาจเป็นนกเงือกกรามช้าง) หลายครั้งในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 (ข้อมูลจากบุญเลิศ อินสุวรรณโณ และ ประภาศสว่างโชติ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าป่าที่คอหงส์นั้นนอกจากนี้มีความอุดมสมบูรณ์ที่นกเงือกอาจใช้เป็นที่พักระหว่างเส้นทางที่ออกหากินหรือเป็นที่ทำรัง และนี่เป็นอาจเป็นทั้งสัญญาณที่บอกเราว่าความสมบูรณ์ของเขาคอหงส์นั้นยังมีอยู่มากหรือไม่ก็มีแรงกดดันจากที่ไหนสักแห่ง ซึ่งเป็นที่อยู่ของนกเงือกเหล่านี้ต้องหลบหนีออกมา

ส่วนต่าง ๆ ของนก

วงศ์นกกระจอก PASSERIDAE

Passer montanus (Linnaeus, 1758)

นกกระจอกบ้าน

Eurasian Tree-sparrow

นกขนาดเล็กมาก ปากอ้วนสั้นเป็นรูปกรวย หัวค่อนข้างใหญ่ คอสั้น ปีกสั้น และปลายปีกแหลม หางสั้น ปลายหางเว้า ตื้น ขาสั้น กระจ่อมสีน้ำตาลดำ บริเวณแก้มสีขาว มีลายแถบสีดำบริเวณหู และคอ ด้านล่าง มีลายพาดสีขาวสองลาย ที่ปีกและโคนปีก พบหากินตามหมู่บ้าน อาหารคือ เมล็ดข้าวเปลือก ธัญพืช เมล็ดหญ้า แมลง และตัวหนอน โดยมากมักหากินด้วยการกระโดดตามพื้นดินหรือบริเวณสนามหญ้า

วงศ์นกยออดข้าว CISTICOLIDAE

Orthotomus sutorius (Pennant, 1769)

นกกระจิบธรรมดา นกกระจิบสวน

Common Tailorbird

นกขนาดเล็กมาก หน้าผากและกระจ่อมสีน้ำตาลแดง คิ้วและหน้าขาวแกมเทา ลำตัวด้านบนสีเขียวคล้ำ ลำตัวด้านล่างขาว บริเวณอกและคอหอยเป็นสีคล้ำ ได้คอเห็นเป็นสีดำโดยเฉพาะตอนร้อง พบตามป่าโปร่ง ป่ารุ่น ป่าชายเลน ทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ และสวนผลไม้ มักพบเกาะหรือกระโดด ไปตามกิ่งภายในเรือนยอดของต้นไม้ ขณะที่เกาะทางมันจะตั้งขึ้น อาหารได้แก่ แมลงและตัวหนอนต่างๆ

ภาพ : Yathin S Krishnappa

คู่มือศึกษาธรรมชาติเขาคอหงส์

วงศ์นกกระตีด **ESTRILDIDAE**

Lonchura punctulata (Linnaeus, 1758)

นกกระตีดขี้หมู

Scaly-breasted Munia

ภาพ : Vicki Nunn

นกขนาดเล็กมาก ปากหนาสีดำ ทั้งปากบนและปากล่าง ออกและสีข้างเป็นสีขา มีลายเป็นเกล็ด สีน้ำตาลเป็นลักษณะเด่น ลำตัวด้านบนสีน้ำตาลทึบๆ ใบหน้าด้านข้างมีแต้มสีน้ำตาล ซึ่งที่แก้มและคอจะมีสีเข้มกว่าบริเวณอื่น ขนคลุมปีกสีน้ำตาล พบตามป่าละเมาะ แหล่งเกษตรกรรม ตามทุ่งหญ้าแถบชายเมือง หากินเป็นฝูง อาหารได้แก่ เมล็ดข้าว เมล็ดหญ้า กินแมลง และตัวหนอนที่พบตามพื้นดินบ้าง

วงศ์นกกระตีด **ESTRILDIDAE**

Lonchura striata (Linnaeus, 1766)

นกกระตีดตะโพกขาว

White-rumped Munia

ภาพ : Shantanu Kuveskar

นกขนาดเล็กมาก ลำตัวสีน้ำตาล ตะโพกสีขาว ท้องสีขาวแกมเนื้อ หางสีดำ ปลายหางแหลม โดยขนหางคู่กลางยื่นยาวกว่าขนหางคู่อื่น ขนบริเวณที่เป็นสีเข้ม มีลายขีดเล็กๆ สีขาว หรือสีน้ำตาล ออกมีลายเกล็ดสีเนื้อ ท้องมีลายขีดสีเข้ม พบตามทุ่งโล่ง ป่าละเมาะ แหล่งเกษตรกรรม ทุ่งหญ้า อาหารได้แก่ เมล็ดหญ้า เมล็ดข้าวเปลือก ซึ่งมักหากินเป็นฝูง

วงศ์นกกะเต็นน้อย ALCEDINIDAE

Alcedo atthis (Linnaeus, 1758)

นกกะเต็นน้อยธรรมดา
Common Kingfisher

ภาพ : Pierre Dalous

เป็นนกขนาดเล็ก ลำตัวสีเขียว ท้องแดง มีสีฟ้าสดใสที่สะโพก ไปถึงหาง สีข้างและสะโพกมีสีม่วงอมฟ้าสดใส คางและคอมีจุดประสีเหลืองกระจายปะปน ตาสีน้ำตาลเข้ม เนื้อตาสีน้ำตาลแดง ปลายหางมีสีฟ้าหม่น ขาและนิ้วเท้าสีแดง ในตัวผู้ปากสีแดง และตัวเมียปากมีสีดำ ชอบอาศัยตามที่โล่ง ลำธาร คู คลอง แม่น้ำหรือ ทะเลสาบ ที่ริมฝั่งมีพืชน้ำ อาหารที่กินได้แก่ ปลาตัวเล็กๆ สัตว์เลื้อยคลานขนาดเล็ก และแมลงต่างๆ

วงศ์นกกะเต็น HALCYONIDAE

Halcyon smymensis (Linnaeus, 1758)

นกกะเต็นอกขาว นกพังกะ
White-throated Kingfisher

ภาพ : Manjith Kainickara

นกขนาดเล็ก ลำตัวป้อม หัวใหญ่ คอและหางสั้น ปากยาวสีแดงสด หัว หลังตอนบน ไหล่และท้องสีน้ำตาลเข้ม คอและอกขาว ปีก หลัง และหางสีฟ้าเข้ม หลังตอนล่างและตะโพกสีฟ้าขาว แข็งและตีน สีแดง ขนบินมีแถบขาวใหญ่ที่ปีก พบตามแหล่งน้ำทั่วไป กินสัตว์น้ำต่างๆ โดยการเกาะตามกิ่งไม้ ตอไม้ หรือสายไฟฟ้า แล้วบินโฉบจับด้วยปาก อาจจะกินแมลงและสัตว์ขนาดเล็กต่างๆด้วย

วงศ์นกคัคคู CUCULIDAE

Centropus sinensis (Stephens, 1815)

นกกะปูดใหญ่

Greater Coucal

ภาพ : J.M.Garg

นกขนาดกลาง ปากหนาโค้งเล็กน้อย หัว คอ ลำตัวด้านล่าง และหางเหลือบดำม่วง หลังและปีกสีน้ำตาลแดง ตาสีแดง ปากและนิ้วสีดำ พบตามชายป่า ป่าภูเขา อาศัยตามพุ่มไม้รกๆ ไกลน้ำ บินไม่เก่ง อาหารได้แก่ กบ เขียด กิ้งก่า จิ้งเหลน งู ตั๊กแตน ไข่นก และแมลงต่างๆ

วงศ์นกจับแมลง MUSCICAPIDAE

Copsychus saularis (Linnaeus, 1758)

นกกางเขนบ้าน นกบินหลา

Oriental Magpie-robin

ภาพ : JJ Harrison

นกขนาดเล็ก ปากสีเทาเรียว ปลายปากบนงุ้มลงเล็กน้อย ปีกมนกลม หางยาว ปานกลาง ปลายหางตัดตรง ขาและเท้าแข็งแรง ตัวผู้และตัวเมียมีลักษณะและสีสันทัดต่างกัน ตัวผู้ ในขณะที่เกาะลำตัวค่อนข้างตั้งตรง หางกระดก ส่วนบนลำตัวเป็นสีดําเหลือบน้ำเงินเล็กน้อย ปีกมีแถบสีขาวหนึ่งแถบ ส่วนล่างของลำตัวเป็นสีขาว ตัวเมีย ส่วนบนลำตัวเป็นสีเทา มีแถบบริเวณปีกเช่นเดียวกัน ส่วนล่างลำตัวเป็นสีเทาจาง สามารถพบได้แทบทุกบริเวณ อาหารได้แก่ แมลงต่างๆ หนอน และไส้เดือนบนพื้นดิน

วงศ์นกกาหน้า PHALACROCORACIDAE

Microcarbo niger (Vieillot, 1817)

นกกาหน้าเล็ก

Little Cormorant

ภาพ : J.M.Garg

นกขนาดกลาง ปากสีดำ มีจุดใต้คางสีขาว คอยาวปานกลาง ปลายปีกมน หางยาว ปานกาง ปลายหางมน ขาค่อนข้างสั้น ทั้งสองเพศมีลักษณะและสีเหมือนกัน ขนปกคลุมร่างกายสีดำ ขนปกคลุมปีกสีเทาเข้มถึงดำ ช่วงฤดูผสมพันธุ์จุดใต้คางสีน้ำตาลเข้ม มีขนขาวขึ้นแซมบริเวณลำตัวด้านบนและหัวด้านข้าง อาศัยเป็นกลุ่ม กินปลาเป็นอาหาร หาดอาหารโดยดำน้ำ แล้วจับปลาด้วยปาก ชอบขึ้นมาเกาะบนตอ หรือ กิ่งไม้ตามชายน้ำ ผีเสื้อ แดด และ ไช้ริ้น

วงศ์นกคัคคู CUCULIDAE

Eudynamys scolopacea (Linnaeus, 1758)

นกกาเหว่า

Asian Koel

ภาพ : J.M.Garg

นกขนาดเล็ก-กลาง หางยาว ปีกสั้น และปลายปีกมน ปากสีเขียวอ่อน ตาแดง ขาและนิ้วสีเทา ตัวผู้มีสีดำเป็นมันเหลือบด้วยสีน้ำเงิน ตัวเมียเป็นสีน้ำตาลเข้ม มีลายจุดและลายพาดสีขาวและสีเหลืองตลอดทั้งร่างกาย พบตามป่าละเมาะ สวนผลไม้ ป่าชายเลน ป่าโปร่ง กินผลไม้เปลือกอ่อน เช่น ลูกไทร กร่าง หว่า นอกจากนี้ยังกินตัวหนอนแมลงต่างๆ รวมทั้งขโมยไข่ของนกเล็กๆ อีกหลายชนิดเป็นอาหาร

วงศ์นกกินป्ली NECTARINIIDAE

Anthreptes malacensis (Scopoli, 1786)

นกกินป्लीคอสีน้ำตาล

Brown-throated Sunbird

ภาพ : NatureAtYourBackyard

นกขนาดเล็กมาก กระหม่อม ท้ายทอย หลังตอนบนลงมาถึงด้านข้างของคอเล็กน้อย เป็นสีเขียวเข้มเหลือบมัน ลำตัวด้านบนชนปีกสีน้ำตาล มีแถบเล็ก ๆ สีม่วงเหลือบมันที่ขนหัวปีกใกล้บริเวณไหล่ บริเวณหลังตกลงมาถึงชนคลุมหูสีแดงเลือดหมู ใต้คอสีแดงแกมส้มอมแดง ส่วนใหญ่จะพบในพื้นที่ราบ อาหารส่วนใหญ่ได้แก่ แมลง แมงมุม เกสรดอกไม้ น้ำหวานจากดอกไม้บางชนิด และ ผลไม้สุกขนาดเล็กบางชนิด

วงศ์นกกินป्ली NECTARINIIDAE

Cinnyris jugularis Linnaeus, 1766

นกกินป्लीอกเหลือง

Olive-backed Sunbird

ภาพ : Lip Kee Yap

เป็นนกขนาดเล็กมาก คอ และ อก ส่วนบน สีน้ำเงินเหลือบเป็นมัน ในที่แสงน้อย มักมองเห็นเป็นสีดำ ท้อง และ ชนคลุมโคนหาง ด้านล่าง สีเหลืองสด ปลายหางด้านล่างมีโคนขน ขอบหางและขลิบปลายหางสีขาว ลำตัวด้านบนสีเขียวยอมน้ำตาล ใต้คอกลงมาถึง อก ส่วนบนสีเหลืองหน้าเงินเข้ม อกและท้องส่วนล่างสีเหลืองสด ชนคลุมโคนขาสีเหลือง พบในป่าหลายแบบ สวนผลไม้ สวนไม้ดอก และ ทุ่งโล่ง พบบ่อยมากในเมืองอาหารได้แก่ น้ำหวานจากดอกไม้ นอกจากนี้ ยังกินหนอน แมลงขนาดเล็ก และแมงมุม เป็นต้น

วงศ์นกขมิ้น **ORIOLIDAE**

Oriolus chinensis (Linnaeus, 1766)

นกขมิ้นท้ายทอยดำ

Black-naped Oriole

ภาพ : Prof Dr Kamarudin Mat-Salleh

นกขนาดเล็ก ลำตัวหนา และแข็งแรง ปีกค่อนข้างยาว และปลายปีกแหลม ปลายหางมน ปากแหลมและแข็งแรง นกตัวผู้มีสีส้มสวยมาก ขนส่วนใหญ่ของลำตัวมีสีเหลือง มีแถบสีดำกว้างตรงท้ายทอย ปากมีสีชมพู นิ้วเท้าสีดำแกมเขียว นกตัวเมียสีคล้ายตัวผู้ แต่สีเหลืองอ่อนกว่า พบตามป่าดิบ ป่าผสมผลัดใบ ป่าชายเลน รวมทั้งสวนผลไม้ อาหารได้แก่ แมลงต่างๆ เมื่อเจอเหยื่อจะใช้ปากคาบ แล้วเอาไปพาดกับกิ่งไม้ แล้วจึงกลืนกินเหยื่อ

วงศ์นกขมิ้นน้อย **AEGITHINIDAE**

Aegithina tiphia (Linnaeus, 1758)

นกขมิ้นน้อยธรรมดา

Common Iora

ภาพ : NatureAtYourBackyard

นกขนาดเล็ก ปีกสั้น ปลายปีกมน หางยาวปานกลาง ปากมีลักษณะเล็กแหลม ขาสั้น นิ้วเท้าเล็ก แต่แข็งแรง ลำตัวส่วนบนสีเหลืองแกมเขียว ส่วนล่างของลำตัวสีเหลืองสด ปีกและหางสีดำเข้ม บนปีกมีแถบสีขาว พาดขวางสองแถบ ชอบอาศัย และหากินอยู่บนต้นไม้เท่านั้น อาหารได้แก่ แมลง ตัวอ่อน และไข่ของแมลง หนอนฝั่เลื้อยบางชนิด หนอนกินใบ หาอาหารโดยกระโดดหากิน ตามกิ่งไม้และใบไม้

วงศ์นกเขา COLUMBIDAE

Geopelia striata (Linnaeus, 1766)

นกเขาชวา

Zebra Dove

ภาพ : JJ Harrison

นกขนาดเล็ก รูปร่างเรียวยาว หางยาว และเรียวยาว กระจงมอดอนหน้า คอหอย และคอด้านข้างสีเทา ด้านบนลำตัวสีน้ำตาลอ่อน มีลายพาดสีด้า ไม่ค่อยเป็นระเบียบ หางเป็นหางบัง ปลายหางและขนทางด้านนอกเป็นสีขาว ปากสีเทาแกมน้ำเงิน ขาและนิ้วสีแดงเข้ม พบทั่วไปตามป่าโปร่ง ป่าละเมาะ ในเมืองหรือในหมู่บ้าน สวนผลไม้ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า หากินบนพื้นโดยกินเมล็ดธัญพืชและเมล็ดหญ้าต่างๆ เป็นอาหาร

วงศ์นกเขา COLUMBIDAE

Spilopelia chinensis (Scopoli, 1768)

นกเขาใหญ่

Spotted Dove

ภาพ : JJ Harrison

นกขนาดเล็ก ปากสีน้ำตาล ขาและนิ้วสีแดง ลำตัวด้านบนสีน้ำตาล โดยปีกจะมีสีเข้มกว่า มีทางพาดสีเทาบริเวณขนคลุมปีก แฉกนอก และบริเวณหัวปีก ขนหางค่อนข้างสุดกว้าง ตอนปลายสุดมีสีขาว บริเวณคอด้านบนมีแถบสีด้าและจุดสีขาวตลอดแถบ ออกสีน้ำตาลแดง หัวสีเทา พบตามป่าโปร่ง ทุ่งนา ไร่ สวน ป่าละเมาะ และป่าชายเลน มักเกาะช้อยู่ตามต้นไม้หรือสายไฟ เวลาบินจะลงมาหากินอยู่ตามพื้นดิน อาหารได้แก่ เมล็ดพืช

วงศ์นกจับแมลง MUSCICAPIDAE

Muscicapa latirostris (Raffles, 1822)

นกจับแมลงสีน้ำตาล

Asian Brown Flycatcher

ภาพ : K Hari Krishnan

นกขนาดเล็กมาก ลำตัวด้านบนสีเทาจนถึงน้ำตาลแกมเทา ปากสีอ่อน ปลายปากสีคล้ำ ตอนโคนปากสีเหลือง มีแถบสีขาวคล้ายหนวด ลำตัวด้านล่างสีออกขาว ข้างอกจะมีสีน้ำตาลแกมเทา นิ้วเท้าสีออกดำ พบได้ในป่าหลายแบบ มักพบในป่าโปร่ง ทุ่งโล่ง สวนผลไม้ และป่าชายเลน อาหารได้แก่ แมลงต่างๆ ใช้วิธีโฉบจับจากกลางอากาศจากกิ่งที่เกาะแล้วกลับไปเกาะที่กิ่งเดิม

วงศ์นกจาบคา MEROPIDAE

Merops philippinus Linnaeus, 1766

นกจาบคาหัวเขียว

Blue-tailed Bee-eater

ภาพ : Ravi Vaidyanathan

นกขนาดเล็ก ปากยาวเรียวยาวโค้ง ตัวเพรียว ปีกยาวแหลม หัวเขียวแกมน้ำตาลส้ม แถบตามีสีดำ ใต้แถบตาและคางเป็นสีขาวแกมเหลือง คอและอกตอนบนสีส้มแกมน้ำตาล ตะโพกสีฟ้าขาว หางสีฟ้า หางคู่กลางยื่นยาวออกมาอย่างเห็นได้ชัด พบตามทุ่งโล่ง โดยเฉพาะบริเวณใกล้แหล่งน้ำ อาหารได้แก่แมลงชนิดต่างๆ โดยเฉพาะผึ้ง โดยการโฉบจับกินในอากาศ

วงศ์นกแสกแซว DICRURIDAE

Dicrurus macrocercus (Vieillot, 1817)

นกแสกแซวหางปลา

Black Drongo

ภาพ : Dr. Raju Kasambe

นกขนาดเล็ก ลำตัวค่อนข้างเพรียว ปีกยาว และ ปลายปีกแหลมซึ่งค่อยๆ สอปลงไป และปลายหางแยกออก เป็นแฉก ลึก รวากับหางปลา ปากของนกแสกแซว มีลักษณะหนา แบนข้าง และ แข็งแรง ตอนปลายปากแบนโค้ง และ จุ่ม เล็กน้อย บริเวณโคนปากมีขนเส้นแข็งๆ ซึ่งยาวจนคลุมรูจมูกไว้ ขาค่อนข้างสั้น เท้าหนา พบตามพื้นที่โล่ง ตามท้องไร่ ท้องนา และ พื้นที่เกษตรกรรมทั่วไป ภายในตัวเมือง ตามปกติอาหารได้แก่ แมลงชนิดต่างๆ

วงศ์นกโพรดก MEGALAIMIDAE

Megalaima haemacephala Statius Muller, 1776

นกตีทอง

Coppersmith Barbet

ภาพ : Shantanu Kuveskar

นกขนาดเล็ก เป็นนกโพรดกที่มีขนาดเล็กที่สุด ลำตัวดำบนสีเขียว หน้าผากสีแดง กระหม่อมตอนหน้าสีดำ ใบหน้าสีดำมีคิ้วและบริเวณใต้ตาสีเหลือง คอหอยสีเหลือง คอด้านล่างมีแถบสีแดง ออกตอนบนสีเหลือง ออกตอนล่างและท้องสีขาวอมเหลืองมีลายขีดสีเขียว อาศัยอยู่ตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่ารุ่น ป่าละเมาะ และสวนผลไม้ มักพบโดดเดี่ยวหรืออยู่เป็นคู่ อาหารส่วนใหญ่ได้แก่ ผลไม้ต่างๆ เช่น ไทร หัว ตะขบ มะเมาะ

วงศ์นกคัคคู CUCULIDAE

Phaenicophaeus tristis (Lesson, 1830)

นกบั้งรอกใหญ่

Green-billed Malkoha

ภาพ : M.a.a.Diyana

นกขนาดกลาง ลำตัวเพรียวยาว มีปากหนาและหางยาวมาก หัวตลอดด้านใต้ท้องสีออกเทาอ่อน หลังและปีกตลอดถึงหางสีดำ เหลือบเขียว ปลายขนหางสีขาวเห็นได้ชัด หนังรอบตาสีแดงและมีแถบขนสีขาวล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง พบตามป่าดิบแล้ง ป่าโปร่ง ในที่ราบต่ำและป่าผลัดใบ ชอบกระโดดไต่ไปตามกิ่งไม้ ดูคล้ายกระรอก บินไปตามต้นไม้โดยการกระพือปีกสลับร่อน

วงศ์นกปรอด PYCNONOTIDAE

Pycnonotus blanfordi Jerdon, 1862

นกปรอดสวน นกกรงเกล็ด

Streak-eared Bulbul

ภาพ : Devonpike

นกขนาดเล็ก ด้านบนลำตัวสีเขียวแกมน้ำตาล ตาสีเทา ขนคลุมหูมีลายขีดสีขาวแกมเทาชัดเจน ปีกสีเขียวด้านล่างลำตัวสีเขียวแกมเหลือง ขนคลุมโคนหางด้านล่างสีเหลืองอ่อน พบตามแหล่งกิจกรรม ป่าละเมาะ โดยเฉพาะใกล้แหล่งน้ำจืด หากินตามต้นไม้ พุ่มไม้และพื้นดิน อาหารได้แก่ ผลไม้ ตัวหนอน และแมลงต่างๆ

วงศ์นกปรอด PYCNONOTIDAE

Pycnonotus goiavier (Scopoli, 1886)

นกปรอดหน้าवल นกกรงหน้าหมา

Yellow-vented Bulbul

ภาพ : Lip Kee Yap

นกขนาดเล็ก ลำตัวด้านบนสีน้ำตาล กระจุกขนและหัวตาสีดำ มีคิ้วกว้างสีขาว กระจุกขนมีหงอนสั้นๆ สีน้ำตาล ลำตัวด้านล่างมีสีขาว ออกมีสีน้ำตาลแซม ขนคลุมโคนหางด้านล่างมีสีเหลืองแกมเขียว หางไม่มีสีขาว พบตามแหล่งกิจกรรม ป่าละเมาะ โดยเฉพาะบริเวณใกล้แหล่งน้ำจืด และชายทะเล อาหารได้แก่ แมลง ตัวหนอน และผลไม้สุกบางชนิด เช่น ตะขบ นอกจากนี้ยังกินน้ำหวานจากดอกไม้ และแมลงที่มาตอมน้ำหวานจากดอกไม้อีกด้วย

วงศ์นกเขา COLUMBIDAE

Treron vernans (Linnaeus, 1771)

นกเป่าคอสีม่วง

Pink-necked Green Pigeon

ภาพ : NatureAtYourBackyard

หัวและคอ มีสีกลมกลืนผสมกันระหว่าง สีเทาและสีเทาอมฟ้า ใต้คอสีอ่อนกว่าส่วนอื่นๆ มีสีที่อก ส่วนบน ไหล่และต้นคอสีม่วงอมแดง กลางอกสีส้ม ท้องด้านล่างสีเขียวอมเหลืองปนเทา ขนคลุมใต้โคนหางสีน้ำตาลอมแดงเข้ม ขาและนิ้วเท้าสีแดง ปีกสีเขียว มีลายเป็นแถบสีเหลือง หางสีเทา ปลายหางมีแถบกว้างสีดำ พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น ป่าชายเลน อาหารได้แก่ผลไม้สุก โดยเฉพาะลูกไทรสุก จะใช้ปากปลิดและกินทั้งผล

วงศ์นกโพระดก MEGALAIMIDAE
Megalaima lineata (Vieillot, 1816)

นกโพระดกธรรมดา นกโพระดกสวน
Lineated Barbet

ภาพ : J.M.Garg

เป็นนกขนาดกลาง นกที่โตเต็มวัย หัวโตคอ และ ออก สีน้ำตาลเข้ม มีลาย เป็นลายเกล็ดสีน้ำตาลอ่อน ปน สีขาว ปากหนาใหญ่ สีเหลืองอ่อน วงรอบตา สีเหลือง ขนบริเวณแก้ม ไปจนถึง ใต้คอ สีออกขาว , บริเวณไหล่ มีขีดสีขาว และขีดสีขาว ปน ขีดสีเข้ม จะมีต่อเนืองลงไป จนถึงท้อง ขนคลุมลำตัวส่วนใหญ่ เป็นสีเขียว อาศัยตามป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่ารุ่ม สวนผลไม้ และป่าละเมาะ กินผลไม้เป็นอาหาร โดยเฉพาะ ไทร หว่า ตะขบ

วงศ์นกกาฝาก DICAIEIDAE
Dicaeum cruentatum (Linnaeus, 1758)

นกสีชมพูสวน
Scarlet-backed Flowerpecker

ภาพ : Doug Janson

นกขนาดเล็กมาก มีรูปร่างป้อม คอสั้น ขาสั้น หางสั้นมาก ปากสั้น ข้างหัว ออกตอนบน หลัง และหางมีสีดำ หน้าผากถึงตะโพกเป็นแถบยาวสีแดงสด คอ กลางอก และลำตัวด้านล่างมีสีขาว สีข้างลำตัวมีสีขาวแกมเทา พบตามพื้นที่ราบต่ำ ป่าละเมาะ พื้นที่เกษตรกรรม อาหารได้แก่ แมลง แมงมุม ลูกไม้สุกขนาดเล็ก เช่น ลูกตะขบ มะเดื่อ น้ำหวานจากดอกไม้ บางชนิด

วงศ์นกอีแพรด RHIPIDURIDAE

Rhipidura javanica (Sparrman, 1788)

นกอีแพรดแถบอกดำ

Pied Fantail

ภาพ : JJ Harrison

นกขนาดเล็ก ใต้คอสี ต่อจากสีขาวยังมีลายพาดสีดำผ่านอกตอนบน ท้องมีสีขาวแกมครีม หัวสีออกดำ คิ้วเป็นสีขาวเล็กน้อย หางกางแผ่ออกเป็นรูปพัด ปลายขนหางสีขาว พบตามสวนผลไม้ แหล่งเกษตรกรรม ป่าละเมาะ ทุ่งโล่ง ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าพรุ อาหารได้แก่แมลงขนาดเล็ก ยุง หนอน โดยจิกกินตามกิ่งไม้ ยอดไม้ และที่พื้น โดยโฉบลงมาจิกกินที่พื้นดิน หรือ กิ่งเดินกิ่งบิน ขณะจับแมลงบนพื้นดิน ขณะหากินบางครั้งส่งเสียงร้องเพื่อประกาศอาณาเขตของตนไปด้วย

วงศ์นกอีเสือ LANIIDAE

Lanius cristatus Linnaeus, 1758

นกอีเสือน้ำตาล

Brown Shrike

ภาพ : JJ Harrison

นกขนาดเล็ก ปากหนาใหญ่ สีดำ ปลายปากแหลมจุ่ม หัวโต ลำตัวเพรียว หางยาว มีแถบสีดำจากโคนปาก ผ่านตาไปถึงข้างหู มีคิ้วสีขาวลากจากโคนปากไปถึงข้างหูด้วยเช่นกัน กระหม่อมและท้ายทอยสีน้ำตาลอมแดง ปีกสีน้ำตาลเข้ม ลำตัวด้านล่างสีขาว ขาสีดำ มีนิ้วเท้าแข็งแรง และเล็บแหลมคม พบตามทุ่งโล่งใกล้แหล่งน้ำหรือบริเวณที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ทหาอาหารในช่วงเช้าตรู่และเย็นค่ำ อาหารได้แก่ แมลง ตัวหนอน กบ กิ่งก่า นก และสัตว์ขนาดเล็ก

วงศ์นกเอี้ยงและนกกิ้งโครง STURNIDAE

Acridotheres fuscus (Wagler, 1827)

นกเอี้ยงควาย

Jungle Myna

ภาพ : J.M.Garg

เป็นนกขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายนกเอี้ยงสาสิก และ นกเอี้ยงทอง แต่ ปากเป็นสีเหลือง ตาสีเหลือง มีพุ่มขนบนหัว แต่สันลำตัวด้านบนสีน้ำตาลแกมเทาเข้ม หัวสีออกดำ ไตคอก และ ออก สีเข้ม ขนคลุมโคนขนหางด้านล่าง สีขาว ขนคลุมโคนขนหาง ด้านล่างสีเทา พบตามแหล่งเกษตรกรรม ป่าหญ้า โดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งแม่น้ำ หรือ รอบๆ แหล่งน้ำ อาหาร ได้แก่ แมลง ตัวหนอน นอกจากนี้ยังกินผลไม้สุกบางชนิด น้ำหวานจากดอกไม้บางชนิด

วงศ์นกเอี้ยงและนกกิ้งโครง STURNIDAE

Acridotheres tristis (Linnaeus, 1766)

นกเอี้ยงสาสิก

Common Myna

ภาพ : T G Santosh

นกขนาดเล็ก หัวและคอสีดำ ปากและหนังรอบดวงตาสีเหลือง ลำตัวสีน้ำตาลเข้ม กลางท้องและก้นขาว ขนปีกดำมีแถบขาว ขณะบินได้ปีกขาว ปีกบนมีแถบขาวเป็นวงใหญ่ แข็งและตีนเหลือง เป็นนกที่อาศัยอยู่ในป่าดิบทั่วไป อาจอยู่เป็นคู่หรือเป็นฝูง ชอบกระโดดบนพื้นอย่างว่องไวเป็นจังหวะ มีนิสัยดุเดือดชอบตีกันและรังแกนกอื่น อาหารส่วนใหญ่ได้แก่ แมลง ตัวหนอน สัตว์ขนาดเล็ก ธัญพืช สัตว์เลื้อยคลานตัวเล็ก ๆ

วงศ์นกเอี้ยงและนกกิ้งโครง STURNIDAE

Acridotheres javanicus (Cabanis, 1850)

นกเอี้ยงหงอน

White-vented Myna

นกขนาดเล็ก ลำตัวเป็นสีดํา บริเวณหัว มีหงอนยาวสีดำตั้งเด่นชัด ปากเหลือง ขาและ นิ้วสีเหลือง มีลายพาดสีขาวบริเวณโคนของขน ปลายปีก ซึ่งจะเห็นได้ชัด ขณะที่นกกำลังบิน ปลายหางมีแถบขนาดกว้างสีขาว ขนคลุมขน หางด้านล่างสีขาว ตาสีน้ำตาลจนถึงน้ำตาล แกมส้ม พบตามทุ่งโล่งใกล้กับแหล่งน้ำ สวน ผลไม้ หากินทั้งบนพื้นดินและบนต้นไม้ แต่พบ เป็นประจำที่เดินหรือกระโดดบนหลังสัตว์เลี้ยง พวกวัว ควาย เพื่อจิกแมลงต่างๆ

ภาพ : Lip Kee Yap

วงศ์นกกา CORVIDAE

Corvus macrorhynchos Wagler, 1827

อีกา

Large-billed Crow

นกขนาดกลาง ปากดำมีขนาดใหญ่ หน้าผากตั้งเป็นสัน ปีกยาวกว้างใหญ่ ขาและ เท้าแข็งแรง มีสีดำสนิททั้งตัว หางยาวกว้าง ปลายมน ชอบอาศัยอยู่ตามที่โล่ง ใกล้ชุมชน เป็นนกที่ชอบส่งเสียงดัง ทั้งยังจดจำและเลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์ ได้ดีอีกด้วย อาหาร ได้แก่ เนื้อสัตว์ขนาดเล็ก แมลงและสัตว์วัยอ่อน

ภาพ : J.M.Garg

บรรณานุกรม

- โอกาส ขอบเขตต์. 2541. นกในเมืองไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์ สารคดี. 247 น.
- โอกาส ขอบเขตต์. 2542. นกในเมืองไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์ สารคดี. 227 น.
- โอกาส ขอบเขตต์. 2543. นกในเมืองไทย เล่ม 3. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์ สารคดี. 259 น.
- โอกาส ขอบเขตต์. 2544. นกในเมืองไทย เล่ม 4. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์ สารคดี. 270 น.
- โอกาส ขอบเขตต์. 2544. นกในเมืองไทย เล่ม 5. กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์ สารคดี. 287 น

ทบทวนความจำ
ใครเป็นใคร ?

บทที่ 6

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammals)

พิพัฒน์ สร้อยสุข

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นสัตว์มีกระดูกสันหลังที่มีวิวัฒนาการสูงสุด มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมได้หลากหลายแบบ ทำให้มีความหลากหลายมากทั้งในแง่ของจำนวนชนิด และในแง่ของนิเวศวิทยา เช่น พฤติกรรมการกินอาหาร ขนาดตัวของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมก็มีตั้งแต่เล็กมากขนาดเพียง 2 มิลลิเมตร เช่น ค้างคาวคุณกิตติ จนไปถึงขนาดใหญ่มากถึงกว่า 30 เมตร เช่น วาฬสีน้ำเงิน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมส่วนใหญ่ออกลูกเป็นตัวและมีบางกลุ่มออกลูกเป็นไข่ ในระบบนิเวศนั้นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมถือว่าเป็นสัตว์กลุ่มที่อยู่

บนสุดของห่วงโซ่อาหาร ประกอบด้วยทั้งสัตว์ที่กินพืชเป็นอาหาร สัตว์ผู้ล่าที่กินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร และพวกที่กินทั้งพืชและสัตว์ สัตว์กินเนื้อ บางชนิดช่วยควบคุมสัตว์กินพืชชนิดอื่นไม่ให้มีมากเกินไป บางชนิดช่วยในการผสมเกสรดอกไม้ของพืช บางชนิดช่วยในการกระจายเมล็ดไม้ไปสู่พื้นที่อื่น การปรากฏหรือไม่ปรากฏของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมใด ๆ ในพื้นที่ จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศนั้น ๆ และเป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย

การสำรวจชนิดของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเขาคอหงส์ดำเนินการโดย

อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่ามี สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมไม่น้อยกว่า 18 ชนิด ซึ่งหลายชนิดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่พบได้ไม่บ่อยนัก เช่น เก้ง ลิงแสม ลิงเสน ลิงลม ลิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็กอีกหลายชนิด ทั้งกลุ่มสัตว์ฟันแทะ และค้างคาวซึ่งกลุ่มนี้มีความหลากหลายมากที่สุด อย่างไรก็ตามข้อมูลที่มีปัจจุบันยังถือว่ายังไม่สมบูรณ์เนื่องจากยังมีการสำรวจข้อมูลความหลากหลายของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็กน้อยมาก จึงยังคงต้องดำเนินการสำรวจเพิ่มเติมในส่วนนี้

ในขณะที่เดียวกับที่เราเพิ่งเริ่มเรียนรู้สัตว์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในเขาคอหงส์ได้ยังไม่ครบถ้วนเท่าใดนัก สัตว์เหล่านี้ก็กำลังตกอยู่ใต้สถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกคุกคาม เนื่องมาจาก การที่เขาคอหงส์ถูกบุกรุกทำลายอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยและที่หาอาหารของพวกมัน ให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมของมนุษย์ไป ดังนั้นการศึกษาควบคู่ไปกับการส่งเสริมการอนุรักษ์จึงเป็นทางเดียวที่จะทำให้สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเหล่านี้อยู่รอดได้

วงศ์หนูผี **SORICIDAE**

Suncus murinus (Linnaeus, 1766)

หนูผีบ้าน

House Shrew

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

เป็นหนูผีที่ค่อนข้างใหญ่ ความยาวหัวและลำตัว 90-145 มิลลิเมตร หางยาวประมาณครึ่งหนึ่งของหัวและลำตัว ขนสีน้ำตาลเทาทั้งตัว หากินตอนกลางคืน มักพบในบริเวณบ้าน ที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม และป่าที่ถูกรบกวน

วงศ์กระแต **TUPAIIDAE**

Tupaia glis (Diard, 1820)

กระแตไต่

Common Tree Shrew

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

คล้ายกระรอกแต่มีหน้ายาวเรียกว่าหางไม่ยาวเป็นพวง และไม่มีฟันแทะคู่ใหญ่อย่างในกระรอก ความยาวหัวและลำตัว 16-23 เซนติเมตร หางยาว 15-20 เซนติเมตร ใบหูสีน้ำตาลและไม่มีขน ขนตามลำตัวสีน้ำตาลเข้ม มักหากินตอนกลางวัน กินปลวกมด หนอนแมลงตามพื้น หรือกินลูกไม้สุกบนต้นไม้ พบได้ทั้งในป่าไปและสวนผลไม้

วงศ์ค้างคาวกินผลไม้ PTEROPODIDAE

Eonycteris spelaea (Dobson, 1871)

ค้างคาวเล็บกุด

Dobson's Long Tongued Fruit Bat

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อนแขนหน้า 62-70 มิลลิเมตร ไม่มีเล็บที่นิ้วที่สอง ลิ้นยาว ด้านหน้าของลิ้นมีขนปกคลุมหนาแน่น ใบหน้ายาวทรงกระบอก ทูรูปกรวยปลายทูลกลม ขนลำตัวสีน้ำตาล อาศัยเป็นกลุ่มใหญ่ในถ้ำหินปูน ออกหากินน้ำหวานดอกไม้ตอนกลางคืน พบได้ทั้งในป่าและสวนผลไม้

วงศ์ค้างคาวกินผลไม้ PTEROPODIDAE

Cynopterus sphinx (Vahl, 1797)

ค้างคาวขอบหูขาวกลาง

Short-nosed Fruit Bat

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อนแขนหน้า 64-79 มิลลิเมตร ขนสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลเทา บริเวณหัวและคอสีน้ำตาลเข้ม ขอบใบหูด้านนอกและด้านในมีสีขาวตัดกับพื้นสีของหูที่มีสีน้ำตาลเข้ม จมูกยื่นออกมาเป็นท่อน กินผลไม้และน้ำหวานดอกไม้เป็นอาหาร หากินตอนกลางคืนตามสวนผลไม้และในป่า

วงศ์ค้างคาวกินผลไม้ PTEROPODIDAE

Cynocephalus brachyotis (Müller, 1838)

ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก

Lesser Short-nosed Fruit Bat

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อน
แขนหน้า 55-65 มิลลิเมตร ขนสีน้ำตาล
แดงหรือสีน้ำตาลเทา บริเวณหัวและคอสี
เทาเหลือง ขอบใบหูด้านนอกและด้านในมี
สีขาวตัดกับพื้นสีของหูที่มีสีน้ำตาลเข้ม จมูก
ยื่นออกมาเป็นท่อ คล้ายกับค้างคาวขอบหู
ขาวกลางมากแต่ขนาดเล็กกว่าและหน้าหูกว่า
กินผลไม้และน้ำหวานดอกไม้เป็นอาหาร
หากินตอนกลางคืนตามสวนผลไม้และในป่า

วงศ์ค้างคาวกินผลไม้ PTEROPODIDAE

Macroglossus sobrinus (Anderson, 1911)

ค้างคาวหน้ายาวใหญ่

Hill Long-tongued Fruit Bat

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดเล็ก ความยาวท่อน
แขนหน้า 78-89 มิลลิเมตร ปากและจมูก
ยาวมาก ลิ้นยาวมากและมักโผล่พ้นปากออก
มา ขนคลุมลำตัวด้านบนสีน้ำตาลแกมเทา
ด้านท้องสีน้ำตาลแกมเหลือง กินน้ำหวาน
ดอกไม้เป็นอาหาร โดยเฉพาะดอกกล้วย มัก
พบตามป่าและสวนผลไม้ใกล้ชุมชน

วงศ์ค้างคาวหางโผล่ EMBALLONURIDAE

Taphozous longimanus Hardwicke, 1825

ค้างคาวปีกถุงต่อมคาง

Long-winged Tomb Bat

ภาพ : พิชฌิม์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อน
แขนหน้า 54-63 มิลลิเมตร ขนสีน้ำตาลเข้ม
บางตัวสีส้ม ขอบใบหูเป็นแผ่นหนังหนาและ
ขนาดใหญ่ ตัวผู้ใต้คางเป็นต่อมเล็ก ๆ ตาค่อนข้าง
ใหญ่เมื่อเทียบกับค้างคาวกินแมลงอื่นๆ
มักเกาะตามผนังถ้ำหรือผนังอาคาร (ขณะที่
ค้างคาวส่วนใหญ่มักเกาะตามเพดานถ้ำ) กิน
แมลงตามทีโล่ง บินหากินค่อนข้างสูง

วงศ์ค้างคาวมงกุฎ RHINOLOPHIDAE

Rhinolophus acuminatus Peters, 1871

ค้างคาวมงกุฎยอดสั้นใหญ่

Acuminate Horseshoe Bat

ภาพ : พิชฌิม์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อน
แขนหน้า 44-50 มิลลิเมตร ขนสีน้ำตาลเข้ม
หรือน้ำตาลแดง บางตัวสีส้มทั้งตัว แผ่นจมูก
ค่อนข้างแคบและมน ปลายสันจมูกแหลม
เป็นหยัก เตื่อยจมูก (Sella) ขอบขนานและ
แคบ Lancet หรือยอดมงกุฎสั้นมาก เกาะ
นอนตามใต้ถุนอาคาร บ้านเรือน ซอกหิน ถ้ำ
เล็กๆ โฉบกินแมลงตามขอบป่าและใต้เรือน
ยอดในป่าตอนกลางคืน

วงศ์ค้างคาวมงกุฏ RHINOLOPHIDAE

Rhinolophus trifolius Temminck, 1834

ค้างคาวมงกุฏสามใบพัด

Trefoil Horseshoe Bat

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

ค้างคาวขนาดกลาง-ใหญ่ ความยาวท่อนแขนหน้า 45-56 มิลลิเมตร แผ่นจมูกและขนเป็นสีเทาเหลือง แผ่นจมูกกว้าง โคนของติดยจมูกทั้งสองข้างมีแผ่นหนังยื่นออกมาด้านข้าง เกาะนอนเดี่ยวๆ หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามโพรงไม้ในป่า ซอกหลืบตามโพรงหิน หรือถ้ำเล็กๆ บินหากินแมลงได้เร็วขยันอดไม้ในตอนกลางคืน

วงศ์ค้างคาวมงกุฏ RHINOLOPHIDAE

Rhinolophus affinis (Horsfeld, 1823)

ค้างคาวมงกุฏเทาแดง

Intermediate Horseshoe Bat

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

ค้างคาวขนาดกลาง ความยาวท่อนแขนหน้า 48-56 มิลลิเมตร ขนสีน้ำตาลเทาหรือน้ำตาลเข้ม หรือบางตัวขนสีส้มทั้งตัว แผ่นจมูกหน้ากว้าง ปลายสันจมูกโค้งมน ติดยจมูก (Sella) เว้าคอดตรงกลางและปลายมน เกาะนอนเป็นกลุ่มใหญ่ถ้ำหินปูน มักพบโฉบกินแมลงได้เร็วขยันอดไม้ในป่าตอนกลางคืน

วงศ์ค้างคาวลูกหนู VESPERTILIONIDAE

Pipistrellus sp.

ค้างคาวลูกหนู (ยังไม่สามารถระบุชนิด)

Unknown Pipistrelle

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดเล็ก ความยาวท่อนแขนหน้า 33 มิลลิเมตร ขนด้านหลังสีน้ำตาลดำ ด้านท้องสีเทา หูสั้น ตั้งหูหู่สั้นและชี้มาข้างหน้า เนื่องจากค้างคาวกลุ่มนี้มีหลายชนิดและคล้ายคลึงกันมากทำให้ยังไม่สามารถระบุชนิดได้ในขณะนี้ กินแมลง หากินตามขอบป่าหรือตามแหล่งน้ำ

วงศ์ค้างคาวลูกหนู VESPERTILIONIDAE

Scotophilus kuhlii Leach, 1821

ค้างคาวเพดานเล็ก

Asiatic Lesser Yellow House Bat

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

ค้างคาวขนาดกลาง-ใหญ่ ความยาวท่อนแขนหน้า 45-52 มิลลิเมตร ไม่มีแผ่นจมูกเหมือนพวกค้างคาวมงกุฎ หูสั้นและเล็ก ปลายใบหูมน ตั้งหูสั้นและชี้มาด้านหน้า ขนด้านหลังสีน้ำตาลเข้ม ด้านท้องสีเทา บางตัวสีน้ำตาลเข้มทั้งตัว มักเกาะนอนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ได้หลังคาหรือเพดานอาคาร บินโฉบหากินแมลงตามที่โล่งช่วงหัวค่ำ

วงศ์ค้างคาวลูกหนู VESPERTILIONIDAE

Myotis horsfieldii (Temminck, 1840)

ค้างคาวหูหนูตีนโตเล็ก

Horsfield's Myotis

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

ค้างคาวขนาดเล็ก ความยาวท่อนแขนหน้า 35-38 มิลลิเมตร ตีนใหญ่ ฟังผิดปีกเชื่อมด้านข้างของตีน ขนสีเทาเข้มหรือน้ำตาลดำ สีขนด้านท้องซีดกว่าด้านหลัง มักพบโฉบกินแมลงเหนือผิวน้ำเป็นอาหาร พบในป่าดิบและพื้นที่ประเภทอื่นๆ ได้เช่นกัน

วงศ์ค้างคาวลูกหนู VESPERTILIONIDAE

Myotis muricola (Gray, 1864)

ค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวยาว

Nepalese Whiskered Myotis

ภาพ : ทิพัฒน์ สร้อยสุช

ค้างคาวขนาดเล็ก ความยาวท่อนแขนหน้า 31-37 มิลลิเมตร ใบหูมีขนาดเล็กและค่อนข้างแคบ ฟังผิดปีกเชื่อมที่โคนนิ้ว ขนสีน้ำตาลเทาหรือน้ำตาลเข้ม มักพบโฉบกินแมลงใต้เรือนยอดในป่า ตามขอบป่า หรือบินจับแมลงที่มาตอมหลอดไฟตามถนนหนทางช่วงหัวค่ำ

วงศ์กระรอก SCIURIDAE

Callosciurus caniceps (Gray, 1842)

กระรอกปลายหางดำ

Grey-bellied Squirrel

กระรอกขนาดกลาง ความยาวหัวและลำตัว 21-24 เซนติเมตร ขนบริเวณหลังคอสีน้ำตาลเข้ม กลางหลังสีเทาเข้ม ด้านท้องเป็นสีเทา หางลายเป็นปล้องจางๆ ปลายหางเห็นเป็นกระจุกเล็กๆสีดำ หากินลูกไม้ตามต้นไม้ในตอนกลางวัน ไม่ค่อยลงพื้นมากนัก พบทั้งในพื้นที่เกษตรกรรม สวนผลไม้ ไปถึงป่าดิบ

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

วงศ์ลิงลม LORISIDAE

Nycticebus coucang (Boddaert, 1785)

ลิงลมใต้

Sunda Slow Loris

เป็นวานรไม่มีหางชนิดหนึ่ง ตัวเล็กกว่าลิงลม (*Nycticebus bengalensis*) ความยาวหัวและลำตัว 26-30 เซนติเมตร ตาโต ลำตัวสีน้ำตาลเทาหรือน้ำตาลส้ม ขอบตาสีคล้ำ กลางหลังเป็นแถบสีเข้มตลอดหลังพาดขึ้นมาที่หน้าผากและแยกไปถึงตาทั้งสองข้าง และตัดกับอีกเส้นที่พาดผ่านหน้าผากระหว่างหูทั้งสองข้าง หากินตามต้นไม้บนเรือนยอดตอนกลางคืน บ่อยครั้งอาศัยสายไฟฟ้าเป็นสะพานข้ามไปมาระหว่างต้นไม้หรือห้อยอมป่า

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

วงศ์หนู MURIDAE

Rattus tanezumi Temminck, 1844

หนูท้องขาว

Oriental House Rat

ภาพ : พิพัฒน์ สร้อยสุข

ความยาวหัวถึงกัน 105-215 มิลลิเมตร หางยาวพอกับความยาวหัวถึงกัน หรือยาวกว่าเพียงเล็กน้อย ขนด้านหลังสีเทา และมีขนเส้นสีเข้มแซมเล็กน้อย ด้านท้องสีขาว อาศัยตามอาคารบ้านเรือนและตามชายป่า หากินกลางคืน กินได้ทั้งพืช ซากสัตว์และแมลง

บรรณานุกรม

Francis, C. M. 2008. Mammals of Thailand and South-East Asia. Asia Books, Bangkok.392 pp.

ดักขมิ้น

ดัชนีชื่อพืช

ก้านทอง	49	ซีใต้	53
กระตูดไก่	52	ซีหนอน	54
กระทงลอย	42	ซีหนอนขาว	54
กระทัง	43	ซุนไม้	55
กระทังใบใหญ่	43	เข็มขาว	58
กระทุ้งฟ้าให้	73	เข็มแดง	56
กฤษณา	44	เข็มทอง	56
ก้อเขี้ยวหมู	45	เข็มน้ำ	57
ก้อหนู	46	เข็มพระราม	58
ก้อหม่น	46	เข็มสาวใต้	59
ก้อเหม่ง	46	เข็มแสด	56
กะป้อ	47	เข็มใหญ่	60
กะป้อเขี้ยว	47	คอแห้ง	63
กะป้อหนาม	47	คั่น	51
กะออก	48	งาไซ	61
กะอาม	42	จงเล็ด	90
กะเอาะ	48	จิกนุ่น	62
กำขำ	86	เฉียงพรั๋นางแอ	63
แก้วมุกดา	50	ช่อรัศมี	64
โก่งกางบก	61	ซิ่งขาว	65
ขवाद	53	ซิ่งขำ	66
ชัน	51	ด้าตะโก	67
ชันทอง	49	ตอก	68
ข่าลิง	80	ตอกใบใหญ่	68
ข้าวสารหลวง	52	ตอกขาว	68
ข้าวไหม้	67	ตริงบาดาล	78

ดัชนีชื่อพืช

ตรุษลิง	66	พญาไม้	81
ดั่งหน	69	พรวนกลุ่ม	82
ดั่งหนเสาใบ	69	พันตัน	87
ตาใจ	90	พันไสน	72
ตีเมียเมื่ออย่าง	71	พิกุลป่า	83
ตีนนก	70	มะขามคอกหงส์	84
ตูมาลูลี	72	มะไฟกา	85
เต็งตง	94	มะไฟเต่า	85
แตกนา	91	มะหวด	86
ทะโล้	87	ม้งตาน	87
ทุ้งฟ้า	73	เมื่อยนก	88
นน	70	ไม้หอม	44
นมควาย	74	ยางหนู	94
นากบุตร	75	ย่านพวงประดิดษฐ์	66
นูดตัน	76	ยายกลิ้งดอกขาว	89
เนียนป่า	67	ระย้าแก้ว	89
บุหงาลำเจียก	77	รางขาว	91
ปดชน	95	ลิ้นกระบือ	91
ปดดิน	95	ลิ้นควาย	91
ปลาไหลเผือก	78	สังเค้า	90
ปอขนุน	79	ลาหัน	92
ปูดใบเงิน	80	ลำพัน	99
แป้งพวง	89	เลือดแรด	92
โป่งนาง	83	วาน้ำ	93
ไผ่ลำตัน	81	ว่านสากเหล็ก	82
ฝาด	53	ส้มไฟดิน	85

ดัชนีชื่อพืช

สักหิน	94	หญ้าหนุตัน	99
ล้านตอง	96	หวดหมึก	64
ล้านเต่า	95	หมากหมก	100
ล้านใหญ่	96	หัน	92
สามสิบ	97	หุหมี่	101
สารภีป่า	87	โหนดดิน	97
สีพัน	63	ไหลเผือก	78
เสม็ดชุน	98	อ้ายเป่า	91
เสม็ดแดง	98	เอาะ	48

INDEX OF PLANT

<i>Acrotrema costatum</i> Jack	95	<i>Dillenia obovata</i> (Blume) Hoogland	96
<i>Adinandra integerrima</i>		<i>Dimorphocalyx malayanus</i> Hook. f.	60
T. Anderson ex Dyer	83	<i>Diospyros wallichii</i>	
<i>Albizia splendens</i> Miq.	84	King & Gamb. ex King	67
<i>Alstonia macrophylla</i> Wall. ex G. Don	73	<i>Eurycoma longifolia</i> Jack.	78
<i>Aquilaria malaccensis</i> Lamk.	44	<i>Ficus fistulosa</i> Reinw. ex Bl	65
<i>Artocarpus elasticus</i> Rienw. ex Blume	48	<i>Fragraea auriculata</i> Jack	50
<i>Baccaurea parviflora</i> (Müll.Arg.) Müll.Arg.	85	<i>Galearia fulva</i> (Tul.) Miq.	91
<i>Barringtonia macrostachyla</i> (Jack) Kurz	62	<i>Globba fasciata</i> Ridl.	80
<i>Callicarpa longifolia</i> Lam.	68	<i>Gnetum tenuifolium</i> Ridl.	88
<i>Calophyllum calaba</i> L. var.		<i>Goniothalamus tapis</i> Miq.	77
<i>bracteatum</i> (Wight) P.F. Stev.	69	<i>Ixora javanica</i> (Blume) DC.	56
<i>Carallia brachiata</i> (Lour.) Merr.	63	<i>Ixora nigricans</i> R. Br. ex Wright & Arn.	57
<i>Castanopsis schefferiana</i> Hance	45	<i>Knema globularia</i> (Lam.) Warb.	92
<i>Chaetocarpus castanocarpus</i>		<i>Lepionurus sylvestris</i> Blume	100
(Roxb.) Thwaites	54	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	86
<i>Chasalia curviflora</i> (Wall.) Thwaites	58	<i>Licuala spinosa</i> Wurm	47
<i>Clerodendrum penduliflorum</i>		<i>Linostoma pauciflorum</i> Griff.	72
Wall. ex Schauer	89	<i>Lithocarpus elegans</i> (Blume)	
<i>Commersonia bartramia</i> (L.) Merr.	90	Hatus. ex Soepadmo	46
<i>Congea griffithiana</i> Munir var.		<i>Litsea grandis</i> (Wall. ex Nees) Hook. f.	43
<i>griffithiana</i>	66	<i>Maesa ramentacea</i> (Roxb.) A. DC.	52
<i>Crypteronia paniculata</i> Blume	42	<i>Mesua kunstleri</i> (King) Kosterm.	75
<i>Cryptocoryne cordata</i> Griff.	93	<i>Molineria latifolia</i> (Dry. ex W.T.	
<i>Dendrotrophe buxifolia</i> (Blume) Miq.	71	Ait.) Herb. ex Kurz	82
<i>Dianella ensifolia</i> (L.) Dc.	99	<i>Mycetia malayana</i> (G.Don) Craib	59

INDEX OF PLANT

<i>Paranephelium macrophyllum</i> King	51	<i>Sterculia lanceolata</i> Cav.	79
<i>Peliosanthes teta</i> Andrews subsp. teta	97	<i>Swintonia schwenckii</i> (Teijsm. & Binn.) Teijsm. & Binn.	49
<i>Podocarpus neriifolius</i> D. Don	81	<i>Syzygium lineatum</i> (D.C.) Merr. & L.M. Perry	53
<i>Podocarpus wallichiana</i> Presl.	55	<i>Syzygium gratum</i> (Wight) S.N. Mitra	98
<i>Pouteria obovata</i> (R. Br.) Baehni	61	<i>Thottea tomentosa</i> (Blume) Ding Hou	101
<i>Prunus grisea</i> (C. Muell.) Kalkman		<i>Uvaria rufa</i> Blume	74
var. <i>tomentosa</i> (Blume ex Mull. Bevo) Kalkman	76	<i>Vatica harmandiana</i> Pierre	94
<i>Schefflera bitemata</i> (Cl.) Harm	64	<i>Vitex pinnata</i> L.	70
<i>Schima wallichii</i> (DC.) Korth.	87		

ทบทวนความจำ
ใครเป็นใคร ?

ดัชนีชื่อแมลง

ชันโรง	108	ผีเสื้อหนอนมะพร้าว	120
ด้วงกว้าง	109	ผีเสื้ออาชฎีธรรมดา	121
ด้วงดีด	109	ผีเสื้อหนอนกระทู้	121
ด้วงเต่า	110	ผีเสื้อหนอนกินใบ	122
ด้วงหนวดยาวปมแดง	110	ผีเสื้อหนอนคืบ	122, 123
แตนใต้ใบไม้เล็ก	111	ผีเสื้อหนอนร่าน	123
ด้กแตนกิ่งไม้	112	เพลี้ยกระโดด	124, 125
ด้กแตนลิง	113	เพลี้ยสามเหลี่ยม	126
ด้กแตนหนวดยาว	114	มวนถั่วเหลือง	126
ด้กแตนหนวดสั้น	115	มวนเพชรฆาต	127
ผีเสื้อกะทกรกสีคล้ำ	115	มวนหน้ากาก	127
ผีเสื้อขาวแคระ	116	มอดแป้ง	111
ผีเสื้อเงรธรรมดา	116	แมลงวันบ้าน	128
ผีเสื้อบินเร็ว	117	แมลงวันปีกลาย	128
ผีเสื้อพระเสาร์ใหญ่	117	แมลงวันหัวบุบ	129
ผีเสื้อแพนซีเหลือง	118	แมลงสาบป่า	129
ผีเสื้อแพนซีมยุรา	118	แมลงหางหนีบ	130
ผีเสื้อสีน้ำเงิน	119	ยุง	130
ผีเสื้อหางติ่งสะพายขาว	119	สามง่ามป่า	131
ผีเสื้อหางตุ้มจุดชมพู	120	เหาเปลือกไม้	131

INDEX OF INSECTS

<i>Achilid Planthopper</i>	124	<i>Mosquitoe</i>	130
<i>Aristobia horridula</i> (Hope, 1831)	110	<i>Nettles</i>	123
<i>Assassin Bug</i>	127	<i>Noctuids Moth</i>	121
<i>Blues and Judies</i>	119	<i>Onicosoma</i> sp.	129
<i>Catacanthus incarnatus</i> (Drury, 1773)	127	<i>Pachliopta aristolochiae</i> (Fabricius, 1775)	120
<i>Cethosia penthesilea methypsea</i> (Butler, 1879)	115	<i>Papilio demolion demolion</i>	
<i>Click Beetle</i>	109	<i>Cramer</i> , [1776]	119
<i>Datames</i> sp.1	112	<i>Parapolybia varia</i> (Fabricius, 1787)	111
<i>Datames</i> sp.2	112	<i>Platystomatid Fly</i>	128
<i>Derbid Planthopper</i>	124	<i>Psocoptera</i> sp.	131
<i>Earwigs</i>	130	<i>Rhinoceros Beetle</i>	109
<i>Elymnias hypermnestra</i> (Linnaeus, 1763)	120	<i>Ricaniid Planthopper</i>	125, 126
<i>Erianthus</i> sp.1	113	<i>Riptortus linearis</i> Fabricius, 1775	126
<i>Erianthus</i> sp.2	113	<i>Robber Fly</i>	129
<i>Eurema hecabe</i> (Linnaeus, 1758)	116	<i>Scopula</i> sp.	122
<i>Geometrid Moth</i>	123	<i>Short-horned Grasshopper</i>	115
<i>House Fly</i>	128	<i>Skipper</i>	117
<i>Jumping Bristletail</i>	131	<i>Tinolius</i> sp.	122
<i>Junonia hierta</i> (Fabricius, 1798)	118	<i>Tribolium</i> sp.	111
<i>Junonia almana</i> (Linnaeus, 1758)	118	<i>Trigona</i> sp.1	108
<i>Ladybird Beetle</i>	110	<i>Trigona</i> sp.2	108
<i>Leptosia nina</i> (Fabricius, 1793)	116	<i>Zeuxidia aurelius aurelius</i> (Cramer, 1777)	117
<i>Lexias pardalis dirteana</i> (Corbet, 1941)	121		
<i>Long-horn Grasshopper</i>	114		

ดัชนีชื่อมด และปลวก

มดคันรูปหัวใจ	138	มดปูยฝ้ายป่า	142
มดกระโดดเหลือง	138	มดเสี้ยนดินทุ่ง	142
มดคัน	139	มดไม้ยักษ์	143
มดแดง	139	มดหนามหีบทองแหลม	143
มดตะนอยดำใหญ่	140	มดหัวละม้ายท้ายใหญ่	144
มดตะลานยักษ์ปีกขี้ไต้	143	มดเอวหนามกระทิงดำ	144
มดทหารอกเรียบ	140	มดเอวหนามทองง่าม	145
มดน้ำผึ้ง	141	มดไอ้ขี้ন্দ้า	145
มดน้ำหวาน	141	ปลวก	146, 147
มดปล้องไฉ่ธรรมดา	141		

INDEX OF ANTS AND TERMITES

<i>Acropyga acutiventris</i> Roger, 1862	144	<i>Polyrhachis illaudata</i> Walker, 1859	143
<i>Aenictus laeviceps</i> (Smith, 1857)	140	<i>Polyrhachis armata</i> (Le Guillou, 1842)	144
<i>Anoplolepis gracilipes</i> (Smith, 1857)	141	<i>Polyrhachis proxima</i> Roger, 1863	145
<i>Camponotus gigas</i> (Latreille, 1802)	143	<i>Oecophylla smaragdina</i> (Fabricius, 1775)	139
<i>Cataulacus granulatus</i> (Latreille, 1802)	141	<i>Odontoponera denticulata</i> (Smith, 1858)	145
<i>Crematogaster</i> sp.	138	<i>Odontomachus rixosus</i> Smith, 1857	138
<i>Dorylus laevigatus</i> (Smith, 1857)	142	<i>Oligomyrmex</i> sp.	146
<i>Pachycondyla astuta</i> Smith, 1858	142	<i>Tetraoponera attenuata</i> (Smith, 1877)	140
<i>Pheidole</i> sp.	139	Termite	146, 147

ดัชนีชื่อแมลงปอ

แมลงปอเข็มแคะธรรมดา	152	แมลงปอบ้านไร่ปีกทอง	160
แมลงปอเข็มน้ำตกปลายลาย	152	แมลงปอบ้านไร่ปีกลายเลื่อน	167
แมลงปอเข็มน้ำตกสั้นวงม่วง	152	แมลงปอบ้านสันหลังเหลือง	165
แมลงปอเข็มภูเขาท้องจุดเขียว	153	แมลงปอบ้านสีตะกั่วทุ่งนา	161
แมลงปอเข็มายาวขาส้ม	153	แมลงปอบ้านเสือแดงเลือดนก	161
แมลงปอเข็มสีพื้นเขียวส้ม	154	แมลงปอบ้านเสือธรรมดา	162
แมลงปอเข็มสีพื้นฟ้าแดง	154	แมลงปอบ้านเสือป้อม	162
แมลงปอบ้านก้นกระเปาะ	155	แมลงปอบ้านเสือลายเขียว	162
แมลงปอบ้านก้นกระเปาะสีฟ้า	155	แมลงปอบ้านเสืวงลาย	162
แมลงปอบ้านก้นป่อง	155	แมลงปอเสือธรรมดา	164
แมลงปอบ้านโคนท้องขาว	155	แมลงปอเสือลายประดับ	164
แมลงปอบ้านจุดสีน้ำตาลขาว	156	แมลงปอบ้านหลังลายแจกัน	166
แมลงปอบ้านต่อมลายู	156	แมลงปอบ้านใหม่กลม	163
แมลงปอบ้านไตรมิตรชายาว	157	แมลงปอบ้านใหม่เฉียง	163
แมลงปอบ้านไตรมิตรผู้ม่วง	157	แมลงปอบ้านเอเซีย	164
แมลงปอบ้านทุ่งขนเทา	158		
แมลงปอบ้านบ่อ	158		
แมลงปอบ้านผู้ปีกเปื้อนส้ม	159		
แมลงปอบ้านแผ่นปีกกว้าง	166		
แมลงปอบ้านรี	159		
แมลงปอบ้านรีปลายปีกดำ	159		
แมลงปอบ้านแม่กางเขียดยาว	159		
แมลงปอบ้านแม่กางปลายปีกดำ	165		
แมลงปอบ้านไร่ปลายปีกใส	160		

INDEX OF DRAGONFLIES

<i>Acisoma panorpoides</i> Rambur, 1842	155	<i>Neurothemis fulvia</i> (Drury, 1773)	163
<i>Agriocnemis pygmaea</i> (Rambur, 1842)	152	<i>Orthetrum chrysis</i> (Selys, 1891)	161
<i>Brachydiplax chalybea</i> Brauer, 1868	161	<i>Orthetrum sabina</i> (Drury, 1773)	162
<i>Brachythemis contaminata</i> (Fabricius, 1793)	159	<i>Orthetrum testaceum</i> (Burmeister, 1839)	162
<i>Ceriagrion auranticum</i> Fraser, 1922	154	<i>Pantala flavescens</i> (Fabricius, 1798)	166
<i>Ceriagrion cerinorubellum</i> (Brauer, 1865)	154	<i>Potamarcha congener</i> (Rambur, 1842)	158
<i>Copera vittata</i> (Selys, 1863)	153	<i>Pseudothemis jorina</i> Förster, 1904	155
<i>Cratilla lineata calverti</i> Förster, 1903	159	<i>Rhinagrion viridatum</i> Fraser, 1938	153
<i>Cratilla metallica</i> (Brauer, 1878)	165	<i>Rhodothemis rufa</i> (Rambur, 1842)	165
<i>Crocothemis servilia</i> (Drury, 1773)	158	<i>Rhyothemis obsolescens</i> Kirby, 1889	167
<i>Heliocypha biforata</i> (Selys, 1859)	152	<i>Rhyothemis phyllis</i> (Sulzer, 1776)	160
<i>Ictinogomphus decoratus melaenops</i> (Selys, 1858)	164	<i>Rhyothemis plutonia</i> Selys, 1883	160
<i>Lathrecista asiatica asiatica</i> (Fabricius, 1798)	164	<i>Tholymis tillarga</i> (Fabricius, 1798)	156
<i>Macrodiplax cora</i> (Kaup in Brauer, 1867)	166	<i>Trithemis aurora</i> (Burmeister, 1839)	157
<i>Neurothemis fluctuans</i> (Fabricius, 1793)	163	<i>Trithemis pallidinervis</i> (Kirby, 1889)	157
		<i>Tyriobapta torrida</i> Kirby, 1889	156

ดัชนีชื่อแมงมุม

แมงมุมกระโดด	174	แมงมุมพเนจร	176
แมงมุมตาไม้ก้านเหลี่ยม	177	แมงมุมฤๅษี	177
แมงมุมตาหกเหลี่ยม	175	แมงมุมเลียนแบบมด	175
แมงมุมน่องขี้	176		

INDEX OF SPIDERS

<i>Argiope</i> sp.	176	Lynx spider	175
<i>Castianeira</i> sp.	175	<i>Nephilengys</i> sp.	177
<i>Ctenus</i> sp.	176	<i>Parawixia dehaani</i> Doleschall, 1859	177
Jumping Spider	174	<i>Rhene</i> sp.	174

ดัชนีชื่อสัตว์ขาข้ออื่น ๆ

ตะขาบขาแดง

180

INDEX OF OTHER ARTHROPODS

Scolopendra subspinipes subspinipes

Leach, 1815

180

ดัชนีชื่อสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน

กบเขาลังตอง	194	จิ้งเหลนต้นไม้	199
กบทูต	192	จิ้งเหลนลาย	200
กบป่าไผ่	193	ตุ๊กแกบินหางหยัก	197
กบวักใหญ่	194	ตุ๊กแกป่าท้าวแสนปม	197
กิ้งก่าแก้ว	198	เต่าขี้ผึ้ง	196
กิ้งก่าเขียวใต้	198	เต่าใบไม้	196
กิ้งก่าบินมลายู	199	เต่าเพ็ก	196
เขียดงูสุกขัย	190	เต่าเหลือง	196
เขียดบัว เขียดจิก	193	เต่าหับ	195
คางคกแคะระมลายู	190	ปาดบ้าน	195
งูเขียวหัวจิ้งจกมลายู	200	อึ่งกรายลายจุด	191
งูเถา	201	อึ่งข้างดำ	191
งูพริกทองแดง	201	อึ่งหลังขีด	192

INDEX OF AMPHIBIANS AND REPTILES

<i>Ahaetulla mycterizans</i> (Linnaeus, 1758)	200	<i>Hylarana glandulosa</i> (Boulenger, 1882)	194
<i>Bronchocela cristatella</i> (Kuhl, 1820)	198	<i>Ichthyophis supachaii</i> Taylor, 1960	190
<i>Calliophis bivirgata flaviceps</i> (Boie, 1827)	201	<i>Indotestudo elongata</i> (Blyth, 1854)	196
<i>Calotes emma</i> Gray, 1845	198	<i>Ingerophrynus parvus</i> (Boulenger, 1887)	190
<i>Cuora amboinensis</i> (Daudin, 1802)	195	<i>Leptobrachium hendricksoni</i> Taylor, 1962	191
<i>Cyclemys dentata</i> (Gray, 1831)	196	<i>Limnonectes blythii</i> (Boulenger, 1920)	192
<i>Cyrtodactylus macrotuberculatus</i> Grismer and Ahmad, 2008	197	<i>Limnonectes hascheanus</i> Stoliczka, 1870	193
<i>Draco obscurus</i> Boulenger, 1887	199	<i>Lipinia vitigera</i> (Boulenger, 1894)	200
<i>Dasia olivacea</i> Gray, 1839	199	<i>Microhyla heymonsi</i> Vogt, 1911	191
<i>Dryophiops rubescens</i> (Gray, 1835)	201	<i>Micryletta inornata</i> (Boulenger, 1890)	192
<i>Hylarana erythraea</i> (Schlegel, 1837)	193	<i>Polypedates leucomystax</i> (Gravenhorst, 1829)	195
<i>Hylarana eschatia</i> (Inger, Stuart, and Iskandar, 2009)	194	<i>Ptychozoon lionotum</i> Annandale, 1905	197

ดัชนีชี้ชวน

นกรกรงเกล็ด	216	นกจวบคาหัวเขี้ยว	214
นกรกรงหน้าหมา	217	นกแขวงแขวงหางปลา	215
นกรกระจอกบ้าน	206	นกตีทอง	215
นกรกระจิบธรรมดา	206	นกบินหลา	209
นกรกระจิบสวน	206	นกบั้งรอกใหญ่	216
นกรกระตืดซี่หมู	207	นกรโปรดสวน	216
นกรกระตืดตะโพกขาว	207	นกรโปรดหน้านวล	217
นกรกะเต็นน้อยธรรมดา	208	นกรเปล้าคอสีม่วง	217
นกรกะเต็นอกขาว	208	นกรโพระดกธรรมดา	218
นกรกะปูดใหญ่	209	นกรโพระดกสวน	218
นกรกางเขนบ้าน	209	นกรพังกะ	208
นกรกาน้ำเล็ก	210	นกรสีชมพูสวน	218
นกรกาเหว่า	210	นกรอีแพรดแถบอกดำ	219
นกรกินปลีคอสีน้ำตาล	211	นกรอีเสือสีน้ำตาล	219
นกรกินปลีอกเหลือง	211	นกรเอี้ยงควาย	220
นกรขมิ้นท้ายทอยดำ	212	นกรเอี้ยงสาริกา	220
นกรขมิ้นท้ายทอยดำ	212	นกรเอี้ยงหงอน	221
นกรเขาขาว	213	อีกา	221
นกรเขาใหญ่	213		
นกรจับแมลงสีน้ำตาล	214		

INDEX OF BIRDS

<i>Acridotheres fuscus</i> (Wagler, 1827)	220	<i>Lonchura striata</i> (Linnaeus, 1766)	207
<i>Acridotheres javanicus</i> (Cabanis, 1850)	221	<i>Megalaima haemacephala</i>	
<i>Acridotheres tristis</i> (Linnaeus, 1766)	220	<i>Statius Muller</i> , 1776	215
<i>Aegithina tiphia</i> (Linnaeus, 1758)	212	<i>Megalaima lineata</i> (Vieillot, 1816)	218
<i>Alcedo atthis</i> (Linnaeus, 1758)	208	<i>Merops philippinus</i> Linnaeus, 1766	214
<i>Antheptes malacensis</i> (Scopoli, 1786)	211	<i>Microcarbo niger</i> (Vieillot, 1817)	210
<i>Centropus sinensis</i> (Stephens, 1815)	209	<i>Muscicapa latirostris</i> (Raffles, 1822)	214
<i>Cinnyris jugularis</i> Linnaeus, 1766	211	<i>Oriolus chinensis</i> (Linnaeus, 1766)	212
<i>Copsychus saularis</i> (Linnaeus, 1758)	209	<i>Orthotomus sutorius</i> (Pennant, 1769)	206
<i>Corvus macrorhynchos</i> Wagler, 1827	221	<i>Passer montanus</i> (Linnaeus, 1758)	206
<i>Dicaeum cruentatum</i> (Linnaeus, 1758)	218	<i>Phaenicophaeus tristis</i> (Lesson, 1830)	216
<i>Dicrurus macrocercus</i> (Vieillot, 1817)	215	<i>Pycnonotus blanfordi</i> Jerdon, 1862	216
<i>Eudynamys scolopacea</i> (Linnaeus, 1758)	210	<i>Pycnonotus goiavier</i> (Scopoli, 1886)	217
<i>Geopelia striata</i> (Linnaeus, 1766)	213	<i>Rhipidura javanica</i> (Sparman, 1788)	219
<i>Halcyon smyrnensis</i> (Linnaeus, 1758)	208	<i>Spilopelia chinensis</i> (Scopoli, 1768)	213
<i>Lanius cristatus</i> Linnaeus, 1758	219	<i>Treron vernans</i> (Linnaeus, 1771)	217
<i>Lonchura punctulata</i> (Linnaeus, 1758)	207		

ดัชนีชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

กระแตไต่	226	ค้างคาวลูกหนู	231
กระรอกปลายหางดำ	233	ค้างคาวเล็บกุด	227
ค้างคาวขอบหูขาวกลาง	227	ค้างคาวหูหนูตีนโตเล็ก	232
ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก	228	ค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวยาว	232
ค้างคาวปีกถุงต่อมคาง	229	ค้างคาวหน้ายาวใหญ่	228
ค้างคาวเพดานเล็ก	231	ลิงลมใต้	233
ค้างคาวมงกุฎเทาแดง	230	หนูท้องขาว	234
ค้างคาวมงกุฎยอดสันใหญ่	229	หนูผีบ้าน	226
ค้างคาวมงกุฎสามใบพัด	230		

INDEX OF MAMMALS

<i>Callosciurus caniceps</i> (Gray, 1842)	233	<i>Rattus tanezumi</i> Temminck, 1844	234
<i>Cynopterus brachyotis</i> (Müller, 1838)	228	<i>Rhinolophus acuminatus</i> Peters, 1871	229
<i>Cynopterus sphinx</i> (Vahl, 1797)	227	<i>Rhinolophus affinis</i> (Horsfield, 1823)	230
<i>Eonycteris spelaea</i> (Dobson, 1871)	227	<i>Rhinolophus trifolius</i> Temminck, 1834	230
<i>Macroglossus sobrinus</i> (Anderson, 1911)	228	<i>Scotophilus kuhlii</i> Leach, 1821	231
<i>Myotis horsfieldii</i> (Temminck, 1840)	232	<i>Suncus murinus</i> (Linnaeus, 1766)	226
<i>Myotis muricola</i> (Gray, 1864)	232	<i>Taphozous longimanus</i> Hardwicke, 1825	229
<i>Nycticebus coucang</i> (Boddaert, 1785)	233	<i>Tupaia glis</i> (Diard, 1820)	226
<i>Pipistrellus</i> sp.	231		

ประวัติผู้วิจัย

ดร.ทพ.ประกาศ สว่างโชติ

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต (ชีววิทยาลิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่

จ.สงขลา 90112

ผศ.ดร. จีรธ สิริตวงค์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) เกียรตินิยมอันดับสอง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท: วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญาเอก: วิทยาศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่
จ.สงขลา 90112

ประวัติผู้วิจัย

นางสายใจ จรเอียด

ตำแหน่ง

ผู้ปฏิบัติงานวิทยาศาสตร์ ชำนาญงานพิเศษ
ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี การศึกษบัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่
จ.สงขลา 90112

นางสาวอัมพร พลับพลึง

ตำแหน่ง นักวิจัย

วุฒิมารศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สถานที่ติดต่อ

พิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา ๕๐ พรรษา สยามบรมราชกุมารี คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

อีเมล: plaplueng@gmail.com

เบอร์โทร: 074-288067-8

ประวัติผู้วิจัย

ดร.นาวี หนูนอนันต์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่

จ.สงขลา 90112

นายวุฒิพร ภัคดี

ตำแหน่ง นักธรรมชาติวิทยาอิสระ

 วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เชิงปริมาณ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

 สถานที่ติดต่อ

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวอภัย จันทชูโต

ตำแหน่ง นักวิจัยและผู้ประสานงาน
โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยบูรพา

สถานที่ติดต่อ

โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
90112

นางสาวบุบผา เพชรรัตน์

ตำแหน่ง นักศึกษาปริญญาเอก
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

ประวัติผู้วิจัย

ดร.ศันสรียา วังกุลกลางกูร

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สัตววิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาเอก วิทยาศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต (นิเวศวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่

จ.สงขลา 90112

นางสาวเตื่อนจิต ศรีทองช่วย

ตำแหน่ง นักศึกษาปริญญาเอก
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

 วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

 สถานที่ติดต่อ

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

ประวัติผู้วิจัย

นายพิพัฒน์ สร้อยสุข

ตำแหน่ง นักวิจัย

วุฒิการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเวศวิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สถานที่ติดต่อ

พิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา ๕๐ พรรษาสยามบรมราชกุมารี คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

ฉันรบนจวนตัวพญางูผี
ขยาดรับดวงมอ ลมสอาน
เข้ลล สดชื่นฟ้าเข้ลลท่าจร
เข้ลลเข้ลลเขา สู้บัน ดู่เข้ลลน

เข้ลลเข้ลลเขาเข้ลลเข้ลลฟ้า
เข้ลลเข้ลลเข้ลลลลลลลลลลลลลลลล
เพราะให้ลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลล ลล ลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลล ลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลล ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลล ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลล-ลล ลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

ลลลลลลลล ลลลลลล ลลลลลล ลลลลลล
ลลลล ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล
ลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลลล

(www.rakkhao.khohong.psu.ac.th)